WCS

សៀវភៅជំនួយស្មារតី
ស្តីពី
ការចោទប្រកាន់ និងការផ្តន្ទាទោស
ចំពោះបទល្មើសសត្វព្រៃ
នៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

៣០ វិច្ឆិកា ២០២២

បោះពុម្ពផ្សាយសាកល្បង

© WCS Cambodia
R. Martin © WCS
Mengey Eng © WCS

សេចក្តីផ្តើម

ការជួញដូរសត្វព្រៃ កំពុងបង្កឱ្យមានផលប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើសត្វជាច្រើន និងគ្រប់ប្រភេទនៅទូទាំងពិភពលោក។ សត្វដំរី ប្រភេទសត្វឆ្មាធំ រមាស ពង្រូល សេក អណ្តើកទឹកសាប និងសត្វជាច្រើនប្រភេទទៀតកំពុងប្រឈមមុខនឹងការគំរាមកំហែងយ៉ាងខ្លាំងពីការជួញដូរ ដោយសារតែមានតម្រូវការទីផ្សារពីសត្វទាំងនោះ ឬផ្នែកណាមួយនៃសរីរាង្គរបស់សត្វ។ ការជួញដូរសត្វព្រៃមិនត្រឹមតែធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ជីវិតសត្វប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងបង្កឱ្យមានបញ្ហាសុខមាលភាពចំពោះមនុស្សជាតិផងដែរ ឧទាហរណ៍ ការរីករាលដាលនៃជំងឺ zoonotic ផ្តើមចេញពីការជួញដូរសត្វព្រៃ។ ម្យ៉ាងទៀតដោយសារតែប្រព័ន្ធច្បាប់នៅមានចំណុចខ្វះខាត បានផ្តល់ឱកាសឱ្យក្រុមឧក្រិដ្ឋជន មានឱកាសប្រព្រឹត្តបទល្មើស បណ្តាលឱ្យមានការគំរាមកំហែងដល់សន្តិសុខពិភពលោកទាំងមូល។

ក្នុងពេលកន្លងមកនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានចាត់វិធានការសំខាន់ៗ ដើម្បីឈានទៅរកការបង្កើនការការពារជីវចម្រុះ និងការប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងបទល្មើសសត្វព្រៃ។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ២០១៨ អង្គការសមាគមអភិរក្សសត្វព្រៃប្រចាំនៅកម្ពុជា (WCS) បានធ្វើការសហការជាមួយក្រុមការងារផ្នែកច្បាប់ នៃអគ្គនាយកដ្ឋានកិច្ចការអយ្យការ និងព្រហ្មទណ្ឌ នៃក្រសួងយុត្តិធម៌ បានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងវិភាគស៊ីជម្រៅទៅលើរឿងក្តីជួញដូរសត្វព្រៃ ព្រមទាំងបានចងក្រងឯកសារមេរៀន រៀបចំឱ្យមានវគ្គបណ្តុះបណ្តាល វគ្គសិក្ខាសាលា និងការរៀបចំទស្សនកិច្ចនៅតាមដងទន្លេសាប ក្នុងគោលបំណងជួយបង្កើនសមត្ថភាពបន្ថែមដល់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ឱ្យស្វែងយល់អំពីទិដ្ឋភាពច្បាប់ បច្ចេកទេសនានាក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និងការយល់ដឹងអំពីសត្វព្រៃដែលកំពុងត្រូវបានរងការគំរាមកំហែង។

តាមរយៈកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងទាំងនេះ អង្គការសមាគមអភិរក្សសត្វព្រៃប្រចាំនៅកម្ពុជា (WCS) ដោយមានកិច្ចសហការជាមួយក្រុមការងារផ្នែកច្បាប់ នៃអគ្គនាយកដ្ឋានកិច្ចការអយ្យការ និងព្រហ្មទណ្ឌ នៃក្រសួងយុត្តិធម៌ បានតាក់តែងឯកសារណែនាំជំនួយស្មារតី សម្រាប់ចៅក្រម តំណាងអយ្យការ ក្នុងការស៊ើបអង្កេត ការប្រមូល និងវិភាគភស្តុតាង ការចោទប្រកាន់ ការវិនិច្ឆ័យនិងការកាត់ទោសឧក្រិដ្ឋកម្មសត្វព្រៃនៅកម្ពុជា។ ឯកសារជំនួយស្មារតីនេះមានគោលបំណង ផ្តល់ជាជំនួយផ្នែកច្បាប់ និងបច្ចេកទេសក្នុងដំណើរការនីតិវិធីរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសសត្វព្រៃ ដើម្បីកែលម្អ ការដោះស្រាយរឿងក្តីប្រភេទនេះឱ្យកាន់តែល្អប្រសើរបន្ថែមទៀត។

ឯកសារណែនាំជំនួយស្មារតីនេះ បោះពុម្ពផ្សព្វផ្សាយក្នុងជំហានសាកល្បងប៉ុណ្ណោះ ដើម្បីប្រមូលធាតុចូលបន្ថែម ក៏ដូចជាមតិយោបល់ស្ថាបនាបន្ថែម ពីសំណាក់អ្នកច្បាប់ អ្នកអនុវត្តច្បាប់ មន្ត្រីទទួលបន្ទុកនានា ក្នុងការអភិវឌ្ឍ កែសម្រួលទាំងទម្រង់ការណ៍និងខ្លឹមសារចំពោះឯកសារនេះ ទៅជាឯកសារប្រើប្រាស់ផ្លូវការនាពេលអនាគត។

មាតិកា

សេចក្ដីផ្ដើម.. ១

ជំពូកទី១ ការស៊ើបអង្កេត និង ការចោទប្រកាន់បទល្មើសសត្វព្រៃ ៤
១. តួនាទីរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា និងនគរបាលយុត្តិធម៌ លើបទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងការការពារ......... ៤
២. តម្រូវការក្នុងការសម្របសម្រួល ៦
៣. ការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយស្ថាប័នអយ្យការ.. ៨
៤. ការស៊ើបអង្កេត និងការចោទប្រកាន់.. ៩
ក. កិច្ចប្រជុំមុនពេលធ្វើការចាប់ខ្លួន រវាងអយ្យការ និងមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត................................ ១០
ខ. ការរៀបចំការប្រជុំបន្ទាប់ពីការចាប់ខ្លួន... ១២
គ. ការឃុំខ្លួន និងការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ ១៣
ឃ. មូលហេតុសម្រាប់ការបដិសេធ លើសំណើសុំដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ និងកត្តាពាក់ព័ន្ធមួយចំនួន..... ១៤
ង. ការរៀបចំកិច្ចប្រជុំមុនពេលធ្វើការជំនុំជម្រះ ១៦
ច. ការប្រជុំក្រោយពីការជំនុំជម្រះ ១៧
១០. ភស្តុតាង.. ១៧
ក.អ្នកជំនាញ.. ១៧
ខ. ភស្តុតាងជាលក្ខណៈឌីជីថល... ១៩
គ. កំណត់ហេតុលើការស្តាប់យកចម្លើយ... ២០
ឃ. ការបំផ្លាញវត្ថុតាងចោល ២១
ង. ដីកាផ្សេងៗទៀតនៅពេលផ្តន្ទាទោស... ២២

ជំពូកទី២ ការវិភាគលើចំនុចដែលត្រូវបញ្ជាក់ចំពោះបទល្មើសសត្វព្រៃដោយផ្អែកលើច្បាប់ជាធរមាន ២៤
១. ច្បាប់ ស្តីពី ព្រៃឈើ ២៨
ក. អំពើល្មើសលើប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ ២៨
ខ. បទល្មើសប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ(បន្ថែមលើមាត្រា ៩៩(៤) ខាងលើ) ៣៤
គ. បទល្មើសប្រភេទសត្វព្រៃផ្សេងទៀត ៣៦
២. ច្បាប់ ស្តីពីគយ - បទល្មើសពាក់ព័ន្ធ... ៣៩
៣. បទល្មើសនៅក្នុងច្បាប់ ស្តីពី ការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់ និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម ឆ្នាំ២០២០ .... ៤៦

ជំពូកទី៣ ការការពារបទចោទនៅពេលសវនាការ និង ផ្តន្ទាទោសបទល្មើសសត្វព្រៃ......................... ៤៨
១. ការកាត់ទោសបទល្មើសសត្វព្រៃ.. ៤៩
២. ការណែនាំទូទៅ - គោលការណ៍សំខាន់ៗ ៤៩
ក. ស្ថានទម្ងន់.. ៥០
ខ. ស្ថានសម្រាល ៥២

ជំពូកទី១

ការស៊ើបអង្កេត និង ការចោទប្រកាន់ បទល្មើសសត្វព្រៃ

១. តួនាទីរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា និងនគរបាលយុត្តិធម៌ លើបទល្មើស ពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងការការពារ

១. **មាត្រា ១៣១ ថ្មី** (**មាត្រា១២៣ ចាស់**) នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ចែងថា មានតែអង្គការអយ្យការទេ ដែលមានសិទ្ធិធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញា។ ចំណុចនេះមានចែងបន្ថែមនៅក្នុងមាត្រា ៧៦ នៃច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា ឆ្នាំ២០១៤។

២. ដើម្បីបំពេញមុខងារនេះ **មាត្រា ៥៨** នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌចែងថា ព្រះរាជអាជ្ញា **"ដឹកនាំ និងសម្របសម្រួលសកម្មភាពការងាររបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ និងភ្នាក់ងារនគរបាលយុត្តិធម៌ទាំងអស់នៅក្នុងសមត្ថកិច្ចដែនដីរបស់ខ្លួន"**។ ព្រះរាជអាជ្ញាប្រើប្រាស់អំណាចទាំងអស់ដែលក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌទទួលស្គាល់ដល់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ក្នុងការស៊ើបអង្កេត យោងតាមមាត្រា៣៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ ហេតុដូចនេះ ព្រះរាជអាជ្ញាមិនត្រឹមតែមានតួនាទីចម្បងជាអ្នកចោទប្រកាន់នោះទេ ក៏មានតួនាទីជាអ្នកស៊ើបអង្កេតផងដែរ។ បន្ថែមលើនេះទៀត ចៅក្រមស៊ើបសួរក៏មានតួនាទីជាអ្នកស៊ើបអង្កេត នៅពេលដែលព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើបណ្តឹងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរ តាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរលើរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ។ ករណីនេះ ចៅក្រមស៊ើបសួរបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទាំងដាក់បន្ទុក និងដោះបន្ទុក ក្នុងគោលដៅបង្ហាញឱ្យឃើញការពិតដោយអនុលោមតាមច្បាប់។

ក្នុងអត្ថបទនេះ មន្ត្រីស៊ើបអង្កេតសំដៅនគរបាលយុត្តិធម៌ រីឯពាក្យថា អ្នកស៊ើបអង្កេតរាប់បញ្ចូលទាំងព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រមស៊ើបសួរផងដែរ។

៣. មន្ត្រីមកពីអង្គភាពរដ្ឋបាលផ្សេងៗ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការការពារប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងការការពារក៏អាចចាត់ទុកជា **"នគរបាលយុត្តិធម៌"**៖

- **មាត្រា ៧៦ នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ-មន្ត្រីរដ្ឋបាលព្រៃឈើមាននីតិសម្បទាជានគរបាលយុត្តិធម៌។**
- **មាត្រា ៧២ នៃច្បាប់ស្តីពីជលផល-មន្ត្រីជលផលក៏ត្រូវបានចាត់ទុកជានគរបាលយុត្តិធម៌ដែរ។**
- **មាត្រា៥៨នៃច្បាប់ស្តីពីគយ-មន្ត្រីគយដែលបានសច្ចាប្រណិធានអាចបំពេញមុខងារជានគរបាលយុត្តិធម៌បាន។**
- **មាត្រា ៤៥ នៃច្បាប់ស្តីពីតំបន់ការពារធម្មជាតិ-មន្ត្រីរដ្ឋបាលការពារ និងអភិរក្សធម្មជាតិ បំពេញភារកិច្ចជានគរបាលយុត្តិធម៌។**

៤. បន្ថែមលើអំណាច ក្នុងការដោះស្រាយបទល្មើសនៅក្នុងច្បាប់របស់ខ្លួនផ្ទាល់ មាត្រា២១នៃអនុក្រឹត្យស្តីពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វ និងរុក្ខជាតិព្រៃ ដែលកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់(**"អនុក្រឹត្យលេខ៥៣"**) ចែងថា មន្ត្រីរដ្ឋបាលព្រៃឈើ និងមន្ត្រីរដ្ឋបាលជលផល ដែលមាននីតិសម្បទាជានគរបាលយុត្តិធម៌ ត្រូវបំពេញតួនាទីជាមន្ត្រីសាយតេស និងមានសមត្ថកិច្ចត្រួតពិនិត្យដោះស្រាយអំពើល្មើសស្ថិតក្នុងអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ ស្របតាមច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ និង **"ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ"** ផ្សេងទៀត។

៥. អនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ មានគោលបំណងការពារប្រភេទសត្វ ដែលស្ថិតក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ នៃអនុសញ្ញាស្តីពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វ និងរុក្ខជាតិព្រៃ ដែលកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់(CITES) ហើយព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាក៏ជាហត្ថលេខី នៃអនុសញ្ញានេះដែរ[១]។ វិសោធនកម្មចំពោះឧបសម្ព័ន្ធនៅក្នុងអនុសញ្ញា CITES ត្រូវមាន "**ការអនុវត្តជាស្វ័យប្រវត្តិ**" នៅព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា តាមមាត្រា ៣ នៃអនុក្រឹត្យនោះ។ ក្នុងមាត្រា ១៩ នៃអនុក្រឹត្យនោះ "**ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត អាចត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដើម្បីពិនិត្យដោះស្រាយបទល្មើសនៅក្នុងអនុក្រឹត្យនេះ**" ក្នុងការពង្រីកសមត្ថកិច្ច ដោយយោងតាមខ្លឹមសារអនុសញ្ញានេះ ទៅក្នុងរដ្ឋបាលផ្សេងៗទៀត។

៦. ដូច្នេះ បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងការការពារប្រភេទសត្វកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់ ដែលស្ថិតក្នុងសមត្ថកិច្ចរបស់រដ្ឋបាលព្រៃឈើ និងរដ្ឋបាលជលផល ក៏មានរដ្ឋបាលគយ រដ្ឋបាលការពារ និងអភិរក្សធម្មជាតិផង

[១] អនុក្រឹត្យនេះ ត្រូវបានផ្តល់សច្ចាប័ននៅថ្ងៃទី០៤ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៧ និងចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី០២ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៩៧។

ដែរ ហើយសូម្បីតែនគរបាលជាតិ ក៏អាចត្រូវបានគេចាត់ទុកចូលថាមានសមត្ថកិច្ចចំពោះបទល្មើស ដែលមានចែងក្នុង **“ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ”** លើបទល្មើស នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣។

២. តម្រូវការក្នុងការសម្របសម្រួល

ក្នុងមាត្រា ៧៨ នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋានគ្រប់កម្រិត រួមមាន កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ភ្នាក់ងារគយ និងរដ្ឋាករ អាជ្ញាធរអាកាសចរ និងកំពង់ផែ និងអាជ្ញាធរពាក់ព័ន្ធផ្សេងៗទៀត ត្រូវសម្របសម្រួល និងជួយក្នុងការស៊ើបអង្កេត បង្ការទប់ស្កាត់ និងបង្ក្រាបបទល្មើសព្រៃឈើ ហើយត្រូវរាយការណ៍ជាបន្ទាន់នូវបទល្មើសព្រៃឈើណាមួយជូនមន្ត្រីរដ្ឋបាលព្រៃឈើ ដែលនៅជិតបំផុត។

ក្នុងមាត្រា ៧៤ នៃច្បាប់ស្តីពីជលផល អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ សមត្ថកិច្ចគយ អាកាសចរ កំពង់ផែ និងអាជ្ញាធរពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត ត្រូវសម្របសម្រួល និងជួយផ្តល់កម្លាំងក្នុងការស៊ើបអង្កេត បង្ការទប់ស្កាត់ និងបង្ក្រាបបទល្មើសជលផល និងត្រូវរាយការណ៍ពីបទល្មើសជលផលណាមួយជាបន្ទាន់ជូនមន្ត្រីរដ្ឋបាលជលផលមានសមត្ថកិច្ច ដែលនៅជិតបំផុត។

ក្នុងមាត្រា ៤៦ នៃច្បាប់ស្តីពីតំបន់ការពារធម្មជាតិ អាជ្ញាធរមូលដ្ឋាន កងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ និងសាធារណជន ត្រូវសម្របសម្រួលនូវដំណើរការក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មាន និងជួយក្នុងការស៊ើបអង្កេត បង្ការទប់ស្កាត់ និងបង្ក្រាបបទល្មើសធនធានធម្មជាតិ។

ក្នុងមាត្រា ៦២ នៃច្បាប់ស្តីពីគយ នៅពេលមានការស្នើសុំ អាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចទាំងអស់ រួមមាន នគរបាល និងយោធា ត្រូវជួយជាបន្ទាន់ដល់មន្ត្រីគយក្នុងការបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន។

ក្នុងពេលដែលច្បាប់ទាំងអស់នេះទទួលស្គាល់ថា រដ្ឋបាលនីមួយៗមានសមត្ថកិច្ចរៀងខ្លួនៗ ក្នុងការស៊ើបអង្កេត បង្ការទប់ស្កាត់ និងបង្ក្រាបអំពើល្មើសនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដោយមានស្ថាប័នអយ្យការជាអ្នកសម្របសម្រួល អង្គភាពនគរបាលយុត្តិធម៌ទាំងអស់ដែលស្ថិតនៅក្រោមដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែង សមត្ថកិច្ចជាញឹកញាប់អនុវត្តការងារដោយខ្លួនឯងដោយមិនមានអង្គភាពណាមួយជាអ្នកសម្របសម្រួលនោះទេ។ លើសពីនេះទៀត ចំពោះកិច្ចការពារប្រភេទសត្វដែលកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់វិញ បញ្ហាអាចកើតមានដោយសារមានច្បាប់ចែងផ្សេងៗគ្នា ដូចនេះការកំណត់បទល្មើស និងការផ្តន្ទាទោស ក៏ខុសគ្នាដែរ។

ដើម្បីធានាប្រសិទ្ធភាព និងភាពត្រឹមត្រូវក្នុងការស៊ើបអង្កេត និងការចោទប្រកាន់លើអំពើល្មើសប្រភេទនេះ ព្រះរាជអាជ្ញាគួរចូលរួមនៅគ្រប់ដំណាក់កាលដំបូងនៃការស៊ើបអង្កេត ដើម្បីចុះនិងដឹកនាំសម្របសម្រួលតាំងពីដំបូង (មាត្រា ៣៧ និងមាត្រា ៥៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)។

ការចូលរួមឱ្យបានឆាប់រហ័សរបស់អង្គការអយ្យការ មានផលប្រយោជន៍ដូចខាងក្រោម៖

- ការចូលរួមរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាតាំងពីដំបូង អាចជួយដល់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ ធ្វើការកំណត់យុទ្ធសាស្ត្រក្នុងការបង្ក្រាបបទល្មើស និងកំណត់ពីសេចក្តីតម្រូវខាងផ្នែកច្បាប់លើការអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រនោះ។ ព្រះរាជអាជ្ញានឹងជួយកំណត់ផងដែរពីហានិភ័យនៃការរៀបចំនិងអនុវត្តយុទ្ធសាស្ត្រ និងជួយរៀបចំវិធីសាស្ត្រក្នុងការដោះស្រាយលើហានិភ័យដែលបានកំណត់តាំងពីដំបូងជាមួយគ្នា។
- ការចូលរួមតាំងពីដំបូងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ធ្វើឱ្យងាយក្នុងការកំណត់បទល្មើស តាំងពីដំបូងនៃការផ្តើមការស៊ើបអង្កេតមកម្ល៉េះ។ បទល្មើសពាក់ព័ន្ធអាចមាននៅក្នុងច្បាប់ផ្សេងៗទៀត រួមមានច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម ការគេចពន្ធ និងការបំពានលើការងារអន្តោប្រវេសន៍។ វាជារឿងសំខាន់ខ្លាំងណាស់ នៅពេលយើងគិតពីការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ដែលអាចប្រើប្រាស់បានតែចំពោះបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ និងបទល្មើសមជ្ឈិម ដែលទណ្ឌកម្មនៃទោសពន្ធនាគារស្មើ ឬលើសពី១ឆ្នាំ។ បទល្មើសជាច្រើននៅក្នុងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ មិនមានការកំណត់ទោសធ្ងន់បែបនេះទេ ដូច្នេះបើមិនបានកំណត់បទចោទឱ្យបានត្រឹមត្រូវទេ ជនសង្ស័យអាចមិនត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ឬរត់គេចខ្លួន។
- ការប្រើប្រាស់បច្ចេកទេសស៊ើបអង្កេត ដែលការពារសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ និងការចូលរួមរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា អាចកំណត់និងកាត់បន្ថយនូវហានិភ័យ នៃការលើកមកប្រឆាំង ដោយមេធាវីជនជាប់ចោទ ធានាបាននូវសិទ្ធិរបស់ជនល្មើស និងលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ នៃភស្តុតាងប្រមូលត្រឹមត្រូវផ្សេងទៀត ត្រូវបានកំណត់ឱ្យឃើញ និងដោះស្រាយជាដំបូងជាមួយអយ្យការ។
- សេចក្តីត្រូវការសម្រាប់កិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ អាចត្រូវបានកំណត់ និងចាត់វិធានការ ឧ. ការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ទៅវិញទៅមក ឬការធ្វើបត្យាប័ន។
- សំណុំឯកសាររឿងក្តី ត្រូវមានកំណត់ហេតុ អាចចាប់ផ្តើមរៀបចំឡើងតាំងពីដំណាក់កាល ចាប់ផ្តើមដំបូងនៃការស៊ើបអង្កេត ដើម្បីត្រៀមសម្រាប់ជំនុំជម្រះ។
- បញ្ហានិងផលវិបាកផ្នែកច្បាប់ ក្នុងការស៊ើបអង្កេតអាចត្រូវបានកំណត់ និងដោះស្រាយជាមុន តាំងពីដំណាក់កាលដំបូង។

គោលបំណងនៃគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការអនុវត្តល្អៗនេះ គឺធានាពីប្រសិទ្ធភាព នៃការសម្របសម្រួល និងការចោទប្រកាន់ឱ្យបានរឹងមាំលើអំពើល្មើសទាំងនេះ។

៣. ការពិគ្រោះយោបល់ជាមួយស្ថាប័នអយ្យការ

ចំពោះអំពើល្មើសដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងសមត្ថកិច្ចដែនដី នៃអយ្យការខេត្តណា មន្ត្រីស៊ើបអង្កេតត្រូវធ្វើការជាមួយអយ្យការខេត្តនោះ នៅពេលដែល៖

អំពើល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វណាមួយនៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ I នៃអនុសញ្ញាសាយតេស ឬប្រភេទសត្វ ដែលត្រូវបានរាយឈ្មោះនៅក្នុងប្រកាស ឬអនុក្រឹត្យនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ច្បាប់ស្តីពីជលផល ឬប្រកាសណាមួយផ្សេងទៀតពាក់ព័ន្ធនឹងការកំណត់អត្តសញ្ញាណ នៃប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងការការពារ។ ទោសពិន័យអន្តរការណ៍ យកមកប្រើបានតែក្នុងករណីដែលមិនមានជម្រើសនៃការចោទប្រកាន់តាមបទល្មើសផ្សេងទៀត។

ចំពោះបទល្មើសសត្វព្រៃ ដទៃទៀតទាំងអស់ផ្សេងទៀត ដូចជាបទល្មើសជលផល ឬបទល្មើសសត្វព្រៃ មិនចំពោះតែជាបទល្មើសជាក់ស្តែង ឬមិនជាក់ស្តែងនោះទេ ស្ថាប័នអយ្យការត្រូវណែនាំដល់នគរបាលយុត្តិធម៌ដែលធ្វើការងារក្នុងវិស័យនេះ ឱ្យទទួលបាននូវការផ្តល់ប្រឹក្សាពិគ្រោះយោបល់ពីស្ថាប័នអយ្យការ ប្រសិនបើមានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យណាមួយ ដូចខាងក្រោមនេះ៖

- ប្រសិនបើជនសង្ស័យជាជនបរទេស ឬមិនស្គាល់សញ្ជាតិជនបរទេសនោះ។
- ប្រសិនបើជនសង្ស័យមានចំនួនបីនាក់ ឬច្រើនជាងនេះ ហើយមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតគិតថា វាអាចជា **"បទល្មើសដែលមានអង្គការចាត់តាំង"**។
- ប្រសិនបើជនសង្ស័យណាមួយកំពុងបម្រើការងារ ឬចូលនិវត្តន៍ពីការងាររាជការ ឬមន្ត្រីសាធារណៈ រួមទាំងមន្ត្រីកំពុងបម្រើការងារឬអតីតមន្ត្រីក្នុងស្ថាប័នដាក់វិន័យ និងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ។
- ប្រភេទសត្វ (រួមទាំងជលផល) ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការនាំចេញ ឬនាំចូល ឬនាំឆ្លងកាត់ ឬអ្វីៗដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វណាមួយដែលមានរាយឈ្មោះនៅក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេសសម្រាប់បរិបទនៃការនាំចេញ/នាំចូល ឬដឹកជញ្ជូនឆ្លងកាត់។
- ប្រសិនបើមានការប្រើប្រាស់គ្រឿងអាវុធអ្វីមួយក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើស។
- ក្នុងករណីមានការប្រើប្រាស់ថ្នាំពុល ហើយដែលការប្រើប្រាស់ថ្នាំពុលនោះ មានកម្រិតណាមួយដែលបង្កហានិភ័យដល់សុខភាពសាធារណៈ និងបរិស្ថាន។
- ប្រសិនបើមានព័ត៌មាន និងសាវតារឬអត្តសញ្ញាណច្បាស់លាស់របស់ជនសង្ស័យ។
- ប្រសិនបើមានការសង្ស័យ ដោយសមហេតុសមផលថា ជនសង្ស័យទទួលបានផលនៃបទល្មើស ឬមានការសង្ស័យពីការសម្អាតប្រាក់ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសសត្វព្រៃ ឬបទល្មើសព្រៃឈើ។

- ប្រសិនបើក្នុងពេលធ្វើការស៊ើបអង្កេត មានឧបទ្ទវហេតុអ្វីមួយកើតឡើងនាំឱ្យមានការរាំងស្ទះដល់ការស្វែងរកយុត្តិធម៌។
- ប្រសិនបើជនសង្ស័យ គឺជាជនល្មើសដដែលៗ ដែលធ្លាប់ឬស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមិនរាងចាលប្រព្រឹត្តអំពើល្មើសសត្វព្រៃ អំពើល្មើសព្រៃឈើ ឬអំពើល្មើសជលផល។
- ប្រសិនបើជនសង្ស័យជាមន្ត្រីសាធារណៈ ឬអ្នកមានឥទ្ធិពលនៅក្នុងសហគមន៍របស់ខ្លួន។
- ប្រសិនបើការស៊ើបអង្កេត និងការចោទប្រកាន់លើបទល្មើសមួយ ដែលអាចពាក់ព័ន្ធនឹងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ។
- ប្រសិនបើអំពើល្មើសនោះពាក់ព័ន្ធនឹងបេសកកម្មការទូតបរទេស ស្ថាប័នអន្តរជាតិ និង/ឬស្ថាប័នពហុជាតិ។
- ប្រសិនបើអំពើល្មើសនោះពាក់ព័ន្ធនឹងធាតុផ្សំនៃបទល្មើសបច្ចេកវិទ្យា។

៤. ការស៊ើបអង្កេត និងការចោទប្រកាន់

នៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា កត់សម្គាល់ឃើញថាការស៊ើបអង្កេតត្រូវបានបែងចែកជាពីរគឺ ការស៊ើបអង្កេតជាក់ស្តែង និងការស៊ើបអង្កេតបឋម ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយតួអង្គដែលចូលរួមក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតដំបូងនេះ ត្រូវដឹកនាំដោយព្រះរាជអាជ្ញាចំពោះសមត្ថកិច្ចជំនាញ(នគរបាលយុត្តិធម៌តាមវិស័យរបស់ខ្លួន)។ ប៉ុន្តែក៏កត់សម្គាល់ឃើញមានការស៊ើបសួរដំណាក់កាលមួយទៀតដែលធ្វើឡើងដោយចៅក្រមស៊ើបសួរ ដែលចៅក្រមស៊ើបសួរមានសមត្ថកិច្ចធ្វើការស៊ើបសួរ ចំពោះសំណុំរឿងដែលព្រះរាជអាជ្ញាចង្អុលបង្ហាញ ដូចនេះតួអង្គសំខាន់ក្នុងកិច្ចស៊ើបសួរ នេះមានចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទាំងឡាយដែលមានប្រយោជន៍សម្រាប់បង្ហាញឱ្យឃើញការពិត ហើយមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតត្រូវស្ថិតនៅក្រោមអំណាចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ កាលណាអនុវត្តដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស។

ការចោទប្រកាន់របស់អង្គការអយ្យការតាមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជាទូទៅត្រូវធ្វើឡើងមាន បី ៖

១. បើកការស៊ើបសួរ

២. តាមដានការអនុវត្តច្បាប់របស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ និងសន្និដ្ឋានប្តឹងសុំឱ្យចៅក្រមស៊ើបសួរបញ្ជូនជនត្រូវចោទទៅជំនុំជម្រះ

៣. សន្និដ្ឋានប្តឹងសុំឱ្យចៅក្រមជំនុំជម្រះផ្តន្ទាទោសជនជាប់ចោទ

ដូច្នេះ ដើម្បីធានាប្រសិទ្ធភាព និងការចោទប្រកាន់ ការងារស៊ើបអង្កេត និងចោទប្រកាន់ ព្រះរាជអាជ្ញា ក៏ដូចជាចៅក្រមស៊ើបសួរ ត្រូវមានផែនការច្បាស់លាស់ទៅតាមដំណាក់កាលនីមួយៗ ៖

សម្រាប់ព្រះរាជអាជ្ញា ៖

- ក្នុងករណីដែលរឿងក្ដីស្ថិតក្នុងដៃសមត្ថកិច្ចនៅឡើយ តើតំណាងអយ្យការគួរធ្វើអ្វីខ្លះ ?
- ក្នុងករណីដែលរឿងក្ដីបញ្ជូនមកដល់ស្ថាប័នអយ្យការ (រឿងក្ដីមិនមានខ្លួន) តើតំណាងអយ្យការត្រូវធ្វើអ្វីខ្លះ ?
- ក្នុងករណីដែលរឿងក្ដីស្ថិតក្នុងដៃចៅក្រមស៊ើបសួរ តើព្រះរាជអាជ្ញាគួរធ្វើអ្វីខ្លះ ?
- ចំពោះចៅក្រមស៊ើបសួរដែលមានតួនាទីស៊ើបសួរទាំងដោះបន្ទុក និងដាក់បន្ទុក ការងារនេះមានទំហំធំធេង និងទាមទារឱ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់ ដូចអ្នកស៊ើបអង្កេតដទៃទៀតដែរ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរ គួរដឹងពីរបៀបនៃការស៊ើបអង្កេតដូចព្រះរាជអាជ្ញា និងសមត្ថកិច្ចជំនាញដែរ។

ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវចាត់តាំងជនបង្គោល សម្រាប់ធ្វើការទំនាក់ទំនងជាមួយស្ថាប័ននានា នៅតាមរាជធានី ខេត្តទាំងនោះ។

ជនបង្គោលរបស់អយ្យការត្រូវធ្វើទំនាក់ទំនងឱ្យបានជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងរដ្ឋបាលព្រៃឈើ រដ្ឋបាលជលផល រដ្ឋបាលគយ និងរដ្ឋបាលធម្មជាតិ និងការអភិរក្ស។ មន្ត្រីទំនាក់ទំនងនោះ នឹងត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងកម្មវត្ថុនៃការធានាថាឱ្យមាន ដើម្បីរៀបចំការពិគ្រោះយោបល់គ្នាចំពោះមុខ ការប្រជុំតាមទូរស័ព្ទ ឬរៀបចំស្នើសុំយោបល់ជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ ដោយអាស្រ័យទៅលើស្ថានភាពនៃសំណុំរឿង។

ក. កិច្ចប្រជុំមុនពេលធ្វើការចាប់ខ្លួន រវាងអយ្យការ និងមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត

ការចាប់ខ្លួន គឺជាដំណាក់កាលចុងក្រោយនៃការរៀបចំនិងអនុវត្តផែនការស៊ើបអង្កេត។ ការចាប់ខ្លួនមានហានិភ័យជាច្រើន ដែលមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ត្រូវពិគ្រោះយោបល់ជាមួយគ្នា។ ហានិភ័យនៃការចាប់ខ្លួន អាចរួមមាន៖

- មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ នឹងលែងមានឱកាសស៊ើបអង្កេតលម្អិតទៀតហើយ ដោយខ្លួនត្រូវប្រញាប់ប្រញាល់រៀបចំសំណុំរឿងបញ្ជូនទៅអយ្យការអមសាលាដំបូង ហើយហានិភ័យធំបំផុត គឺមិនមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ដែលការកាត់ក្ដីអាចទទួលបានលទ្ធផលមិនសូវល្អ ដែលអាចឱ្យជនល្មើសរួចខ្លួនពីបទចោទប្រកាន់។
- ជនល្មើសពាក់ព័ន្ធ ដែលមិនទាន់ចាប់ខ្លួន ដែលអាចឱ្យជនល្មើសរួចខ្លួនពីបទចោទប្រកាន់ អាចមានឱកាសបំផ្លាញភស្តុតាង គំរាមកំហែងសាក្សីនៅពេលពិចារណាក្នុងការចាប់ខ្លួន បន្ទាប់ពីការផ្លាស់ប្ដូរ

ព័ត៌មានទូទៅ ឬព័ត៌មានដែលប្រមូលបានដោយសម្ងាត់មកមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតនិងព្រះរាជអាជ្ញា និងធ្វើយ៉ាងណាឱ្យមានការរៀបចំកិច្ចប្រជុំទាក់ទងមុនពេលធ្វើការចាប់ខ្លួនឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើបាន បន្ទាប់ពីទទួលបានការជូនដំណឹងពីមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតជូនទៅខាងអយ្យការ។ របៀបវារៈនៃកិច្ចប្រជុំមុនពេលចាប់ខ្លួន គួរមានចំណុចដូចខាងក្រោម៖

- កំណត់ហានិភ័យនៃការចាប់ខ្លួន និងដំណោះស្រាយនៃហានិភ័យដែលអាចកើតមាននៅពេលចាប់ខ្លួននោះ។
- កំណត់ហានិភ័យ បើមានការសម្រេចមិនឃុំខ្លួនជនត្រូវចោទដោយចៅក្រមស៊ើបសួរ។
- បទល្មើសដែលត្រូវធ្វើការចោទប្រកាន់។
- ចំណុចដែលតម្រូវឱ្យធ្វើការស៊ើបអង្កេត។
- ភស្តុតាងដែលមានលក្ខណៈអាចទទួលយកនៅតុលាការ។
- តម្រូវការសំខាន់ៗ ដែលជាភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ ដូចជា ការធ្វើកោសលវិច័យ តាមមាត្រា ១៦២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។
- ការប្រើប្រាស់ច្បាប់ដែលអាចប្រើបាន ឧទាហរណ៍ ដូចជា ការឃាត់ទុកទ្រព្យសម្បត្តិ ឬការប្រើប្រាស់របាយការណ៍ទិន្នន័យទូរស័ព្ទចល័ត។
- ការកំណត់បញ្ហា និងការប្រើប្រាស់ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការការពារសាក្សី និងអភ័យឯកសិទ្ធិលើផលប្រយោជន៍សាធារណៈ។
- ការស្វែងរកភស្តុតាងពីបរទេសដោយរបៀបណា (ការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ទៅវិញទៅមក)។
- ភស្តុតាង ត្រូវបង្ហាញនៅតុលាការដោយរបៀបណា។
- ពិនិត្យលើលទ្ធភាពនៃការស៊ើបអង្កេតខាងហិរញ្ញវត្ថុស្របគ្នា ជាមួយការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសដើម ដែលអាចស្នើសុំកិច្ចសហការពីអង្គភាពស៊ើបការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុ ឬស្ថាប័នធនាគារ/គ្រឹះស្ថានមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុជាយថាហេតុនិងបឋម ករណីនេះអាចសុំឱ្យមានការចូលរួមជាសំខាន់ជាមួយស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធទាំងនោះ ដើម្បីចាត់ការបន្តក្នុងការស៊ើបអង្កេតលើទិដ្ឋភាពហិរញ្ញវត្ថុ។
- ផលវិបាកផ្នែកច្បាប់ និងភស្តុតាង កើតចេញពីការប្រើប្រាស់បច្ចេកទេសស៊ើបអង្កេត ដែលបានស្នើឡើង។
- ការកំណត់កាលវិភាគសម្រាប់ការបង្ហាញភស្តុតាង និងការរៀបចំការប្រជុំជាបន្តបន្ទាប់ ដើម្បីពិនិត្យមើលការងារឡើងវិញ។

- ធានាថាជនបង្គោលនិងមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតរៀបចំការប្រជុំជាទៀងទាត់ ក្នុងគោលបំណងពិភាក្សាពីការវិវឌ្ឍនៃការស៊ើបអង្កេត។
- ការពិចារណាពីលទ្ធភាពដែលអាចមានការដោះលែងជនត្រូវចោទ ឱ្យនៅក្រៅឃុំ និង/ឬ ការប្រើប្រាស់ច្បាប់ណាមួយផ្សេងទៀត បន្ទាប់ពីការដោះលែងនោះ។

ខ. ការរៀបចំការប្រជុំបន្ទាប់ពីការចាប់ខ្លួន

កិច្ចប្រជុំក្រោយពេលចាប់ខ្លួន គួរត្រូវធ្វើឡើងនិងដឹកនាំដោយមន្ត្រីតុលាការទទួលបន្ទុកកាន់សំណុំរឿង (តំណាងអយ្យការ ឬចៅក្រមស៊ើបសួរ តាមដំណាក់កាលនៃរឿងក្តី) ជាមួយមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ដែលកសាងរឿងក្តីនោះ។

របៀបវារៈនៃកិច្ចប្រជុំមុនពេលចាប់ខ្លួន គួរមានចំណុចដូចខាងក្រោម៖

- កំណត់ហានិភ័យដែលកើតមានឡើងបន្ទាប់ពីការចាប់ខ្លួន និងដំណោះស្រាយនៃហានិភ័យដែលបានកើតមាន បន្ទាប់ពីចាប់ខ្លួននោះ
- បទល្មើសដែលត្រូវធ្វើការចោទប្រកាន់
- ចំណុចដែលតម្រូវឱ្យធ្វើការស៊ើបអង្កេតបន្ថែម
- ការបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬ ការបញ្ជូនរឿងក្តីទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់
- ហានិភ័យនៃការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ។
- ភស្តុតាងដែលមានលក្ខណៈអាចទទួលយកបាននៅតុលាការ។
- តម្រូវការសំខាន់ៗ ដែលជាភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ ដូចជា ការធ្វើកោសលវិច័យ តាមមាត្រា ១៦២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។
- ការប្រើប្រាស់ច្បាប់ ដែលអាចប្រើបាន ឧទាហរណ៍ ដូចជា ការឃាត់ទុកទ្រព្យសម្បត្តិ ឬការប្រើប្រាស់របាយការណ៍ទិន្នន័យទូរស័ព្ទចល័ត។
- ការកំណត់បញ្ហា និងការប្រើប្រាស់ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការការពារសាក្សី និងអភ័យឯកសិទ្ធិលើផលប្រយោជន៍សាធារណៈ។
- ការស្វែងរកភស្តុតាងពីបរទេសដោយរបៀបណា (ការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ទៅវិញទៅមក)។

- ភស្តុតាង ត្រូវបង្ហាញនៅតុលាការដោយរបៀបណា។
- ពិនិត្យលើលទ្ធភាពនៃការស៊ើបអង្កេតខាងហិរញ្ញវត្ថុស្របគ្នា ជាមួយការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសដើម ដែលអាចស្នើសុំកិច្ចសហការពីអង្គភាពស៊ើបការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុ ឬស្ថាប័នធនាគារ/គ្រឹះស្ថានមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ ជាយថាហេតុ និងបឋម អាចសុំឱ្យមានការចូលរួមជាសំខាន់ជាមួយស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធទាំងនោះ ដើម្បីចាត់ការបន្តក្នុងការស៊ើបអង្កេតលើទិដ្ឋភាពហិរញ្ញវត្ថុ។
- ការកំណត់កាលវិភាគសម្រាប់ការបង្ហាញភស្តុតាង និងការរៀបចំការប្រជុំជាបន្តបន្ទាប់ ដើម្បីពិនិត្យមើលការងារឡើងវិញ។
- ព្រះរាជអាជ្ញា និងមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតធានាថា ពួកគេត្រូវរៀបចំការប្រជុំជាទៀងទាត់ក្នុងគោលបំណងពិភាក្សាពីការវិវឌ្ឍ នៃការស៊ើបអង្កេត។
- ការពិចារណាពីលទ្ធភាពដែលអាចមានការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ និង/ឬ ការប្រើប្រាស់ច្បាប់ណាមួយផ្សេងទៀត។

គ. ការឃុំខ្លួន និង ការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ

ដំណាក់កាលនេះ សំណុំរឿងត្រូវបានបញ្ជូនដល់ដៃរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ គឺជាអំណាចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ។

បញ្ហា នៃការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ គឺជាបញ្ហាគន្លឹះ។ ការខកខានមិនបានធ្វើការពិចារណាឱ្យបានត្រឹមត្រូវចំពោះការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំអាចធ្វើឱ្យសំណុំរឿងជាច្រើន ត្រូវបាត់ព័ត៌មាន ដោយសារតែការរំខាន ឬមានការជ្រៀតជ្រែកដល់សាក្សី ឬធ្វើឱ្យសាក្សីមិនមកចូលរួមនៅក្នុងពេលជំនុំជម្រះ។ អ្នកស៊ើបអង្កេតត្រូវគិតគូរពីចំណុចនេះជាមុន ដើម្បីជៀសវាងដល់បញ្ហា នៃការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ។

- មន្ត្រីស៊ើបអង្កេត ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រមស៊ើបសួរ មិនត្រូវធ្វើការសន្មតថា រាល់សំណុំរឿងទាំងអស់សុទ្ធតែទាមទារឱ្យធ្វើការឃាត់ខ្លួន រឺចាប់ខ្លួនជនសង្ស័យ ជនត្រូវចោទនោះទេ។
- ដោយគិតពីកត្តាជាច្រើន ដែលបានគូសបញ្ជាក់នៅខាងក្រោមនេះ អ្នកស៊ើបអង្កេតត្រូវធ្វើការពិចារណាអំពីបញ្ហា ប្រាក់ធានា និងលក្ខខណ្ឌជាច្រើនទៀត ដែលអាចភ្ជាប់ទៅនឹងលក្ខខណ្ឌ នៃការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ។

កត្តាដែលអាចផ្តល់ហេតុផល ខាងក្រោមនេះក្នុងការឃុំខ្លួនតាមមាត្រា ២០៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

ឃ. មូលហេតុសម្រាប់ការបដិសេធលើសំណើសុំដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ និងកត្តាពាក់ព័ន្ធមួយចំនួន

កត្តាដែលធ្វើឱ្យជននោះមិនមកបង្ហាញខ្លួន	កត្តាដែលធ្វើឱ្យជននោះ រំខានដល់សាក្សី/ការស៊ើបអង្កេត
• ប្រភេទនៃបទចោទ ឬបទល្មើស និងទម្ងន់នៃទណ្ឌកម្ម ដែលត្រូវបានប្រកាសប្រសិនបើរកឃើញថា ជននោះមានទោស(ស្រង់យកកថាខណ្ឌពាក់ព័ន្ធក្នុងច្បាប់) គិតពីតម្លៃនៃវត្ថុតាង ដែលរឹបអូសបាន។ • ភាពរឹងមាំនៃការចោទប្រកាន់ក្នុងសំណុំរឿងលើជនត្រូវចោទ/លក្ខណៈនៃភស្តុតាង ដែលបញ្ជាក់ពីការចាប់ខ្លួនជនសង្ស័យ។ • ទំនាក់ទំនង ឬឥទ្ធិពលក្នុងសហគមន៍ សញ្ជាតិបរទេស ឬមិនស្គាល់សញ្ជាតិ(ត្រូវស្វែងរកភស្តុតាងបញ្ជាក់ ឬត្រូវកត់សម្គាល់ពីអន្តោប្រវេសន៍)ការមិនស្គាល់ពីលំនៅដ្ឋានច្បាស់លាស់ គ្មានមុខរបរគ្មានទំនាក់ទំនងគ្រួសារ/កូនចៅ។ • ជនត្រូវចោទខកខានមិនបានមកបង្ហាញខ្លួនកាលពីពេលមុនៗបន្ទាប់ពីទទួលបានការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ (ផ្តល់លេខសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ និងតុលាការ)។	• អាសយដ្ឋាន/ទំនាក់ទំនងជិតដិតនឹងសាក្សីណាមួយ។ • ឋានៈតួនាទីរបស់ជននោះនៅក្នុងសហគមន៍ ឧទាហរណ៍ គ្រូពេទ្យ/មន្ត្រីនគរបាល/មេដឹកនាំសហគមន៍។ • ឥរិយាបទរបស់ជនត្រូវចោទពាក់ព័ន្ធនឹងការចាប់ខ្លួន។ • ការស៊ើបអង្កេត ដែលធ្វើឡើងដោយមន្ត្រីនគរបាលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើស និងសំណើឱ្យធ្វើការស៊ើបអង្កេតផ្សេងទៀត ត្រូវបានធ្វើឡើង(រួមទាំងព័ត៌មាន ដែលផ្តល់ឱ្យដោយជនត្រូវចោទ អាចនាំឱ្យយើងរកឃើញភស្តុតាងឬការចាប់ខ្លួនជនណាផ្សេងទៀតដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសផ្សេងទៀតដែរឬទេ)។

កត្តាដែលអាចធ្វើឱ្យជននោះនឹងប្រព្រឹត្តបទល្មើសបន្ថែមទៀត	ផលអាក្រក់ចំពោះជនត្រូវចោទ ឬការរំខានដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ
• ចរិត និងឥរិយាបទកន្លងមករបស់ជនត្រូវចោទ (ឧ. លិខិតថ្កោលទោស និង/ឬ វត្ថុមិនទាន់រកឃើញ ដែលយើងជឿជាក់ថាស្ថិតក្នុងការកាន់កាប់របស់ជនជាប់ចោទ)។ • ការចោទប្រកាន់ផ្សេងទៀតដែលមិនទាន់ដោះស្រាយហើយនៅតុលាការ ដែលបង្ហាញពីចេតនាក្នុងអត្ថិភាពនៃសំណុំរឿងក្តីផ្សេងទៀត ដែលតុលាការកំពុងត្រូវបានចាត់ការ ដែលការណ៍នេះសន្មតបានថាជនត្រូវចោទអាចប្រព្រឹត្តបទល្មើសជាថ្មី។ • ឥរិយាបទរបស់ជនត្រូវចោទពាក់ព័ន្ធនឹងការចាប់ខ្លួន អាចជាសញ្ញាប្រាប់ឱ្យយើងបានដឹងជាមុនដូចជា មុនពេលចាប់ខ្លួន ជនត្រូវចោទបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសច្រើនដង ហើយគ្មានមុខរបរណាផ្សេងទៀត។	• ការយល់ឃើញរបស់មន្ត្រី ដោយផ្អែកទៅលើទស្សនៈនៅក្នុងសហគមន៍ និង/ឬសេចក្តីសន្និដ្ឋានដទៃផ្សេងទៀត ក្នុងហេតុផលដើម្បីការពារសន្តិសុខឱ្យជនត្រូវចោទ ដែលអាចជាផលអាក្រក់ដល់ជនត្រូវចោទ ប្រសិនបើជនត្រូវចោទនោះ ត្រូវបានដោះលែង។ • ការឃុំខ្លួន ជាវិធានការដែលអាចរក្សាបាននូវសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈកុំឱ្យមានការច្របូកច្របល់ ដែលបណ្តាលមកពីបទល្មើស។

នៅពេលចៅក្រមស៊ើបសួរសម្រេចដោះលែងជនត្រូវចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំ ហើយព្រះរាជអាជ្ញាមិនពេញចិត្តនឹងសេចក្តីសម្រេចនោះ ព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវ៖

- ជូនដំណឹងទៅតុលាការជាបន្ទាន់ អំពីចេតនាក្នុងការសើរើលើសេចក្តីសម្រេចឡើងវិញ តាមអំណាចមាត្រា ២៦៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ការប្តឹងឧទ្ធរណ៍ចំពោះការសម្រេចខាងលើ។

ព្រះរាជអាជ្ញា ត្រូវធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ពីបញ្ជីហានិភ័យនៃការដោះលែង ដែលបានរៀបចំជាមួយមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត បន្ទាប់ពីការចាប់ខ្លួន។ បើការសម្រេចចិត្តដោះលែងជនជាប់ចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំ នឹងជួបហានិភ័យធ្ងន់ធ្ងរព្រះរាជអាជ្ញាគួរពិគ្រោះយោបល់ក្រៅផ្លូវការ ឬ ផ្តល់យោបល់លើដីកាបញ្ជូនឱ្យឆ្លើយមុនចៅក្រមស៊ើបសួរសម្រេចនៃការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំនេះ។

ប្រសិនបើមិនជំទាស់នឹងសេចក្តីសម្រេចដោះលែងជនជាប់ចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំទេ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវគិតគូរឱ្យបានវែងឆ្ងាយបន្ថែមទៀតលើស្ថានភាពសមស្រប ដែលអាចភ្ជាប់មកជាមួយនូវរបាយការណ៍ជាក់លាក់មួយ។ មុនពេលចៅក្រមស៊ើបសួរសម្រេចដោះលែងជនសង្ស័យឱ្យនៅក្រៅឃុំ ចៅក្រមនោះ

ត្រូវពិគ្រោះជាមួយព្រះរាជអាជ្ញា។ ព្រះរាជអាជ្ញាគួរតែមានលទ្ធភាពអាចផ្តល់យោបល់ ឬសុំឱ្យចៅក្រមស៊ើបសួរអនុវត្តនូវដំណើរការ នៃការតាមដាន ឬដាក់ក្រោមការត្រួតពិនិត្យជនសង្ស័យតាមផ្លូវតុលាការ បន្ទាប់ពីធ្វើការដោះលែងជនជាប់ចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំ តាមអំណាចមាត្រា ២២៣ និងមាត្រា ២២៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ និងរៀបចំរបាយការណ៍លម្អិតអំពីជនជាប់ចោទ ដើម្បីឱ្យមានការចូលរួមពីស្ថាប័នអនុវត្តច្បាប់។ ចៅក្រមនឹងជូនដំណឹងដល់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកការស៊ើបអង្កេតលើស្ថានភាពណាមួយ ដែលត្រូវភ្ជាប់នឹងលក្ខខណ្ឌ នៃការដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំ។

ខ. ការរៀបចំកិច្ចប្រជុំមុនពេលធ្វើការជំនុំជម្រះ

- តំណាងអយ្យការគួររៀបចំការប្រជុំមុនការជំនុំជម្រះជាមួយមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត ដើម្បីរៀបចំសកម្មភាពបង្ហាញភស្តុតាងនាពេលសវនាការ។ តំណាងអយ្យការគួរពិភាក្សាជាមួយមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតនូវបញ្ហាមួយចំនួនដែលអាចយកមកប្រើប្រាស់សម្រាប់ការផ្តល់យោបល់ដល់តុលាការ ហើយរបៀបវារៈនៃកិច្ចប្រជុំមានដូចខាងក្រោម៖
- ពិនិត្យមើលលើភាពគ្រប់គ្រាន់និងរួចរាល់នៃភស្តុតាងនិងសាក្សីមុនពេលសវនាការ
- ពិនិត្យមើលលើចំណុចណាមួយដែលលើកឡើងដោយមេធាវី
- រៀបចំកាលវិភាគសម្រាប់ការស៊ើបអង្កេត និងការប្រមូលភស្តុតាង ព្រមទាំងធ្វើការជូនដំណឹងទៅតុលាការ និងជនជាប់ចោទ ប្រសិនបើស្វែងរក និងទទួលបានភស្តុតាងបន្ថែមទៀត
- បញ្ជាក់ពីវត្តមានរបស់សាក្សី
- ធ្វើការវាយតម្លៃ ឬប៉ាន់ប្រមាណ ប្រសិនបើវាមានការចាំបាច់ក្នុងការជូនដំណឹងដល់តុលាការអំពីការលំបាកនានានៅក្នុងនីតិវិធីកាលបរិច្ឆេទជំនុំជម្រះ ដែលបានកំណត់ទុកជាមុន
- ធ្វើការវាយតម្លៃ ឬប៉ាន់ប្រមាណ ប្រសិនបើវាមានការចាំបាច់ក្នុងការជូនដំណឹងដល់តុលាការនៅពេលតម្រូវឱ្យតុលាការចុះមកដល់ទីកន្លែងដើម្បីពិនិត្យវត្ថុតាង តាមអំណាចមាត្រា ៣៣៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ
- ធ្វើការវាយតម្លៃ ឬប៉ាន់ប្រមាណ ប្រសិនបើវាមានការចាំបាច់ក្នុងការជូនដំណឹងតុលាការថា វត្ថុដែលនឹងត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាវត្ថុតាងដែលត្រូវការទីតាំងធំ និងស្វែងរកឱ្យឃើញថាតើមានការជំទាស់អ្វីមួយដែរឬទេ
- បញ្ជាក់ពីតម្រូវការសម្រាប់សាក្សីជំនាញ និងស្វែងរកការទទួលស្គាល់/កិច្ចព្រមព្រៀង ប្រសិនបើអាចរកបាន
- ដោះស្រាយបញ្ហាណាមួយពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ដែលអាចលើកឡើងដោយមេធាវីរបស់ជនជាប់ចោទ
- គិតមើលប្រសិនបើវាមានការចាំបាច់ ក្នុងការជូនដំណឹងតុលាការពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងវត្ថុដែលអាចពុកផុយរលួយខូច និងគិតគូរពីវិធីសាស្ត្រនៃការរៀបចំជាភស្តុតាងដែលតុលាការទទួលយកបាន

- ដោះស្រាយនូវបញ្ហា នៃការប្រគល់វត្ថុតាងទៅឱ្យម្ចាស់ដើមវិញ និងគូសបញ្ជាក់ពីកាតព្វកិច្ចរបស់ម្ចាស់វត្ថុតាង ដើម្បីប្រគល់ឱ្យតុលាការនូវវត្ថុតាងទាំងនោះ នៅពេលដែលត្រូវការ
- គូសបញ្ជាក់ និងបើមានការចាំបាច់ជម្រាបជូនតុលាការពីបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងវត្ថុចាប់យក និងការប្រកាសអំពីទោសបន្ថែម លើមូលទោស ដូចជា ការបណ្តេញចេញ ការរឹបអូស ឬបំផ្លាញចោលវត្ថុចាប់យក និងការចេញដីកាពិសេសៗផ្សេងទៀត ដែលអាចដាក់ទណ្ឌកម្មផ្សេងទៀត ក្រោយពីការផ្តន្ទាទោសជាមូលទោស ដូចជា ការបណ្តេញចេញ ការរឹបអូសយកទ្រព្យដែលមិនអាចទាមទារវិញបាន។

ច. ការប្រជុំក្រោយពីការជំនុំជម្រះ

មិនថាសាលក្រមសម្រេចឱ្យជនជាប់ចោទរួចខ្លួន ឬផ្តន្ទាទោសនោះទេ ព្រះរាជអាជ្ញា និងនគរបាលយុត្តិធម៌ គួរធ្វើការជួបប្រជុំគ្នាក្នុងអំឡុងពេលប្រាំពីរថ្ងៃបន្ទាប់ពីប្រកាសសាលក្រម ដើម្បីកំណត់ពីបទពិសោធន៍ និងការងារជំនុំជម្រះសំខាន់ៗពីមុនមក ដែលវាជាប្រយោជន៍សម្រាប់ដោះស្រាយលើបទល្មើសផ្សេងទៀតនាពេលអនាគត។ ប្រសិនបើសាលក្រមសម្រេចឱ្យជនជាប់ចោទរួចខ្លួន ការជួបប្រជុំនេះ ត្រូវតែធ្វើឡើងឱ្យបានកាន់តែឆាប់ ដើម្បីពិចារណាពីមូលហេតុ នៃការប្តឹងឧទ្ធរណ៍លើសេចក្តីសម្រេចពីការឱ្យជនជាប់ចោទរួចខ្លួននេះ ដោយអនុលោមតាមអំណាចមាត្រា ៤០០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

របៀបវារៈនៃកិច្ចប្រជុំរវាងព្រះរាជអាជ្ញា និងមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ គួរមានដូចខាងក្រោម៖

- បទពិសោធន៍ល្អៗនៃរឿងក្តី ដែលអាចយកមកអនុវត្តចំពោះរឿងក្តីប្រហាក់ប្រហែលនាពេលអនាគត
- ចំណុចខ្វះខាតនៃរឿងក្តីដែលអាចធ្វើជាមេរៀនសម្រាប់កែប្រែចំពោះរឿងក្តីប្រហាក់ប្រហែលនាពេលអនាគត
- ការអនុវត្តសាលក្រម ក្នុងករណីជនជាប់ចោទត្រូវបានផ្តន្ទាទោស
- ការប្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ជនជាប់ចោទ
- ផែនការទាក់ទងនឹងសាលក្រម សម្រេចឱ្យជនជាប់ចោទរួចខ្លួន
- ផែនការទាក់ទងនឹងការរឹបអូសវត្ថុតាងនិងផលិតផលពីសត្វព្រៃ ឬសត្វព្រៃ
- ការចំណាយក្នុងការបញ្ជូនវត្ថុតាងទៅប្រទេសដើមវិញ ឬការបំផ្លាញចោល។

១០. ភស្តុតាង

ក.អ្នកជំនាញ

ពេលខ្លះទាមទារឱ្យមានបច្ចេកទេសកោសលវិច័យ ក្នុងការកំណត់ប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ ឬប្រភពនៃសត្វពាក់ព័ន្ធ វាអាចជាការនាំផ្លូវបន្ថែមទៀតសម្រាប់ការស៊ើបអង្កេត។ នៅក្នុងមាត្រា ៩៥ នៃក្រម

នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ បើត្រូវការជាបន្ទាន់ក្នុងការធ្វើកោសលវិច័យផ្នែកបច្ចេកទេស ឬវិទ្យាសាស្ត្រតំណាងអយ្យការគួរណែនាំដល់នគរបាលយុត្តិធម៌ សុំឱ្យជនណាមួយ ដែលមានជំនាញក្នុងវិស័យដែលត្រូវការនេះ។ ប្រសិនបើអ្នកជំនាញទាំងនោះ មិនទាន់មានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីថ្នាក់ជាតិនៃអ្នកជំនាញ តាមមាត្រា ១៦៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ អ្នកជំនាញនោះត្រូវតែស្បថឱ្យស្របតាមជំនឿ/សាសនារបស់ជននោះ និងជួយដោយភក្តីភាពដល់តុលាការ។

ដោយសាររយៈពេល នៃការឃុំខ្លួន នៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរថៅក្រមអាចប្រើប្រាស់មាត្រា ១៦៤ ការចាត់អ្នកជំនាញក្រៅបញ្ជីថ្នាក់ជាតិ មាត្រា ១៦៥ ដីកាចាត់តាំងអ្នកជំនាញ និងអំឡុងពេលនៃការឃុំខ្លួនមានកម្រិត ការធ្វើកោសលវិច័យ នៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា អ្នកស៊ើបអង្កេតគួរគិតគូរពីការជួយជ្រោមជ្រែងពីអង្គការសង្គមស៊ីវិលក្នុងការកំណត់ និងរកភស្តុតាង បើទោះជាភស្តុតាងនោះត្រូវយកមកពីបរទេសក៏ដោយ។ របាយការណ៍របស់អ្នកជំនាញ ស្របតាមគោលការណ៍ នៃការអនុវត្តល្អៗគួររាប់បញ្ចូលចំណុច ដូចខាងក្រោម ៖

- បញ្ជាក់ពីលក្ខណៈសម្បត្តិ/បទពិសោធន៍របស់សាក្សីនៅក្នុងវិស័យ ដែលជននោះមានគុណវុឌ្ឍិក្នុងនាមជាអ្នកជំនាញ
- បញ្ជាក់ពីអង្គហេតុ បញ្ហា និងការសន្មតដែលមតិយោបល់របស់អ្នកជំនាញបានយោងនៅក្នុងរបាយការណ៍
- បញ្ជាក់ពីមូលហេតុសម្រាប់មតិយោបល់ ដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងរបាយការណ៍
- បញ្ជាក់ពីសំណួរ ឬ បញ្ហាសំខាន់ៗ ដែលមិនស្ថិតក្នុង វិស័យជំនាញរបស់សាក្សីជាអ្នកជំនាញ
- បញ្ជាក់ពីអត្ថបទដែលបានផ្សព្វផ្សាយ ឬឯកសារផ្សេងដទៃទៀត ដែលសាក្សីជំនាញយកមកយោងក្នុងការគាំទ្រមតិយោបល់នៅក្នុងរបាយការណ៍
- ផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតអំពីការធ្វើកោសលវិច័យ ការធ្វើតេស្ត ឬការស៊ើបអង្កេតផ្សេងទៀត ដែលសាក្សីពឹងផ្អែកលើព័ត៌មានទាំងនោះ។ បញ្ជាក់បុគ្គលដែលជាអ្នកអនុវត្តលើការធ្វើកោសលវិច័យទាំងនោះ និងផ្តល់ព័ត៌មានលម្អិតអំពីលក្ខណសម្បត្តិរបស់បុគ្គលនោះ និង
- ដំណោះស្រាយលើការបន្តនិងការរក្សាវត្ថុតាង ដែលអ្នកជំនាញនោះបានទទួល។

សុំលើកទឹកចិត្តឱ្យតំណាងអយ្យការជួបជាមួយអ្នកជំនាញ/ពិភាក្សាជាមុន និងធ្វើឱ្យតំណាងអយ្យការខ្លួនផ្ទាល់ ដឹងនិងស្គាល់ច្បាស់ពីលទ្ធផលដែលបានរកឃើញ និងមូលដ្ឋានដែលបានរកឃើញនោះ។

ប្រសិនបើអ្នកជំនាញនោះនៅបរទេស ការគិតគូរជាបឋម គួរតែត្រូវបានធ្វើឡើងដើម្បីកំណត់លទ្ធភាពក្នុងការប្រើប្រាស់តំណរភ្ជាប់ផ្ទាល់ (live link) ឬទម្រង់ជាលក្ខណៈឌីជីថលក្នុងការផ្តល់ភស្តុតាង

ជូនតុលាការ ដោយមិនចាំបាច់ត្រូវធ្វើដំណើរមកផ្តល់ភស្តុតាងដោយផ្ទាល់ ឬចំពោះមុខនោះទេ។ នេះជាចំណុចសំខាន់ខ្លាំងណាស់ក្នុងខណៈពេល ដែលការធ្វើដំណើរត្រូវបានហាមឃាត់ ដោយសារតែការរីករាលដាល នៃជម្ងឺកូវីដ-១៩។

ខ. ភស្តុតាងជាលក្ខណៈឌីជីថល

ច្បាប់របស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា មិនបានចែងបញ្ជាក់ពីការទទួលយកភស្តុតាងជាលក្ខណៈឌីជីថលចំពោះបទល្មើសសត្វព្រៃ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មាត្រា ៣២១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌចែងថា៖

លើកលែងបទប្បញ្ញត្តិច្បាប់ផ្ទុយពីនេះ ភស្តុតាងនៅក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌ អាចជូនបានដោយសេរី។ តុលាការថ្លឹងថ្លែងដោយឥស្សរចិត្ត អំពីតម្លៃភស្តុតាងដែលគេដាក់ជូនមកខ្លួនពិនិត្យ ដោយផ្អែកទៅលើជំនឿស្មោះត្រង់ពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏តុលាការត្រូវតែដឹងពីបញ្ហាប្រឈមសំខាន់ៗ ដែលអាចត្រូវបានលើកឡើងដោយមេធាវី និងការគិតទុកជាមុនពីបញ្ហាប្រឈមទាំងនោះ ដោយលើកឡើងពីបញ្ហាទាំងនោះក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាង ក្នុងពេលការពារបទចោទ នៅក្នុងសំណុំរឿងនោះ។ បញ្ហាប្រឈមសំខាន់ៗដែលត្រូវបានគូសបញ្ជាក់ ដោយតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ (រួមទាំងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា (E.C.C.C) ក៏ដូចជាតុលាការទាំងឡាយនៅយូហ្គូស្លាវី រ៉្វាន់ដា លីបាណន់ និងជាច្រើនផ្សេងទៀត) ដូចខាងក្រោមនេះ ប៉ុន្តែជាដំបូងឡើយ វាត្រូវបានគេចែងថា អ្វីជាអាទិភាពនៅក្នុងតុលាការគឺថាភស្តុតាងជាលក្ខណៈឌីជីថល ត្រូវបានគាំទ្រដោយភស្តុតាងស៊ីសង្វាក់ផ្សេងៗទៀត។ អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជានៅក្នុងសំណុំរឿង០០១លេខ១៨-០៧-២០០៧/ECCC/TCបានចែងថាភស្តុតាងត្រូវតែបំពេញតាម“**បទដ្ឋានអប្បបរមានៃភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធនិងភស្តុតាងដែលអាចជឿជាក់បាន**”។ ប្រព័ន្ធតុលាការស៊ីវិល(បែបរ៉ូម៉ាណូហ្សែរម៉ានីក)នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា បង្ហាញឱ្យបានជាក់លាក់ពីឧបសគ្គមួយចំនួន ដើម្បីទទួលយកភស្តុតាងទាំងនោះ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ចៅក្រមត្រូវតែថ្លឹងថ្លែងពីទម្ងន់នៃភស្តុតាងនោះ។

ដើម្បីធ្វើការវាយតម្លៃពីទម្ងន់ នៃភស្តុតាង មន្ត្រីស៊ើបអង្កេតនិងតំណាងអយ្យការ គួរតែធ្វើយ៉ាងណាបញ្ជាក់ថា ភស្តុតាងជាលក្ខណៈឌីជីថល ត្រូវដោះស្រាយជាអប្បបរមានូវបញ្ហាដូចខាងក្រោម៖

- ជាម្ចាស់ នៃឧបករណ៍នោះ
- ឧបករណ៍នោះបានផលិតនិងមានលក្ខណៈជាក់លាក់
- កំណត់ហេតុដែលរៀបរាប់ថា ឧបករណ៍នោះស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពល្អ ក្នុងពេលថត ឬកត់ត្រានូវព័ត៌មានចូលទៅ ទោះជាទម្រង់រូបថត ថតជាវីឌីអូ ឬតាមវិធីអ្វីផ្សេងៗទៀត

- អ្វីៗដែលមាននៅកន្លែងកើតហេតុ ពេលវេលា កាលបរិច្ឆេទ ទីកន្លែង ហើយពេលវេលាដែលជននោះបានប្រើឧបករណ៍ ដើម្បីថត ឬចាប់យកព័ត៌មាននោះ
- ព័ត៌មានដែលត្រូវបានរក្សាទុកនៅក្នុងឧបករណ៍នោះ ហើយឧបករណ៍នោះ នៅតែដំណើរការបានល្អដដែល
- ពេលវេលា និងទីកន្លែងនៅពេលដែលជននោះបានបង្ហាញវាជូនមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត
- តើក្នុងចន្លោះពេលនោះ ជននោះបានធ្វើអ្វីខ្លះជាមួយនឹងរូបភាព/ការកត់ត្រាទុកជាលក្ខណៈឌីជីថលនោះ
- តើនៅត្រង់ចំណុចណាមួយ ដែលឧបករណ៍នោះ ត្រូវបានប្រគល់ទៅឱ្យមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតនូវទម្រង់ដើមរបស់វា ឬ
- ប្រសិនបើជនបានប្រគល់នូវច្បាប់ចម្លងជាលក្ខណៈឌីជីថលទៅឱ្យមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត ដើម្បី ផ្តិតយករូប ឬថតវត្ថុតាង ត្រូវធ្វើការបញ្ជាក់ថា ជននោះបានពិនិត្យមើលការចម្លងនោះ ហើយឱ្យជននោះបញ្ជាក់ថា វាដូចគ្នាទៅនឹងអ្វីដែលមាន នៅក្នុងឧបករណ៍របស់ជននោះ
- ប្រសិនបើជននោះបានចែកចាយនូវព័ត៌មាននោះ ជននោះគួរតែបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានចែកចាយនៅពេលណា និងចែកចាយទៅឱ្យនរណា និងបានចែកចាយឱ្យនៅក្នុងស្ថានភាពបែបណា។

ចំណុចនេះ វាមិនទាមទារឱ្យម្ចាស់របស់ ត្រូវប្រគល់ទូរស័ព្ទរបស់ខ្លួន ទៅឱ្យនគរបាលរក្សាទុករហូតទាល់តែដល់ពេលធ្វើការជំនុំជម្រះនោះទេ ប្រសិនបើគោរពទៅតាមការកំណត់ទាំងអស់ខាងលើនោះ។

គ. កំណត់ហេតុលើការស្តាប់ចម្លើយ

ក្នុងមាត្រា ៩៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ការស្តាប់ចម្លើយនីមួយៗ “**ត្រូវមានធ្វើកំណត់ហេតុ**”និងអាចលើកហេតុផលពីភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធ។ ដើម្បីអនុវត្តការងារងាយស្រួល គឺត្រូវបញ្ជាក់ថា ជនសង្ស័យនីមួយៗត្រូវបានធ្វើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយផ្សេងៗគ្នា។ ជនសង្ស័យទាំងនោះមិនគួរមានឱកាសពិភាក្សាគ្នាជាមុនក្នុងពេលស្តាប់ចម្លើយនោះទេ។ មន្ត្រីកំណត់ហេតុ គួរធ្វើផែនការស្តាប់ចម្លើយដោយកំណត់នូវចំណុចមួយចំនួន ដែលត្រូវលើកមកបញ្ជាក់ជាមុន មន្ត្រីធ្វើកំណត់ហេតុនោះ គួរស្វែងរកមើលបញ្ហានៅក្នុងសំណុំរឿងនោះ។ វាអាចជួយដល់យើងផងដែរ ក្នុងការពិគ្រោះគ្នាជាមួយព្រះរាជអាជ្ញាពីចំណុចដើម្បីបញ្ជាក់ពីការចោទប្រកាន់ និងលទ្ធភាពក្នុងការធ្វើការចោទប្រកាន់ ដើម្បីសម្រេចលើការដឹកនាំ ក្នុងការធ្វើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយនោះ។ ព្រះរាជអាជ្ញាគួរចូលរួមក្នុងការស្តាប់ចម្លើយដោយផ្ទាល់ មាត្រា ៣៧ កថាខណ្ឌទី៤ វាក្យខណ្ឌទី២។

ឃ. ការបំផ្លាញវត្ថុតាងចោល

ឃ១. ការបំផ្លាញវត្ថុតាងចោល ក្នុងពេលជំនុំជម្រះ - វត្ថុ/ផលិតផលងាយ ខូច

ពាក់ព័ន្ធនឹងផលិតផលសត្វព្រៃ ដែលត្រូវ "**ខូចលឿន ឬខូចតាមធម្មជាតិ**" ដូចជាវត្ថុតាងដែលគេជឿថា ត្រូវខូច និងមិនអាចលើកទៅកន្លែងផ្សេងបាន មុនពេលសំណុំរឿងនេះ ត្រូវបានយកទៅដល់តុលាការជាលើកដំបូងនោះទេ ឧ. សពសត្វដែលស្លាប់នៅក្នុងតំបន់ការពារធម្មជាតិ មន្ត្រីស៊ើបអង្កេតគួរថតរូប និងថតយកវត្ថុតាង បើអាចធ្វើបានស្របទៅតាមគោលការណ៍ណែនាំស្តីពីការយកវត្ថុតាងជាលក្ខណៈឌីជីថល ដែលមាននៅក្នុងគោលការណ៍ណែនាំនេះ។ ប្រសិនបើមានបញ្ហាថាតើសពសត្វនោះអាចបញ្ជាក់បានជាក់លាក់ពីអត្តសញ្ញាណនៃប្រភេទសត្វបានដែរឬទេ គួរតែយកសំណាកដើម្បីធ្វើការវិភាគតាមបែបកោសលវិច្ច័យ។

ប្រសិនបើវត្ថុតាងនោះអាចលើក និងយកទៅតុលាការបាន ប៉ុន្តែយើងដឹងហើយថា វាត្រូវរលួយ ឬខូចមុនពេលបើកសវនាការជំនុំជម្រះរឿងនេះ មន្ត្រីស៊ើបអង្កេតគួរជម្រាបមកតំណាងអយ្យការឱ្យបានដឹង ដើម្បីឱ្យព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចប្រើវិធីអ្វីលើភស្តុតាងនេះពាក់ព័ន្ធនឹងវត្ថុតាងដែលត្រូវទទួលយកដោយតុលាការ ដើម្បីធ្វើកំណត់ហេតុទទួលភស្តុតាងនៅពេលមកដល់តុលាការជាលើកដំបូង។ បន្ទាប់មកព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមស៊ើបសួរដែលកាន់រឿងក្តី គួររកវិធីកម្ទេចចោលវត្ថុតាងនោះ។ ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមកាន់រឿងក្តី គួរតែសុំយោបល់ជាមុនពីអាជ្ញាធរគ្រប់គ្រងនិងវិទ្យាសាស្ត្រសាយតេស មុនពេលធ្វើការសម្រេចអ្វីមួយពាក់ព័ន្ធនឹងការបំផ្លាញចោលវត្ថុតាង នៃប្រភេទសត្វ ដែលមានរាយឈ្មោះនៅក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេស។ មន្ត្រីស៊ើបអង្កេត គួរបញ្ជាក់ថាវត្ថុ/របស់នោះ ត្រូវបានថតរូបទុកមុនពេលវាត្រូវបានបំផ្លាញចោលទាំងស្រុង។

ពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសជលផល សូមមើលមាត្រា ៧៨ ដែលអនុញ្ញាតឱ្យរដ្ឋបាលជលផលលក់វត្ថុតាងនោះ។ បើទោះជាយ៉ាងនេះក្តី យើងគួរតែថតរូបទុក ប្រសិនបើយើងនៅតែត្រូវការវត្ថុតាងក្នុងគោលបំណងយកទៅប្រើប្រាស់នៅពេលជំនុំជម្រះ ការធ្វើកោសវិច្ច័យប្រសិនបើមានការចាំបាច់ និងត្រូវប្រើវិធីជាច្រើនផ្សេងទៀត ដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាឱ្យភស្តុតាងនេះ អាចទទួលយកបាននៅពេលជំនុំជម្រះ។ ជាការល្អ គួរយកសំណាកមួយទៅរក្សាទុក។

ឃ២. ការបំផ្លាញចោលវត្ថុតាងបន្ទាប់ពីការជំនុំជម្រះរួច

សេចក្តីសម្រេចពាក់ព័ន្ធនឹងការបំផ្លាញចោលវត្ថុតាងពាក់ព័ន្ធបទល្មើសសត្វព្រៃ តុលាការគួរស្វែងរកយោបល់ណែនាំពីអាជ្ញាធរគ្រប់គ្រង និងវិទ្យាសាស្ត្រសាយតេស ព្រះរាជអាជ្ញាជាអ្នកអនុវត្តសេចក្តីសម្រេចដែលមាននៅក្នុងសាលក្រម។

ច្បាប់ ស្តីពី ព្រៃឈើ - សូមមើលមាត្រា ៩៣

ច្បាប់ ស្តីពី ជលផល - សូមមើលមាត្រា ៩៨

ច្បាប់ ស្តីពី គយ - សូមមើលមាត្រា ៦៦

ច្បាប់ ស្តីពី តំបន់ការពារធម្មជាតិ - សូមមើលជំពូក១០

ង. ដីកាផ្សេងៗទៀតនៅពេលផ្តន្ទាទោស

នៅពេលកាត់ទោសជនបរទេស ដោយដាក់ទោសពន្ធនាគារ តំណាងអយ្យការត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មានដល់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកផ្នែកអន្តោប្រវេសន៍ឱ្យបានដឹងពីកាលបរិច្ឆេទនៃការដោះលែង។ សមត្ថកិច្ចខាងអន្តោប្រវេសន៍ត្រូវទទួលខុសត្រូវទាក់ទងជាមួយអាជ្ញាធរពន្ធនាគារ ដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាឱ្យបានដឹងថា ទណ្ឌិតដែលបានអនុវត្តទោសរបស់ខ្លួនរួចហើយត្រូវនិរទេសចេញពីកន្លែងឃុំឃាំង ដោយគ្មានការបង្អែបង្អង់ ។

© WCS Cambodia

ជំពូកទី២

ការវិភាគលើចំនុចដែលត្រូវបញ្ជាក់ចំពោះបទល្មើសសត្វព្រៃដោយផ្អែកលើច្បាប់ជាធរមាន

១. បទល្មើសព្រៃឈើ និងសត្វព្រៃ អាចមានការទំនាក់ទំនងយ៉ាងខ្លាំងជាមួយនឹងបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌជាច្រើនផ្សេងទៀត ដូចជា បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ដែលមានអង្គការចាត់តាំង បទល្មើសសម្អាតប្រាក់ បទល្មើសគេចពន្ធ អំពើពុករលួយ និងបទល្មើសរារាំងដល់ការស្វែងរកយុត្តធម៌ ។ ហេតុដូច្នេះ តំណាងអយ្យការ និងមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត ត្រូវជ្រើសរើសបទចោទ ដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្ន និងធ្វើយ៉ាងណាឱ្យការសម្រេចចិត្តក្នុងការចោទប្រកាន់ ត្រូវបានធ្វើឡើងតែនៅពេលណា ដែលបានធ្វើពិចារណាគ្រប់ជ្រុងជ្រោយអំពីសក្តានុពល នៃការចោទប្រកាន់បទព្រហ្មទណ្ឌ និងបានគិតពីសក្តានុពល នៃវិធីស៊ើបអង្កេតឱ្យអស់លទ្ធភាព។ គួរជៀសវាង ឬកាត់បន្ថយជាអប្បបរមានូវការចាប់យកដែលមានលក្ខណៈជាសាធារណៈពេក នៅពេលចាប់ផ្តើមធ្វើការស៊ើបអង្កេត ដើម្បីកាត់បន្ថយហានិភ័យ នៃការធ្វើខូចខាតដល់ភស្តុតាង ឬការធ្វើដំណើរតាមយន្តហោះ ដោយអ្នកពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀត សម្រាប់ភស្តុតាង ឬជនដែលមិនទាន់បានកំណត់អត្តសញ្ញាណចំពោះបទល្មើសជាក់លាក់ណាមួយ។ ច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងការចោទប្រកាន់ពីការរំលោភបំពាន លើប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ គឺមានច្បាប់ជាច្រើនផ្សេងទៀត ក្នុងនោះ រួមទាំងក្រមព្រហ្មទណ្ឌផង ដែលបទល្មើសជាច្រើន ដូចជា ការប្រើប្រាស់ឯកសារក្លែង និងអំពើសូកប៉ាន់ក៏អាចមានការពាក់ព័ន្ធផងដែរ។ នៅក្នុងឯកសារណែនាំនេះ គឺផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើបទល្មើសដែលមាននៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ច្បាប់ស្តីពីគយ និងច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម។

២. អនុក្រឹត្យស្តីពី ការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វ និងរុក្ខជាតិព្រៃដែលកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់ (ចាប់ពីពេលនេះតទៅហៅថា**"អនុក្រឹត្យលេខ៥៣"**ដែលត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៦ដែលអស់រយៈពេលយ៉ាងយូរ បន្ទាប់ពីច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ត្រូវអនុម័តក្នុងឆ្នាំ២០០២។ មាត្រា ១៩ ចែងថាអំពើល្មើសចំពោះអនុក្រឹត្យនេះ គឺសំដៅដល់បទល្មើសដែលបានប្រព្រឹត្តចំពោះសកម្មភាពពាណិជ្ជកម្មឆ្លងដែន ត្រូវបានដោះស្រាយនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ និង**"ច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ"**ផ្សេងៗ ។ នៅក្នុងមាត្រា២៨ បទប្បញ្ញត្តិណាមួយនៅក្នុងច្បាប់ ដែលបានអនុម័តមុនការចេញអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ ដែលមាន ខ្លឹមសារមិនស្របនឹងអនុក្រឹត្យលេខ៥៣នេះ ត្រូវទុកជា **"និរាករណ៍"** ។

៣. ច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ មិនបានចែងអំពីចំណាត់ថ្នាក់ នៃការការពារព្រៃឈើ និងផលនៃឈើមូលនោះទេ។ អនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ រាប់បញ្ចូលយ៉ាងច្បាស់អំពីរុក្ខជាតិ នៃ**"សំណាក"** នៅក្នុងនិយមន័យរបស់ខ្លួនដែលត្រូវស្ថិតក្នុងការការពាររបស់អនុសញ្ញាសាយតេស និងលើសពីនោះទៅទៀតចែងថា ការធ្វើវិសោធនកម្មឧបសម្ព័ន្ធរបស់អនុសញ្ញាសាយតេស ត្រូវយកមក **"ប្រើប្រាស់ជាស្វ័យប្រវត្តិ"** នៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា(សូមមើលក្នុងមាត្រា៣)។ ហេតុដូច្នេះមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់និងព្រះរាជអាជ្ញាពិចារណាពីការប្រើប្រាស់នូវបញ្ញត្តិច្បាប់ទាំងឡាយ ដូចខាងក្រោម ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងផលិតផលឈើហ៊ុបជាក់លាក់ ដែលបានរាយឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីឧបសម្ព័ន្ធ នៃអនុសញ្ញាសាយតេស ដើម្បីផ្តល់នូវប្រសិទ្ធភាព នៃស្មារតីច្បាប់ដែលគ្រប់គ្រងលើប្រភេទរុក្ខជាតិកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់ទាំងនេះ ។ទោះជាយ៉ាងណាក្តី បទល្មើសឆ្លងដែននៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើពាក់ព័ន្ធនឹង **"ផលព្រៃឈើ"** គឺមានដូចខាងក្រោមនេះ ៖

- មាត្រា ៩៦(២)(៣)-ដឹកជញ្ជូនឬធ្វើសន្និធិផលអនុផលព្រៃឈើដោយគ្មានការអនុញ្ញាតត្រូវផ្តន្ទាទោសពិន័យអន្តរការណ៍ជាប្រាក់តែប៉ុណ្ណោះ។ ប្រសិនបើពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទរុក្ខជាតិព្រៃស្ថិតក្នុងការការពាររបស់អនុសញ្ញាសាយតេស ត្រូវគិតប្រើប្រាស់នូវបទចោទដែលអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បាន ។
- មាត្រា៩៦(៨)និង(៩)-នាំចេញផលអនុផលព្រៃឈើដែលលើសពីតារាងតម្លៃអនុញ្ញាត/ដោយគ្មានការយល់ព្រមពីប្រធានរដ្ឋបាលព្រៃឈើ ត្រូវផ្តន្ទាទោសពិន័យអន្តរការណ៍ជាប្រាក់តែប៉ុណ្ណោះ។ ប្រសិនបើពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទរុក្ខជាតិព្រៃស្ថិតក្នុងការការពាររបស់អនុសញ្ញាសាយតេស ត្រូវគិតប្រើប្រាស់នូវបទចោទដែលអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បាន ។
- មាត្រា ៩៨ - នាំចេញផលអនុផលព្រៃឈើ ដែលគ្មានការអនុញ្ញាត - ត្រូវផ្តន្ទាទោសក្រោមបទល្មើសព្រៃឈើថ្នាក់ទី ២ ដែលត្រូវជាប់ពន្ធនាគារពីមួយ (១) ឆ្នាំ ទៅប្រាំ (៥) និងត្រូវផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ពី ១០ លាន ទៅ ១០០ លានរៀល ឬផ្តន្ទាទោសណាមួយ នៃទោសទាំងពីរ។ វត្ថុតាងទាំងអស់ត្រូវរឹបអូសមកជាសម្បត្តិរដ្ឋ។

- មាត្រា ៩៩ - នាំចេញផលអនុផលព្រៃឈើ ដោយគ្មានត្រាសម្គាល់ពីរដ្ឋបាលព្រៃឈើ - ត្រូវផ្តន្ទាទោសឱ្យជាប់ពន្ធនាគារពីមួយ(១)ខែទៅមួយ(១)ឆ្នាំ ឬផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ពី១លានទៅ១០លានរៀល។ វត្ថុតាងទាំងអស់ត្រូវរឹបអូសមកជាសម្បត្តិរដ្ឋ។ ប្រសិនបើពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទរុក្ខជាតិព្រៃស្ថិតក្នុងការការពាររបស់អនុសញ្ញាសាយតេស ត្រូវគិតប្រើប្រាស់នូវបទចោទដែលអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បាន ។

៤. ប្រកាសចំនួនពីរ ដែលត្រូវបានចេញក្រោមច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ រួមមាន ប្រកាសលេខ ០២០ ចុះថ្ងៃទី២៥ ខែមករា ឆ្នាំ២០០៧ និងប្រកាសលេខ ២៤០ ចុះថ្ងៃទី១៣ ខែមិថុនា ឆ្នាំ២០១៨ ស្តីពីប្រភេទសត្វព្រៃ ដោយមិនបង្ហាញពីខ្លឹមសារពាក់ព័ន្ធនឹងឧបសម្ព័ន្ធ I II និង III នៃអនុសញ្ញាសាយតេសទេ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏មានការកំណត់សម្គាល់ជាក់លាក់ ដែលបានរាយឈ្មោះ ប្រភេទសត្វក្នុង **"ក្រុមកំពុងជិតផុតពូជ"** ដូចជា ខ្លាឃ្មុំធំ ខ្លាដំបង ខ្លាពពក ដំរីរមាស និងប្រភេទសត្វបក្សាបក្សីជាច្រើនទៀតចំពោះសត្វពង្រូលដែលមិនមានកំណើតនៅប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវដាក់ចូលតែក្នុងបញ្ជីប្រភេទសត្វក្នុង **"ក្រុមមានដោយកម្រ"**តែប៉ុណ្ណោះ វៀរលែងតែថនិកសត្វដែលត្រូវគេជួញដូរបំផុតនៅក្នុងពិភពលោក ។

៥. ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏វាពុំទាន់មានការរាយឈ្មោះប្រភេទរុក្ខជាតិ ប្រភេទសត្វក្នុងសមុទ្រ ឬសត្វល្អិតនៅក្នុងបញ្ជីដែរ។ ច្បាប់ស្តីពីជលផល រួមមាន អំពើល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងការនាំចូល/ការនាំចេញជលផលដែលកំពុងជិតផុតពូជនៅក្នុងអំពើល្មើស នៃអនុសញ្ញាសាយតេស (ប្រការ ៦៦ និង ៦៧) ប៉ុន្តែទណ្ឌកម្មដែលមាននៅក្នុងនោះ គឺត្រឹមតែជាការផ្តន្ទាទោសពិន័យអន្តរការណ៍ជាប្រាក់នៅក្នុងមាត្រា ៩២ តែប៉ុណ្ណោះ ។

៦. ដោយហេតុនេះ ត្រូវធ្វើការពិចារណាឱ្យហ្មត់ចត់ក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចោទប្រកាន់ តាំងពីពេលចាប់ផ្តើម នៃការស៊ើបអង្កេត ដើម្បីជ្រើសរើសបទចោទនៅក្នុងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ។ ច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ និងច្បាប់ស្តីពីគយ មានទណ្ឌកម្ម ដែលធ្វើឱ្យជនល្មើសអាចមានការរាងចាលខ្លាំងសម្រាប់ការប្រព្រឹត្តល្មើសលើប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមកំពុងជិតផុតពូជ ហេតុដូចនេះព្រះរាជអាជ្ញាគប្បី ធ្វើការពិនិត្យឱ្យបានច្បាស់លាស់ជាមុនពីនិយមន័យ នៃពាក្យ **"ប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមកំពុងជិតផុតពូជ"** ដើម្បីធ្វើឱ្យអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ នេះមានប្រសិទ្ធភាព ថ្វីបើវាបានកំណត់នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ និងប្រកាសពាក់ព័ន្ធក៏ដោយព្រោះថាប្រកាសនេះមិនបានចែងពីប្រភេទសត្វណាមួយច្បាស់លាស់នោះទេ។

៧. បទល្មើសជាក់លាក់មួយចំនួនពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វក្នុង **"ក្រុមកំពុងជិតផុតពូជ"** និង **"ក្រុមមានដោយកម្រ"** នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ត្រូវបានរាយឈ្មោះជាដំបូងនៅក្នុងការណែនាំនេះ។ នៅមានបទល្មើសមួយ នៅក្នុងមាត្រា ៩៧ (១៦) ដែលជាបទល្មើសចិញ្ចឹម ឬបង្កាត់ពូជប្រភេទសត្វព្រៃណាមួយក្នុងក្រុមដែលកំពុងជិតផុតពូជ ដោយមិនបានកំណត់ឱ្យបានធូន់ធ្ងរតាមច្បាប់ឡើយ។ ទោះជា

យ៉ាងណាក៏ដោយ អំពើល្មើសបែបនេះ គឺគ្រាន់តែត្រូវផ្តន្ទាទោសពិន័យអន្តរការណ៍ជាប្រាក់ពីពីរ (២) ទៅបី (៣) នៃតម្លៃទំនិញពិតប្រាកដនៅលើទីផ្សារ។ ហេតុដូចនេះ អំពើល្មើសបែបនេះ គួរតែប្តឹងត្រូវចោទប្រកាន់ពីបទកាន់កាប់តាមអំណាចបញ្ញត្តិមាត្រា ៩៨(១២) ដើម្បីឱ្យតុលាការមានអំណាចកាត់ទោសជនល្មើសឱ្យរាងចាល ។

៨. ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ក្នុងបញ្ញត្តិមាត្រា ៩៦(១៧) យកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ ធ្វើសន្និធិ កែច្នៃ ដឹកជញ្ជូន និងនាំចូលប្រភេទសត្វមានដោយកម្រ ក៏ត្រូវផ្តន្ទាទោសអន្តរការណ៍ពិន័យជាប្រាក់តែប៉ុណ្ណោះ។ បទល្មើសនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីគយ គួរត្រូវបានពិចារណាពីការជំនួសនូវបទចោទណាមួយ ដែលប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធស្ថិតក្នុងប្រភេទទំនិញជាប់អាយ៉ត និងត្រូវហាមឃាត់ ប៉ុន្តែនៅគ្រប់ករណីទាំងអស់ មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់គួរពិគ្រោះយោបល់ជាមួយព្រះរាជអាជ្ញា មុនពេលធ្វើការសម្រេចចិត្តចាត់វិធានការលើអំពើល្មើសនោះដូចជា ការដាក់ទោសពិន័យជាប្រាក់ជាដើម ។

៩. ច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់ និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម គួរត្រូវបានពិចារណា ជាពិសេសត្រង់ចំណុចដែលទំនិញត្រូវបានគេលាក់បំពួន ឬនាំចូល/នាំចេញ។ បទល្មើសមួយចំនួនមានការពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសសម្អាតប្រាក់រួមមាន៖

- បទល្មើសរត់ពន្ធ
- បទល្មើសបរិស្ថាន - បទល្មើសនេះ អាចរាប់បញ្ចូលនូវសត្វព្រៃដែលត្រូវគេសម្លាប់ និងការធ្វើអាជីវកម្មជីវចម្រុះគ្រប់ទម្រង់ទាំងអស់ ដែលបទល្មើសនេះមានផលប៉ះពាល់ដល់បរិស្ថាន។ ហេតុដូច្នេះ បទល្មើសសត្វព្រៃ គឺជាទម្រង់មួយ នៃបទល្មើសបរិស្ថាន
- ការជួញដូរដោយខុសច្បាប់នូវផលចោរកម្ម និងទំនិញផ្សេងៗទៀត
- ការកាប់ឈើដោយខុសច្បាប់
- បទក្លែង (ពេលខ្លះ បទក្លែងនេះ ត្រូវបានប្រើប្រាស់នៅក្នុងការប្រកាសប្រតិវេទន៍គយ និងលិខិតអនុញ្ញាតរបស់សមត្ថកិច្ចសាយតេស)។

១០. ការប្រើប្រាស់បញ្ញត្តិច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុ ការធ្វើប្រតិបត្តិការអាជីវកម្ម ដោយមានមន្ទិលសង្ស័យ ការទូទាត់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និង បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងនយោបាយ មិនស្ថិតក្នុងវិសាលភាពនៃការណែនាំនេះទេ ប៉ុន្តែការប្រើប្រាស់បញ្ញត្តិនេះលើបទល្មើសទូទៅ ក៏ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ និងត្រូវពិចារណាបន្ថែមទៀតអំពីបទល្មើសណាមួយនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីគយច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ និងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធណាមួយផ្សេងទៀត ។

១. ច្បាប់ស្ដីពីព្រៃឈើ

ក. អំពើល្មើសលើប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ

មាត្រា ៩៧ (១០) ការបរបាញ់ ការសម្លាប់ ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬការនាំចេញប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ
ទណ្ឌកម្ម ៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ៥ឆ្នាំ ទៅ ១០ឆ្នាំ
ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេរដង

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែងកំណត់ប្រភេទសត្វដែលជាកម្មវត្ថុនៃការបរបាញ់ ការសម្លាប់។ល។ ហើយបើមានការពាក់ព័ន្ធ បញ្ជាក់ពីចំនួន /ទំហំឬទម្ងន់ ។ កំណត់ឱ្យឃើញពីប្រភេទសត្វនៅក្នុង “**ក្រុមជិតផុតពូជ**” ស្របតាមខ្លឹមសារនៃប្រកាសលេខ ២៤០ ឬប្រកាសលេខ២០។ កំណត់ឱ្យឃើញពីជនល្មើសដែល៖ • បានបរបាញ់ ឬ • បានសម្លាប់ ឬ • បានធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬ • បាននាំចេញប្រភេទសត្វនោះ ។	មាត្រា ៩៣ និង ៩៧ នៃច្បាប់ ស្តីពី ព្រៃឈើ៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ និងដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាន មាត្រា ២៣ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់ • ដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណនិងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាននៅក្នុងអនុក្រឹត្យ ស្តីពីសាយតេស ។ • តម្លៃដើម និងការចំណាយផ្សេងៗរបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់តម្លៃដើម នៃការបញ្ជូនវត្ថុតាងទៅប្រទេសដែលបាននាំចេញ ឬការបញ្ជូនផ្សេងទៀត ឬការដឹកជញ្ជូនប្រភេទសត្វទាំងនោះ ។ មាត្រា ២៥ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ • ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ធ្វើការហាមឃាត់ពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេសសម្រាប់រយៈពេលពីបី (៣) ទៅប្រាំ (៥)ឆ្នាំ

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីដែលបានឃើញផ្ទាល់នឹងភ្នែកកំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុនិងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសលវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ ពិចារណាលើការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងគិតដល់ការចោទប្រកាន់បទល្មើសផ្សេងជំនួសនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម ច្បាប់ស្តីពីគយ និងអំពើល្មើសពាក់ព័ន្ធដែលអាចមានផ្សេងទៀត។ គួរធ្វើការពិចារណាជាមុនពីកិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ និងគួរពិចារណាភ្លាមៗផងដែរ អំពីបច្ចេកទេស **“ប្រគល់ទំនិញក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមដាន”** នៅពេលចាប់យកទំនិញនិងកម្រិតនូវព័ត៌មានដែលត្រូវផ្សព្វផ្សាយឱ្យសាធារណជនដឹងនៅដំណាក់កាលដំបូងៗ នៃការស៊ើបអង្កេតដើម្បីជៀសវាងដល់ជនដែលទំនងជាជនសង្ស័យកុំឱ្យពួកគេបំផ្លាញភស្តុតាង ឬចាកចេញពីប្រទេស ។

កំណត់សម្គាល់៖ សូមមើលកំណត់ពន្យល់ពីសេចក្តីផ្តើមលើការបកស្រាយពាក្យ **“ប្រភេទ”** និង **“សំណាក”** ដើម្បីជួយគាំទ្រស្មារតី នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ និងចេតនារបស់រាជរដ្ឋាភិបាលក្នុងការអនុវត្តកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួននៅក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេស។

“ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម” ទាក់ទាញឱ្យទទួលបានទណ្ឌកម្មខ្ពស់ជាង ដោយគ្រាន់តែ **“ការកែច្នៃ”** ឬ **“ការដឹកជញ្ជូន”**ឬ **“ការនាំចូល”**(សូមមើលមាត្រា៩៨(១២) ក្នុងការសម្រេចថាតើអំពើនោះ គឺមានគោលបំណង**“ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម”** ឧទាហរណ៍ ធាតុផ្សំនៃការចល័ត ឬដឹកជញ្ជូនទំនិញ(ផលិតផលសត្វព្រៃ) ហើយចំនួននៃប្រភេទសត្វដែលត្រូវចល័ត ឬដឹកជញ្ជូន គឺមានចំនួនច្រើន។ ធាតុផ្សំទាំងនេះ គឺជាសញ្ញាអាចបង្ហាញពីគោលបំណងធ្វើពាណិជ្ជកម្ម។ ភស្តុតាង នៃការវេរលុយរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុ និងទិន្នន័យក្នុងទូរស័ព្ទដៃគួរតែធ្វើការពិនិត្យពិច័យ ដោយប្រុងប្រយ័ត្នដើម្បីជួយពង្រឹងដល់ការចោទប្រកាន់ពី**“ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម”**នៅក្នុងបញ្ញត្តិច្បាប់នេះដែលវាជាការប៉ុនប៉ងលាក់បាំង ឬការប្រើវិធីសាស្រ្តណាមួយផ្សេងទៀត ដែលយើងអាចនិយាយបានថាជាការប៉ុនប៉ងគេចវេសពី ការស្វែងរករបស់សមត្ថកិច្ច។

បទចោទតែមួយ	ការបរបាញ់ ការសម្លាប់ ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬការនាំចេញប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៩៧(១០) នៃច្បាប់ ស្តីពី ព្រៃឈើ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	**[ឈ្មោះជនជាប់ចោទ]** នៅថ្ងៃ ឬប្រហែលនៅថ្ងៃ **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]**ដែលជនជាប់ចោទបានបរបាញ់ សម្លាប់ ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬនាំចេញ **[លុបអំពើណាដែលមិនទាក់ទង]** ប្រភេទសត្វព្រៃក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ ដូចជា **[បញ្ចូលចំនួន/ទម្ងន់ និងឈ្មោះប្រភេទសត្វ]**ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវ។

មាត្រា ៩៨ (១២) ការយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ ការកែច្នៃ ការធ្វើសន្និធិ ការដឹកជញ្ជូន ឬការនាំចូលសំណាក ឬប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ និង/ឬ ផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ចំនួន ១០០,០០០,០០០ រៀល ។ ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេរដង	
ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	**អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ**
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ប្រភេទសត្វដែលជាកម្មវត្ថុនៃការយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ ការកែច្នៃ ។ល។ ហើយបើមានការពាក់ព័ន្ធ បញ្ជាក់ពីចំនួន/ទំហំ ឬទម្ងន់។ កំណត់ពីប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុង **"ក្រុមជិតផុតពូជ"** ស្របតាមស្មារតី នៃប្រកាសលេខ ២៤០ ឬប្រកាសលេខ ០២០ ។ កំណត់ពីជនសង្ស័យដែល៖ - បានយកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ ឬ - បានកែច្នៃ ឬ - បានធ្វើសន្និធិ ឬ - បានដឹកជញ្ជូន ឬ - បាននាំចូលសំណាក ឬប្រភេទសត្វនោះ ។	មាត្រា ៩៣ និង ៩៧ នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ៖ - រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ និងដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាន មាត្រា ២៣ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ - រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ - ដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាន នៅក្នុងអនុក្រឹត្យស្តីពីសាយតេស ។ - តម្លៃដើម និងការចំណាយផ្សេងៗរបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ តម្លៃដើម នៃការបញ្ជូនវត្ថុតាងទៅប្រទេសដែលបាននាំចេញ ឬការបញ្ជូនផ្សេងទៀត ឬការដឹកជញ្ជូនប្រភេទសត្វទាំងនោះ ។ មាត្រា ២៥ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ - ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ធ្វើការហាមឃាត់ពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេសសម្រាប់រយៈពេលពីបី (៣) ទៅប្រាំ (៥)ឆ្នាំ

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសលវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ ពិចារណាលើការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងគិតដល់ការចោទប្រកាន់បទល្មើសផ្សេងជំនួសនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់ និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម ច្បាប់ស្តីពីគយ និងអំពើល្មើសពាក់ព័ន្ធដែលអាចមានផ្សេងទៀត ឧទាហរណ៍ អំពើល្មើសផ្នែកអន្តោប្រវេសន៍ព្រមទាំងការងារពាក់ព័ន្ធនឹងបច្ចេកទេស **“ប្រគល់ទំនិញក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមដាន”** និងការផ្តល់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ទៅវិញទៅមកជាមួយប្រទេសប្រភពនៃការស្វែងរកភស្តុតាង។ ថាការធ្វើការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានដល់សាធារណជនត្រូវមានកម្រិតនៅដំណាក់កាលដំបូងនៃការស៊ើបអង្កេត ដើម្បីជៀសវាងដល់ជនដែលទំនងជាជនសង្ស័យកុំឱ្យពួកគេបំផ្លាញភស្តុតាង។ ឧបករណ៍ពាក់ព័ន្ធនឹងការកែច្នៃ និងមធ្យោបាយសម្រាប់ការក្សាទុកទំនិញ ត្រូវតែកសាងឯកសារ និងយកធ្វើជាវត្ថុតាងដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ។ នៅពេលដែលសហគ្រាសនោះ ជាសហគ្រាសពាណិជ្ជកម្មត្រូវពិចារណាពីការប្រើប្រាស់ជម្រើសផ្សេងនៃ **“ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម”** នៅក្នុងមាត្រា ៩៧ ខាងលើ ។

កំណត់សម្គាល់៖ នៅក្នុងអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ “សំណាក” សំដៅដល់បណ្តា “ប្រភេទសត្វ ឬរុក្ខជាតិព្រៃដែលបានចុះបញ្ជីក្នុងឧបសម្ព័ន្ធសាយតេស ទោះជានៅរស់ក្តី ឬស្លាប់ក្តី ឬបំណែកណាមួយ ឬផលកែច្នៃដែលមានដើមកំណើតពីសត្វ ឬរុក្ខជាតិព្រៃរបស់ប្រភេទនោះ ឬផលិតផលណាមួយ ដែលមានសមាសភាគទាំងមូល ឬដោយផ្នែករបស់សត្វ ឬរុក្ខជាតិនោះ ក៏ដូចជាទំនិញផ្សេងទៀត ដែលរក្សាទុកក្នុងមធ្យោបាយវេចខ្ចប់ ដែលដាក់ស្លាកឬសញ្ញាសម្គាល់ ឬចេញពីករណីផ្សេងទៀត ហើយដែលជាសមាសភាគទាំងមូល ឬដោយផ្នែកនៃប្រភេទសត្វ ឬរុក្ខជាតិនោះ” ។

បទចោទតែមួយ	ការយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ ការកែច្នៃ ការធ្វើសន្និធិ ការដឹកជញ្ជូន ឬការនាំចេញប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៩៨(១២) នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	**[ឈ្មោះជនជាប់ចោទ]** នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និងនៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទបានយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ/ កែច្នៃ/ធ្វើសន្និធិ/ដឹកជញ្ជូន/ នាំចូល **[លុបចោលអំពើដែលមិនពាក់ព័ន្ធ]** សំណាក ឬប្រភេទសត្វព្រៃក្នុងក្រុមជិតផុតពូជដូចជា [បញ្ចូលចំនួន/ទម្ងន់ និងឈ្មោះប្រភេទសត្វ] ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ។

មាត្រា ៩៩(៤) យាយី ធ្វើឱ្យរបួស ប្រមូលពង កូន នៃប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជ ឬក្រុមមានដោយកម្រ ឬបំផ្លាញជម្រករបស់វា ។

ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ខែ ទៅ ១ឆ្នាំ និង/ឬ ផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ពី ១លានទៅ ១០ លានរៀល ។

កំណត់សម្គាល់៖ គិតពីការប្រើប្រាស់បទចោទជំនួសលើបទល្មើស នៃ“ការយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ” នៅក្នុងមាត្រា ៩៨(១២)

ចំពោះជនល្មើសច្រើននាក់ ដែលត្រូវជាប់ចោទក្នុងបទល្មើសថ្នាក់ទី២ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ និងត្រូវផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ពី ១០លាន ទៅ ១០០លាន រៀល ។

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ប្រភេទសត្វដែលជាកម្មវត្ថុនៃការយាយី ការធ្វើឱ្យរបួស។ល។ ហើយបើមានការពាក់ព័ន្ធ បញ្ជាក់ពីចំនួន/ទំហំ ឬទម្ងន់។ កំណត់ពីប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុង **“ក្រុមមានដោយកម្រ”** ឬ **“ក្រុមជិតផុតពូជ”** ស្របតាមស្មារតី នៃប្រកាសពាក់ព័ន្ធ។ កំណត់ពីជនសង្ស័យដែល៖ • បានយាយី ឬ • បានធ្វើឱ្យរបួស ឬ • បានប្រមូលពង កូន នៃប្រភេទសត្វជាក់លាក់ណាមួយ ឬកំណត់ពីជម្រកសត្វដែលមានបញ្ហា និងជម្រកដែលបង្កើតឡើងសម្រាប់ប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ ឬក្រុមជិតផុតពូជណាមួយ ហើយជនសង្ស័យបានបំផ្លាញជម្រកនោះ ។	មាត្រា ៩៣ និង ៩៧ នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ និងដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាតដែលនៅជាធរមាន។ មាត្រា ៩៤៖ • ចំណាយសម្រាប់ការស្តារ ឬជួសជុលប្រព័ន្ធអេកូឡូស៊ី ព្រៃឈើដែលពាក់ព័ន្ធ មាត្រា ២៣ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់ • ដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាន នៅក្នុងអនុក្រឹត្យស្តីពីសាយតេស ។ • តម្លៃដើម និងការចំណាយផ្សេងៗរបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់តម្លៃដើម នៃការបញ្ជូនវត្ថុតាងទៅប្រទេស ដែលបាននាំចេញ ឬការបញ្ជូនផ្សេងទៀត ឬការដឹកជញ្ជូនប្រភេទសត្វទាំងនោះ ។ មាត្រា ២៥ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ • ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ធ្វើការហាមឃាត់ពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេសសម្រាប់រយៈពេលពីបី (៣) ទៅប្រាំ (៥)ឆ្នាំ

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសលវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ គិតពីអំពើល្មើសផ្សេងទៀតដែលអាចមាន។ វាអាចជាការចំបាច់នៅក្នុងការវាយតម្លៃពីការបំផ្លាញជម្រកសត្វដោយផ្អែកលើភស្តុតាងបានមកពីអ្នកជំនាញ ដូចជា មន្ត្រីពីរដ្ឋបាលការពារនិងអភិរក្សធម្មជាតិ ថាតើជនជាប់ចោទមានហេតុផលសមស្របពាក់ព័ន្ធនឹងការបំផ្លាញជម្រកសត្វ ឬប្រភេទសត្វនៅក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ ឬក្រុមជិតផុតពូជ ឧទាហរណ៍ មានសញ្ញាសំគាល់ណាមួយ។

កំណត់សម្គាល់៖ នៅក្នុងអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ **"សំណាក"** សំដៅដល់បំណែកណាមួយ ឬផលកែច្នៃដែលមានដើមកំណើតពីសត្វ ឬរុក្ខជាតិព្រៃ។ ផលកែច្នៃរាប់បញ្ចូលទាំងពង និងកូន។ សូមជូនយោបល់ថាដើម្បីឱ្យស្មារតី នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ មានប្រសិទ្ធភាព គួរតែកំណត់ពីប្រភេទសត្វក្នុង **"ក្រុមមានដោយកម្រ"** ឬ **"ក្រុមជិតផុតពូជ"** ស្របតាមអនុសញ្ញាសាយតេស ឧបសម្ព័ន្ធ ១ សម្រាប់ **"ក្រុមជិតផុតពូជ"** និងឧបសម្ព័ន្ធ ២ ឬ ៣ សម្រាប់ **"ក្រុមមានដោយកម្រ"** បន្ថែមទៅលើប្រកាសពាក់ព័ន្ធណាមួយ ដែលត្រូវប្រើមាត្រា ៣ និងមាត្រា ២៨ នៃអនុក្រឹត្យ។

បទចោទតែមួយ	បង្កការយាយី/ធ្វើឱ្យមានរបួស/ ប្រមូលកូន ពង/ បំផ្លាញជម្រក នៃ [លុបចោលអំពើដែលមិនពាក់ព័ន្ធ] ប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ ឬក្រុមជិតផុតពូជ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៩៩(៤) នៃច្បាប់ ស្តីពី ព្រៃឈើ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	**[ឈ្មោះជនជាប់ចោទ]** នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទបានបង្កការយាយី/ធ្វើឱ្យមានរបួស/ប្រមូល/បំផ្លាញ **[លុបចោលអំពើមិនពាក់ព័ន្ធ]** ប្រភេទសត្វក្នុងមានដោយកម្រ ឬក្រុមជិតផុតពូជ **[លុបចោល អំពើមិនពាក់ព័ន្ធ]** ដោយមានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ឬមានមូលហេតុសមរម្យ។

ខ. បទល្មើសប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ (បន្ថែមលើមាត្រា ៩៩(៤) ខាងលើ)

មាត្រា ៩៨(១០) ការបរបាញ់ ការសម្លាប់ ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬការនាំចេញប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ
ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ និង/ឬ ផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ចំនួន ១០០,០០០,០០០ រៀល
ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេដង

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ប្រភេទសត្វដែលជាកម្មវត្ថុនៃការបរបាញ់ ការសម្លាប់ ។ល។ ហើយបើមានការពាក់ព័ន្ធ បញ្ជាក់ពីចំនួន/ទំហំ ឬទម្ងន់។ កំណត់ពីប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុង **"ក្រុមមានដោយកម្រ"** ស្របតាមស្មារតី នៃប្រកាសលេខ ២៤០ ឬប្រកាសលេខ០២០។ កំណត់ពីជនសង្ស័យដែល៖ • បានបរបាញ់ ឬ • បានសម្លាប់ ឬ • បានធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬ • បាននាំចេញប្រភេទសត្វនោះ។	មាត្រា ៩៣ និង ៩៧ នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ និងដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាតដែលនៅជាធរមាន មាត្រា ២៣ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់ • ដកហូតយកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាន នៅក្នុងអនុក្រឹត្យស្តីពីសាយតេស។ • តម្លៃដើម និងការចំណាយផ្សេងៗរបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់តម្លៃដើម នៃការបញ្ជូនវត្ថុតាងទៅប្រទេស ដែលបាននាំចេញ ឬការបញ្ជូនផ្សេងទៀត ឬការដឹកជញ្ជូនប្រភេទសត្វទាំងនោះ។ មាត្រា ២៥ នៃអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ • ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ធ្វើការហាមឃាត់ពីការធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើប្រភេទសត្វក្នុងអនុសញ្ញាសាយតេសសម្រាប់រយៈពេលពីបី (៣) ទៅប្រាំ (៥)ឆ្នាំ

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវភ្ជាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសល្យវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ ពិចារណាលើការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងគិតដល់ការចោទប្រកាន់បទល្មើសផ្សេងជំនួសនៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្មច្បាប់ស្តីពីគយ និងអំពើល្មើសបន្ទាប់បន្សំ ដែលអាចមានផ្សេងទៀត ឧទាហរណ៍ អំពើល្មើសផ្នែកអន្តោប្រវេសន៍ ។

កំណត់សម្គាល់៖ នៅក្នុងអនុក្រឹត្យលេខ ៥៣ “**សំណាក**” សំដៅដល់បណ្តា “**ប្រភេទសត្វ ឬរុក្ខជាតិព្រៃដែលបានចុះបញ្ជីក្នុងឧបសម្ព័ន្ធសាយតេស ទោះជានៅរស់ក្តី ឬស្លាប់ក្តី ឬបំណែកណាមួយ ឬផលកែច្នៃដែលមានដើមកំណើតសត្វ ឬរុក្ខជាតិព្រៃរបស់ប្រភេទនោះ ឬផលិតផលណាមួយ ដែលមានសមាសភាគទាំងមូល ឬដោយផ្នែករបស់សត្វ ឬរុក្ខជាតិនោះ ក៏ដូចជាទំនិញផ្សេងទៀត ដែលរក្សាទុកក្នុងមធ្យោបាយវេចខ្ចប់ ដែលដាក់ស្លាកឬសញ្ញាសម្គាល់ ឬចេញពីករណីផ្សេងទៀត ហើយដែលជាសមាសភាគទាំងមូល ឬដោយផ្នែកនៃប្រភេទសត្វ ឬរុក្ខជាតិនោះ**”។

បញ្ហាគឺថាតើជនជាប់ចោទជាប់ពាក់ព័ន្ធក្នុង “**ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម**” ដែរឬទេ សូមមើលកំណត់សម្គាល់ក្នុងមាត្រា ៩៧ ខាងលើ។

បទចោទតែមួយ	ការបរបាញ់ ការសម្លាប់ ការធ្វើពាណិជ្ជកម្ម ឬការដឹកជញ្ជូនប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមានដោយកម្រ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៩៨(១០) នៃច្បាប់ស្តីពី ព្រៃឈើ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	**[ឈ្មោះជនជាប់ចោទ]** នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទបានបរបាញ់/សម្លាប់/ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម/នាំចូល **[លុបចោលអំពើដែលមិនពាក់ព័ន្ធ]** ប្រភេទសត្វព្រៃក្នុងក្រុមមានដោយកម្រដូចជា**[បញ្ចូលចំនួន/ទម្ងន់និងឈ្មោះប្រភេទសត្វ]** ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់។

គ. បទល្មើសប្រភេទសត្វព្រៃផ្សេងទៀត

មាត្រា ៩៨(៩) ការបរបាញ់សត្វព្រៃនៅក្នុងរដូវបិទការបរបាញ់ ឬនៅក្នុងតំបន់ព្រៃការពារ
ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ និង/ឬ ផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ចំនួន ១០០,០០០,០០០ រៀល
ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល បទល្មើសនេះក្លាយមកជាបទល្មើសថ្នាក់ទី១ ពោលគឺ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ៥ឆ្នាំ ទៅ ១០ឆ្នាំ និងមិនទទួលបានជម្រើសនៃការពិន័យជាប្រាក់ទេ ។

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ប្រភេទសត្វដែលជាកម្មវត្ថុនៃការបរបាញ់សត្វព្រៃក្នុងរដូវបិទការបរបាញ់ ឬនៅក្នុងតំបន់ព្រៃការពារ ត្រូវមានការបញ្ជាក់ថា បទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្តក្នុងពេល ដែលរដូវបរបាញ់ត្រូវបានបិទ ឬថា បទល្មើសបានកើតឡើងនៅក្នុងតំបន់ព្រៃការពារ ។ ត្រូវមានការបញ្ជាក់ថា ជនសង្ស័យបានបរបាញ់សត្វព្រៃនោះ ។	មាត្រា ៩៣ និង ៩៧ នៃច្បាប់ ស្តីពីព្រៃឈើ៖ • រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ និងដកហូតកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាត ដែលនៅជាធរមាន ។

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសល្យវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានថតរូប នៃវត្ថុតាង ។

កំណត់សម្គាល់៖ មិនមាននិយមន័យ នៃពាក្យ “**ការបរបាញ់**” ទេ។ នៅក្នុង “**ការណែនាំសម្រាប់ពង្រាងបទល្មើសរឿងសត្វព្រៃ**” ត្រូវបានចេញដោយអង្គការ Space for Giants, the ICCF Group and Stop Ivory គឺការបរបាញ់ សំដៅដល់ការ “សម្លាប់ ធ្វើឱ្យរងរបួស បាញ់ ឬដោយគ្មានញញើតញញើមក្នុងការរំខាន យាយី ក្នុងគោលបំណងសម្លាប់ ឬធ្វើឱ្យរងរបួស ឬលាក់ខ្លួនចាំ ឬរុករក ក្នុងចេតនាសម្លាប់ធ្វើឱ្យរងរបួស ឬបាញ់ប្រភេទសត្វព្រៃណាមួយ”។ មិនមាននិយមន័យ នៃពាក្យ “**តំបន់ព្រៃការពារ**” ចំណុចនេះត្រូវធ្វើការបកស្រាយឱ្យបានទូលាយទៅក្នុងវិស័យទាំងនោះ ដោយគួរត្រូវកំណត់នៅក្នុងប្រកាសទាំងពីរ ដែលចេញដោយច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ ច្បាប់ស្តីពីតំបន់ការពារធម្មជាតិ និងច្បាប់ស្តីពីជលផល ពាក់ព័ន្ធនឹងវិស័យការពារជលផល។

បទចោទតែមួយ	ការបរបាញ់ប្រភេទសត្វនៅក្នុងរដូវបិទការបរបាញ់/នៅក្នុងតំបន់ព្រៃការពារ **[លុបចោល រដូវ ឬ ទីតាំង បើមិនពាក់ព័ន្ធ]** គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៩៨(៩) នៃច្បាប់ ស្តីពីព្រៃឈើ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	[**ឈ្មោះជនជាប់ចោទ**] នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]**ដែលជនជាប់ចោទបានបរបាញ់ប្រភេទសត្វព្រៃ ដូចជា **[បញ្ចូលចំនួន/ទម្ងន់និងឈ្មោះប្រភេទសត្វ]** ក្នុងពេលបិទរដូវបរបាញ់/នៅក្នុងតំបន់ព្រៃការពារ **[លុបចោល រដូវ ឬ ទីតាំង បើមិនពាក់ព័ន្ធ]** ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់។

មាត្រា ៩៨(១១) ការបរបាញ់សត្វព្រៃ ដោយប្រើ "មធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់"
ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ និង/ឬ ផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ចំនួន ១០០,០០០,០០០ រៀល
ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល បទល្មើសនេះក្លាយមកជាបទល្មើសថ្នាក់ទី១ ពោលគឺ ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ៥ឆ្នាំ ទៅ ១០ឆ្នាំ និងមិនទទួលបានជម្រើស នៃការពិន័យជាប្រាក់ទេ ។

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ប្រភេទសត្វដែលជាកម្មវត្ថុនៃការបរបាញ់សត្វព្រៃ ដោយប្រើមធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់ ដែលជនសង្ស័យបានបរបាញ់សត្វព្រៃនោះ និងជនសង្ស័យបានប្រើប្រាស់វិធីបរបាញ់ ដែលមានលក្ខណៈ "**គ្រោះថ្នាក់**" ។	មាត្រា ៩៣ និង ៩៧ នៃច្បាប់ ស្តីពី ព្រៃឈើ៖ - រឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងអស់មកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ និងដកហូតកិច្ចព្រមព្រៀងអាជ្ញាបណ្ណ និងលិខិតអនុញ្ញាតដែលនៅជាធរមាន ។

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសលវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។

កំណត់សម្គាល់៖ មិនមាននិយមន័យ នៃពាក្យ **"មធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់"**។ សូមជូនយោបល់ថាបទប្បញ្ញត្តិនេះ ត្រូវប្រើសម្រាប់ដោះស្រាយពីការប្រើប្រាស់អន្ទាក់ អង្គប់ដាក់ខ្លាឃ្មុំ និងថែមទាំងរាយបង្គោលខ្សែភ្លើងមិនដាក់ស្លាកសញ្ញា ដែលវាជាអង្គប់ជាប់សត្វមិនរើសមុខ បណ្តាលឱ្យសត្វរងគ្រោះជាខ្លាំង និងវាក៏អាចជាការគំរាមកំហែងដល់មនុស្សផងដែរ។ មធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់ផ្សេងទៀត អាចរាប់បញ្ចូលទាំងការប្រើប្រាស់ថ្នាំពុល ដែលធ្វើឱ្យប្រព័ន្ធទឹកមានភាពកខ្វក់ ឬខូចដល់ការផ្គត់ផ្គង់សង្វាក់ម្ហូបអាហារ(ហេតុនេះ វាធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សុខភាពសាធារណៈ) និងការប្រើប្រាស់អាវុធហាមឃាត់ ដូចជា កាំភ្លើង ជាដើម។

បទចោទតែមួយ	ការបរបាញ់ប្រភេទសត្វព្រៃ ដោយប្រើមធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៩៨(១១) នៃច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	[**ឈ្មោះជនជាប់ចោទ**] នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទបានប្រើមធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់ក្នុងការបរបាញ់ ដូចជា **[បញ្ចូលប្រភេទអាវុធ]**។

២. ច្បាប់ស្តីពីគយ - បទល្មើសពាក់ព័ន្ធ

អំពើបំពានល្មើសលើ ច្បាប់ស្តីពីគយ អាចត្រូវបាន **“ផ្តន្ទាទោសរដ្ឋបាលពិន័យជាប្រាក់”** ដោយសមត្ថកិច្ចគយ ឬត្រូវទទួល **“ការផ្តន្ទាទោសព្រហ្មទណ្ឌ”** ដោយតុលាការមានសមត្ថកិច្ច ។ បទល្មើសដែលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងការការពារ ត្រូវជៀសវាងឱ្យខានតែបាននូវការប្រើប្រាស់ជម្រើសនៃការពិន័យរដ្ឋបាលនិងការផ្តន្ទាទោសណាមួយផ្សេងទៀតជាមុនមុនពេលមកដល់តុលាការដែលមានសមត្ថកិច្ច ។

<table>
<tr><th colspan="2">មាត្រា ៧៤(ញ) ការរត់ពន្ធ ឬការប៉ុនប៉ងរត់ពន្ធទំនិញ
ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ
ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេរដង</th></tr>
<tr><th>ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់</th><th>អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ</th></tr>
<tr><td>កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង
កំណត់ទំនិញដែលជាកម្មវត្ថុនៃការរត់ពន្ធ ឬការប៉ុនប៉ងរត់ពន្ធថាទំនិញត្រូវ “ជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់” តាមអនុក្រឹត្យលេខ ២០៩ ។
ថាជនសង្ស័យបានចូលរួមរត់ពន្ធទំនិញទាំងចូល ឬចេញពីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាផង ឬបានប៉ុនប៉ងធ្វើដូច្នោះ ។</td><td>មាត្រា ៧៥ នៃច្បាប់ស្តីពីគយ៖
• រឹបអូសទំនិញ មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន និងវត្ថុផ្សេងទៀតដែលប្រើប្រាស់សម្រាប់លាក់បំបាំងទំនិញល្មើស។</td></tr>
</table>

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសលវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ គួរធ្វើការពិនិត្យបញ្ជី និងឯកសារដឹកទំនិញ ព្រមទាំងគិតជាមុនពីការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងការប្រើប្រាស់ជំនួយផ្នែកច្បាប់ទៅវិញទៅមកពីប្រទេសដើម នៃការដឹកជញ្ជូនទំនិញ ហើយប្រសិនបើទំនិញទាំងនោះ ត្រូវបានដឹកឆ្លងកាត់មកកាន់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងជាប្រទេសគោលដៅផងដែរ។ គួរតែពិចារណាភ្លាមៗដល់ការប្រើប្រាស់បច្ចេកទេស នៃ**“ការប្រគល់ទំនិញស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមដាន”** បន្ទាប់ពីការចាប់ទំនិញទាំងនោះ។ ការស៊ើបអង្កេតត្រូវធ្វើឡើងស្របតាមនីតិវិធីនឹងត្រូវគិតដល់ការកម្រិតនៃការផ្តល់ព័ត៌មានដល់សាធារណជននៅក្នុងដំណាក់កាលដំបូង នៃការស៊ើបអង្កេត ដើម្បីជៀសវាងការរំខានដល់ដំណើរការនីតិវិធី ។

កំណត់សម្គាល់៖ ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងសត្វវិញ ប្រភេទសត្វដែលជាប់អាយ័ត និងជាប់កម្រិតកំណត់ក្នុងបញ្ជី នៃអនុក្រឹត្យលេខ ២០៩ កំណត់ដូចខាងក្រោមនេះ៖

- ក្រចះ ពោះវៀន ប្លោកសត្វ
- កុយរមាស ម្សៅភ្លុកដំរី ឬសំណល់ផ្សេងៗ
- ស្នែង ស្នែងប្រើស ក្រចកគោ ឬសេះ ក្រចក ក្រញ៉ាំ ចំពុះ
- ស្នូកអណ្តើក

មិនមាននិយមន័យ នៃពាក្យ **"រត់ពន្ធ"** ទេ ។ តាមវចនានុក្រមពាក្យច្បាប់របស់ Merriam Webster ផ្តល់ការណែនាំដូចខាងក្រោមនេះ៖ ១. នាំចូល ឬនាំចេញជាសម្ងាត់ ដោយខុសនឹងច្បាប់ និងជាពិសេសមិនបានបង់ពន្ធដែលច្បាប់បានកំណត់ ឬ ២. ដឹកចេញ ឬដឹកចូល ដោយលាក់បំបាំង ឬ ៣. នាំចូល ឬនាំចេញវត្ថុអ្វីមួយរំលោភនឹងច្បាប់ស្តីពីគយ ។

បទចោទតែមួយ	ការរត់ពន្ធ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៧៤(ញ) នៃច្បាប់ស្តីពីគយ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	[**ឈ្មោះជនជាប់ចោទ**] នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទបានចូលរួមរត់ពន្ធទំនិញជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់ចូល/ចេញ **[លុបចោលអំពើមិនពាក់ព័ន្ធ]** ពីព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។

មាត្រា ៧៤(ខ) ការរើទំនិញចេញពីមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន មុនពេលរាយការណ៍ជូនរដ្ឋបាលគយទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ ចំពោះជនល្មើសដែលមិនអាចបាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេដង

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ទំនិញដែលជាកម្មវត្ថុនៃការរើទំនិញ និងកំណត់ពីមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន ។ ថា ទំនិញត្រូវ **"ជាប់អាយ៉ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់"** នៅក្នុងអនុក្រឹត្យ ២០៩ ។ ថា ទំនិញបាន **"មកដល់"** ប្រទេសកម្ពុជាហើយ។ ថា ទំនិញត្រូវបានរើចេញពីមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនហើយ។ នៅពេលរើទំនិញចេញ គ្មានការរាយការណ៍ពីទំនិញជូនសមត្ថកិច្ចគយ តាមការកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ១២ នៃច្បាប់ស្តីពីគយទេ។	មាត្រា ៧៥ នៃច្បាប់ស្តីពីគយ៖ - រឹបអូសទំនិញមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូននិងវត្ថុផ្សេងទៀតដែលប្រើប្រាស់សម្រាប់លាក់បំបាំងទំនិញល្មើស។

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសលវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ ដូចបានរៀបរាប់នៅខាងលើស្រាប់ វិសាលភាព នៃការងារស៊ើបអង្កេតគួរត្រូវបានពង្រីកឱ្យបានទូលាយ តាំងពីដំបូងដើម្បីគិតដល់ការស៊ើបអង្កេតជាលក្ខណៈអន្តរជាតិដូចជា ការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងការស៊ើបអង្កេតលើផ្នែកជាច្រើនផ្សេងទៀត។

កំណត់សម្គាល់: ពាក់ព័ន្ធនឹងរឿងសត្វវិញ ប្រភេទសត្វដែលជាប់អាយ៉ត និងជាប់កម្រិតកំណត់ក្នុងបញ្ជីនៃអនុក្រឹត្យលេខ ២០៩ កំណត់ដូចខាងក្រោមនេះ៖

- ក្រពះ ពោះវៀន ប្លោកសត្វ
- កុយរមាស ម្សៅភ្លុកដំរី ឬសំណល់ផ្សេងៗ ភ្លុកដំរីកែច្នៃ និងគ្រឿងអលង្ការធ្វើពីភ្លុកដំរី
- ស្នែង ស្នែងប្រើស ក្រចកគោ ឬសេះ ក្រចក ក្រញ៉ាំ ចំពុះ
- ស្បូកអណ្តើក
- អំបូរស្វា
- សត្វរំពា
- បក្សីប្រភេទសេក (សេកធំ សេកតូច សេចចំពុះវែង និងសេកសចំពុះខ្លី)
- ខរង្គសត្វ (រាប់បញ្ចូលទាំងពស់ និងអណ្តើក)

បទចោទតែមួយ	ការរើទំនិញជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់ចេញពីមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា ៧៤(ខ) នៃច្បាប់ស្តីពីគយ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	[**ឈ្មោះជនជាប់ចោទ**] នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទបានរើទំនិញជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់ ដូចជា [កំណត់ទំនិញ]ចេញពីមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន ហើយនៅពេលរើទំនិញចុះ ទំនិញទាំងនោះ មិនត្រូវបានរាយការណ៍ជូនសមត្ថកិច្ចគយ ដូចបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រា ១២ នៃច្បាប់ស្តីពីគយ ។

មាត្រា ៧៤(ក) ការខកខានរាយការណ៍អំពីទំនិញជូនរដ្ឋបាលគយ ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេដង

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់ទំនិញដែលជាកម្មវត្ថុនៃការខកខានរាយការណ៍។ ថាទោះជាជនសង្ស័យបាននាំទំនិញចូល (មាត្រា ១០) ឬបាននាំទំនិញចេញ (មាត្រា ១៦) ក៏ដោយ និងថាជនសង្ស័យខកខានរាយការណ៍អំពីដំណើររឿង នៃការនាំចូល ឬការនាំចេញទំនិញជាក់លាក់ទាំងនោះជូនមន្ត្រីគយ។ ថាទំនិញស្ថិតក្នុងបញ្ជីជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់ដែលត្រូវជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការកាត់ទោស ហេតុដូច្នេះ ត្រូវរៀបចំបញ្ជីទាំងនេះ ។	មាត្រា ៧៥ នៃច្បាប់ស្តីពីគយ៖ - រឹបអូសទំនិញ មធ្យោបាយដឹកជញ្ជូននិងវត្ថុផ្សេងទៀតដែលប្រើប្រាស់សម្រាប់លាក់បំបាំងទំនិញល្មើស។

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសល្យវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ ត្រូវមានការបញ្ជាក់ពីសមត្ថកិច្ចគយថា គ្មានរបាយការណ៍ណាមួយ ត្រូវបានគេរាយការណ៍ជូនសមត្ថកិច្ចគយអំពីការនាំចូល ឬការនាំចេញទំនិញទាំងនោះ។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើស្រាប់ វិសាលភាព នៃការស៊ើបអង្កេត គួរត្រូវបានពង្រីកឱ្យបានទូលាយតាំងពីដំបូង ដើម្បីពិចារណាពីការស៊ើបអង្កេតជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ដូចជា ការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងការស៊ើបអង្កេតជាច្រើនផ្នែកផ្សេងទៀត។

កំណត់សម្គាល់៖ "អ្នកនាំចូល" សំដៅដល់ជនណា ដែលនាំទំនិញចូលសម្រាប់ខ្លួន ឬក្នុងនាមជនណាមួយផ្សេងទៀត។ អ្នកនាំចូលក៏រាប់បញ្ចូលផងដែរនូវអ្នកទទួលទំនិញ និងជនទាំងឡាយណា ដែលជាម្ចាស់ទំនិញ ឬជាអ្នកដែលត្រូវយកទំនិញនោះ មកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិមុនពេលពួកគេត្រូវបញ្ឈប់ ដោយសារតែការត្រួតពិនិត្យរបស់រដ្ឋបាលគយ។

បទចោទតែមួយ	ការខកខានរាយការណ៍ទំនិញជូនសមត្ថកិច្ចគយ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិច្បាប់មាត្រា៧៤(ក) នៃច្បាប់ស្តីពីគយ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	**[ឈ្មោះជនជាប់ចោទ]** នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ក្នុងពេលដែលជនជាប់ចោទបានចូលរួមក្នុងការនាំចូល ឬនាំចេញនូវទំនិញ ដែលត្រូវទទួលបានការអនុញ្ញាតពីរដ្ឋបាលគយ ដូចជា **[បញ្ចូលប្រភេទ និងចំនួនទំនិញដែលមានបញ្ហា]** ដែលមិនបានរាយការណ៍ជូនរដ្ឋបាលគយ។

មាត្រា ៧៤(ឈ) ការប្រកាសជូនសមត្ថកិច្ចគយដោយក្លែងបន្លំ
ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ
ចំពោះជនល្មើសដែលមិនរាងចាល ត្រូវទទួលទណ្ឌកម្មទ្វេរដង

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង បញ្ជាក់ពីទំនិញដែលជាកម្មវត្ថុនៃការប្រកាសក្លែងបន្លំ។ ថាជនសង្ស័យ ទោះជាបាននាំទំនិញចូល (មាត្រា ១០) ឬបាននាំទំនិញចេញ (មាត្រា ១៦) ក៏ដោយ និង ថាជនសង្ស័យបានប្រកាសជូនសមត្ថកិច្ចគយដោយផ្ទាល់មាត់ ឬជាលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលនាំឱ្យមាន ភាពមិនត្រឹមត្រូវ ក្លែងបន្លំ ឬបោកបញ្ឆោត។ ថាទំនិញស្ថិតក្នុងបញ្ជីជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់ដែលត្រូវពាក់ព័ន្ធនឹងការកាត់ទោស ហេតុដូច្នេះ ត្រូវរៀបចំបញ្ជីនេះ ។	មាត្រា ៧៥ នៃ ច្បាប់ស្តីពីគយ៖ ◆ រឹបអូសទំនិញមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូន និងវត្ថុផ្សេងទៀតដែលប្រើប្រាស់សម្រាប់លាក់បំបាំងទំនិញល្មើស។

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា កំណត់ហេតុសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីដែលធ្វើការចាប់ខ្លួន កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីទទួលបន្ទុកអំពើល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ និងភស្តុតាងរបស់អ្នកជំនាញ/ភស្តុតាងបែបកោសល្យវិច័យ ដែលជាប្រភេទភស្តុតាង នៃប្រភេទសត្វពាក់ព័ន្ធ។ គួរតែរៀបចំឱ្យមានការថតរូប នៃវត្ថុតាង។ ត្រូវមានការបញ្ជាក់ពីសមត្ថកិច្ចគយថា គ្មានរបាយការណ៍ណាមួយត្រូវបានគេរាយការណ៍ជូនសមត្ថកិច្ចគយអំពីការនាំចូល ឬការនាំចេញទំនិញទាំងនោះ។ ដូចបានរៀបរាប់ខាងលើស្រាប់ វិសាលភាព នៃការស៊ើបអង្កេតគួរត្រូវបានពង្រីកឱ្យបានទូលាយ តាំងពីដំបូង ដើម្បីពិចារណាពីការស៊ើបអង្កេតជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ដូចជា ការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងការស៊ើបអង្កេតជាច្រើនផ្នែកផ្សេងទៀត ។

កំណត់សម្គាល់៖ ចំណុចនេះ គួរត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាការចោទប្រកាន់បន្ថែមទៅលើ ការនាំចូល ឬនាំចេញជាទូទៅនូវទំនិញជាប់អាយ័ត ឬជាប់កម្រិតកំណត់ ដើម្បីដោះស្រាយលើទិដ្ឋភាព នៃការបោកបញ្ឆោតក្នុងការធ្វើសេចក្តីប្រកាសពាក់ព័ន្ធនឹងការលាក់បាំងទំនិញ ឬការប្រកាសអ្វីផ្សេងទៀតដែលផ្ទុយនឹងទំនិញពិត ។
ហើយក៏សុំគិតពីការចោទប្រកាន់នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌផងដែរ ដូចជា ការប្រើប្រាស់ឯកសារក្លែងនៅក្នុងបញ្ញត្តិមាត្រា ៦២៨ ។

បទចោទតែមួយ	ការធ្វើសេចក្តីប្រកាសជូនសមត្ថកិច្ចគយ ដោយមានការក្លែងបន្លំ គឺផ្ទុយនឹងបញ្ញត្តិមាត្រា ៧៤(ឈ) នៃច្បាប់ស្តីពីគយ ។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	**[ឈ្មោះជនជាប់ចោទ]** នៅ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ក្នុងពេលដែលជនជាប់ចោទបានចូលរួមក្នុងការប្រកាសជូនសមត្ថកិច្ចគយ ដែលនាំឱ្យមានភាពមិនត្រឹមត្រូវ ក្លែងបន្លំ ឬបោកបញ្ឆោត ហើយក្នុងពេលដែលធ្វើការរាយការណ៍ ជននោះបានដឹង ឬមានមូលហេតុសមរម្យដែលអាចជឿបានថា ការប្រកាសនោះនាំឱ្យមានភាពមិនត្រឹមត្រូវ ក្លែងបន្លំ ឬបោកបញ្ឆោត។

បទល្មើសពាក់ព័ន្ធផ្សេងទៀតនៅក្នុង ច្បាប់ស្តីពីគយ អាចរួមមាន៖

- មាត្រា ៧៤(យ)៖ ការយកទំនិញចេញពីកន្លែងបំពេញបែបបទបញ្ចេញទំនិញពីគយ កន្លែងសន្និធិបណ្តោះអាសន្ន ឬភណ្ឌាគារគយមានដែនកំណត់ ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតពីរដ្ឋបាលគយ។
- មាត្រា ៧៤(ង)៖ ការខកខានដាក់ប្រតិវេទន៍គយតាមបញ្ញត្តិមាត្រា ៧៤(ង)។
- មាត្រា ៧៤(គ) ការបើក ការហែក គាស់ ការធ្វើឱ្យរបើក ឬហែកកញ្ចប់ទំនិញនាំចូល ដែលមិនទាន់ទទួលបានការអនុញ្ញាតពីរដ្ឋបាលគយឱ្យយកចេញ ការធ្វើឱ្យបែកបាក់ ខូចខាត ត្រា សោ ដែលបានចាក់ ឬបិទភ្ជាប់លើទំនិញ ឬកន្លែងផ្សេងទៀត ដែលតម្រូវដោយច្បាប់នេះ ។

៣. បទល្មើសនៅក្នុងច្បាប់ ស្តីពី ការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់ និងហិរញ្ញប្បទានភេរវកម្ម ឆ្នាំ២០២០

មាត្រា ៣៨ បទសម្អាតប្រាក់

ទណ្ឌកម្ម៖ ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ២ឆ្នាំ ទៅ ៥ឆ្នាំ និង ផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ពី ១០០ លានរៀល ទៅ៥០០ លានរៀល ឬរហូតដល់ស្មើនឹងតម្លៃមូលនិធិ ឬទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាកម្មវត្ថុនៃការសម្អាតប្រាក់ ចំពោះនីតិបុគ្គល

ត្រូវផ្តន្ទាទោសពិន័យជាប្រាក់ពី ២០០លាន ទៅ ១០០០លានរៀល ព្រមទាំងបន្ថែមទោសណាមួយ ឬច្រើនដូចមានចែងនៅក្នុង មាត្រា៤៣(ទោសបន្ថែមអនុវត្តចំពោះនីតិបុគ្គល) នៃច្បាប់នេះ។

ចំណុចដែលត្រូវបញ្ជាក់	អំណាចដែលច្បាប់ប្រគល់ឱ្យ
កាលបរិច្ឆេទ និងទីកន្លែង កំណត់អំពីទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាកម្មវត្ថុនៃការសម្អាតប្រាក់ ។ ថាជនសង្ស័យបានចូលរួមក្នុងសកម្មភាពជាច្រើន ដោយដឹងថាទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលជាកម្មវត្ថុនៃការសម្អាតប្រាក់ និងជាផលនៃបទល្មើសបន្ទាប់បន្សំ ដូចខាងក្រោម៖ - ការវេរ ឬផ្ទេរក្នុងគោលបំណងលាក់បាំងប្រភពដើម នៃទំនិញខុសច្បាប់ ឬជួយអ្នកដទៃឱ្យរួចខ្លួនពីការទទួលខុសត្រូវផ្លូវច្បាប់ចំពោះអំពើរបស់ជននោះ - លាក់បាំង ឬក្លែងបន្លំប្រភេទប្រភព ទីកន្លែង ការផ្លាស់ប្តូរ ការចល័តពិតប្រាកដ ឬភាពជាម្ចាស់ ឬសិទ្ធិនៃទ្រព្យសម្បត្តិនោះ - ការទទួលយកមកកាន់កាប់ ការយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ ឬការប្រើប្រាស់ទ្រព្យសម្បត្តិនោះ - ការចូលរួម ការជួយទំនុកបំរុង ឬការបង្ខំជនណាមួយឱ្យធ្វើអំពើអ្វីមួយ ដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ ។	មាត្រា ៣០៖ - ការបង្កកទ្រព្យសម្បត្តិ ហើយនៅពេលធ្វើការកាត់ទោសការរឹបអូសទ្រព្យសម្បត្តិ រួមទាំងការរឹបអូសប្រាក់ចំណូល និងប្រាក់ចំណេញដែលជាផលនៃបទល្មើសបន្ទាប់បន្សំ ។

ភស្តុតាង៖ *ត្រូវរាប់បញ្ចូលផងដែរ ៖* ដូចជា ភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសសម្អាតប្រាក់ ទំនងជាត្រូវការឱ្យធ្វើការស៊ើបអង្កេតផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងការពិនិត្យលើកោសលវិច័យនៃកំណត់ហេតុពាក់ព័ន្ធ។ ភស្តុតាងពីទូរស័ព្ទ និងកំព្យូទ័រ គួរធ្វើឱ្យបានទូលាយដល់វិសាលភាព នៃការស៊ើបអង្កេតទាំងក្នុងការកំណត់ជនសង្ស័យផ្សេងទៀត និងកំណត់ទ្រព្យសម្បត្តិសម្រាប់ការរឹបអូសទ្រព្យនៅពេលក្រោយ ។

កំណត់សម្គាល់៖ បទល្មើសបន្ទាប់បន្សំនៅក្នុងច្បាប់នេះ រាប់បញ្ចូលទាំងបទល្មើស **“រត់ពន្ធ”** និង **“បរិដ្ឋាន”**ព្រមទាំង **“ការជួញដូរខុសច្បាប់នូវផលចោរកម្ម និងទំនិញដទៃទៀត”**។ បទល្មើសសត្វព្រៃ គឺជាទម្រង់នៃបទល្មើសបរិស្ថាន ដែលជាការសម្លាប់ដោយខុសច្បាប់ ដោយចោរកម្ម និងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មសត្វព្រៃរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ដែលពិតជាធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់បរិស្ថាន។ ការកាប់ឈើខុសច្បាប់ ក៏ត្រូវបានរាប់បញ្ចូលជាបទក្លែង ហើយជាទូទៅ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ក្នុងការប្រកាសជូនរដ្ឋបាលគយ និងលិខិតអនុញ្ញាតពីអាជ្ញាធរសាយតេស។

បទចោទតែមួយ	ការយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ/ការប្រើប្រាស់/ការយកមកកាន់កាប់/ការលាក់បាំង/ការវេរ/ការក្លែងបន្លំ **[លុបចោលអំពើដែលមិនពាក់ព័ន្ធ]** ផលនៃបទល្មើស គឺផ្ទុយនឹងមាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពីការប្រឆាំងការសម្អាតប្រាក់និងហិរញ្ញវត្ថុភេរវកម្ម។
ចំណុចជាក់លាក់នៃបទល្មើស	[**ឈ្មោះជនជាប់ចោទ**] នៅថ្ងៃ ឬប្រហែល **[កាលបរិច្ឆេទ]** និង នៅ **[ទីកន្លែង]** ដែលជនជាប់ចោទដឹងថា ទ្រព្យសម្បត្តិ ដូចជា [បញ្ចូល] ជាផលនៃបទល្មើស ដែលបានយកមកធ្វើជាកម្មសិទ្ធិ/ប្រើប្រាស់/ទទួលយកមកកាន់កាប់/លាក់បាំង/ក្លែងបន្លំទ្រព្យសម្បត្តិនោះ **[បញ្ចូលគោលបំណង បើមានការពាក់ព័ន្ធនឹងកថាខណ្ឌនៃមាត្រា ឧទាហរណ៍ សម្រាប់គោលបំណង នៃការលាក់បំបាំងប្រភពខុសច្បាប់ នៃទំនិញទាំងនោះ]** ។

ជំពូកទី៣

ការការពារបទចោទនៅពេលសវនាការ និង ការផ្តន្ទាទោសបទល្មើសសត្វព្រៃ

ប្រទេសកម្ពុជា គឺជាប្រទេសគោលដៅផង និងជាកន្លែងឆ្លងកាត់ផង សម្រាប់ការជួញដូរផលិតផលសត្វព្រៃ ដែលមានប្រភពដើម ចេញពីប្រទេសអាហ្វ្រិក។ ក្នុងចំណោមសត្វទាំងនោះ គឺមានសត្វជាច្រើនជាចលករសម្រាប់វិស័យទេសចរណ៍នៅក្នុងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ ហើយដោយហេតុថា ចំនួនសត្វមានការថយចុះ អាចធ្វើឱ្យមានការប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំងទៅលើកំណើនសេដ្ឋកិច្ចនិយាយជារួម និងនិយាយដោយឡែកធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់មូលដ្ឋាន ដូចជាធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍សហគមន៍ ដែលអាចបាត់បង់ប្រភពចំណូលយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរពីឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍។ ជម្ងឺរាតត្បាតកូវីដ-១៩ បានបង្ហាញពីការទំនាក់ទំនងគ្នា រវាងប្រទេស និងប្រទេស និងទំនាក់ទំនងមនុស្សជាមួយសត្វព្រៃ ហើយដែលការរស់នៅរបស់ពួកគេមិនដែលធ្លាប់ទទួលរងផលប៉ះពាល់ដ៏សែនអាក្រក់បែបនេះពីមុនមកឡើយ ជម្ងឺរាតត្បាត កូវីដ-១៩លើពិភពលោកនេះ បានធ្វើឱ្យរដ្ឋាភិបាលជាច្រើនយល់ថា ទំនាក់ទំនងរវាងមនុស្ស និង សត្វព្រៃមានសារៈសំខាន់ណាស់ ក្នុងការគិតគូរដល់អនាគតរបស់ភពផែនដី តាមរយៈកិច្ចការការពារជីវចម្រុះ ដើម្បីការពារសុខភាពមនុស្សជាតិ ។

១. ការកាត់ទោសបទល្មើសសត្វព្រៃ

យោងតាមការអនុវត្តល្អៗក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌព្រះរាជអាជ្ញាដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការការពារក្តីនាពេលសវនាការ ពោលនៅពេលនេះហើយដែលការពិនិត្យទៅលើភស្តុតាង វិភាគលទ្ធផលកោសលវិច័យ ការសាកសួរដេញដោលសាក្សី និងអ្នកជំនាញ និងជនពាក់ព័ន្ធនៃរឿងក្តី ត្រូវបានយកមកបង្ហាញយ៉ាងសកម្ម។

ម្យ៉ាងវិញទៀតតួនាទីរបស់ចៅក្រមជំនុំជម្រះ គឺត្រូវសរសេរសាលក្រមមួយដោយមានសម្អាងហេតុច្បាស់លាស់ និងអាចឱ្យសាធារណជនយល់ហេតុផលទំនាក់ទំនងរវាងអង្គហេតុ និងការសម្រេច។

តំណាងអយ្យការត្រូវដើរតួយ៉ាងសកម្មនៅក្នុងការកាត់ទោស។ តំណាងអយ្យការ គួរតែត្រៀមខ្លួនជាស្រេចក្នុងការបង្ហាញពីស្ថានទម្ងន់ និងស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើសជាក់លាក់ណាមួយក្នុងពេលសវនាការ ឬផ្តល់ព័ត៌មានជាក់លាក់អំពីប្រភេទសត្វទាំងនោះ។ ក្នុងអត្ថបទនេះ ស្ថានទម្ងន់ទោសសំដៅលើស្ថានទម្ងន់ដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៧៧ ដល់ មាត្រា ៩២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ រីឯស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងរបទល្មើសសំដៅដល់ភាពធ្ងន់ធ្ងរ នៃព្យសនកម្មនៃបទល្មើសបង្កឡើងនោះ។

២. ការណែនាំទូទៅ - គោលការណ៍សំខាន់ៗ

ក្នុងការសម្រេចកាត់ទោស តុលាការ គួរអនុវត្តតាមបទប្បញ្ញត្តិនិងនីតិវិធីដែលមានចែង។ ការផ្តន្ទាទោស គឺត្រូវធ្វើយ៉ាងណាឱ្យមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នា និងសមាមាត្រទៅនឹងបទល្មើសពាក់ព័ន្ធ គេបានឃើញជាទូទៅនូវគោលបំណង នៃការកាត់ទោសមានចំនួនប្រាំចំណុច ហើយគោលបំណងនីមួយៗ ត្រូវតែធ្វើការថ្លឹងថ្លែងទៅនឹងបទល្មើសជាក់លាក់ណាមួយ នៅពេលធ្វើការសម្រេចកាត់ទោស ដូចជា៖

- ការដាក់ទណ្ឌកម្មជនល្មើស
- ការកាត់បន្ថយបទល្មើស (រាប់បញ្ចូលទាំងការកាត់បន្ថយ តាមរយៈការធ្វើឱ្យមានការរាងចាល)
- កែប្រែជនល្មើស និងស្តារនីតិសម្បទាជនល្មើស
- ការការពារសាធារណជន
- ការជួសជុលសំណង ដល់ជនរងគ្រោះ ដោយសារអំពើល្មើស ដែលជនល្មើសបានប្រព្រឹត្ត ។

ក្នុងការកំណត់ទោសឱ្យបានត្រឹមត្រូវ វិធីសាស្ត្រខាងក្រោមនេះ ដែលត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយចៅក្រមជាច្រើននៅបណ្តាប្រទេសលើពិភពលោក។ ប៉ុន្តែអាចមានការប្រែប្រួល ដោយអនុលោមទៅតាមគោលនយោបាយ និងច្បាប់របស់ប្រទេសនីមួយៗ។

ជំហានទី១៖ "ចំណុចចាប់ផ្តើម" នៃការកាត់ទោស

បើមិនមានគោលការណ៍ណែនាំឱ្យកាត់ទោសច្បាស់លាស់សម្រាប់បទល្មើសនោះទេ តុលាការដែលមានសហការពីតំណាងអយ្យការ គួរតែចាប់ផ្តើមគិតពីកត្តាអាចអនុវត្តបាន ដូចខាងក្រោមនេះ៖

ក. ការកាត់ទោសតាមច្បាប់ជាអប្បបរមា និងអតិបរមាសម្រាប់បទល្មើស។

ខ. សាលដីកាកាត់ទោសណាមួយពីតុលាការកំពូល។

គ. ភាពធ្ងន់ធ្ងរ នៃបទល្មើស។ ការងារនេះ ត្រូវបានធ្វើឡើង ដោយការវាយតម្លៃដូចតទៅ៖

- ការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនល្មើស ពោលគឺ ចេតនា ឥរិយាបទចំណេះដឹង ឬការធ្វេសប្រហែស
- និងការទទួលរងនូវការឈឺចាប់ ដែលបង្កឡើង ដោយអំពើល្មើស ពោលគឺ នៅក្នុងបរិបទនៃបទល្មើសព្រៃឈើ ការស្លាប់នៃប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងក្រុមដែលត្រូវការពារ ឬការខូចខាតដល់បរិស្ថាន ដែលបង្កឡើង ដោយអំពើល្មើស គឺជាឧទាហរណ៍ នៃ**"ការទទួលរងនូវការឈឺចាប់"**។

ការវាយតម្លៃជាបឋមនេះ មិនត្រូវគិតដល់ការផ្តន្ទាទោសកន្លងមក ឬចម្លើយសារភាពរបស់ជនជាប់ចោទនោះទេ។

នៅពេលដែលតុលាការបានមកដល់ចំណុចចាប់ផ្តើមតាមការគ្រោងទុក សម្រាប់ការកាត់ទោស គួរគិតពីជំហានបន្ទាប់។

ជំហានទី២៖ ការគិតគូរពីស្ថានទម្ងន់ ស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងរ និងស្ថានសម្រាល

ដោយគិតពីស្ថានទម្ងន់ ស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងរ និងស្ថានសម្រាល តុលាការអាចតម្លើង ឬបន្ថយ ទណ្ឌកម្មលើសឬតិចជាង ចំណុចដែលបានគូសបញ្ជាក់នៅក្នុងជំហានទី១ខាងលើ។ ស្ថានទម្ងន់អាចឱ្យតុលាការផ្តន្ទាទោសលើសពីអតិបរមា រីឯស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើសអាចឱ្យតុលាការផ្តន្ទាទោសកម្រិតអតិបរមានៃទោស។ ស្ថានទម្ងន់ទូទៅ បើមិនមានចែងជាក់លាក់ក្នុងច្បាប់ទេ មិនអាចឱ្យតុលាការកំណត់ទោសលើសពីអតិបរមានៃទោសបានឡើយ។

ក. ស្ថានទម្ងន់

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ពុំមានការចែងស្ថានទម្ងន់ក្នុងបណ្តាច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសជួញដូរសត្វព្រៃ ដូចមានឃើញចែងនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ។ យោងតាមមាត្រា ៧៧ ដល់មាត្រា៩២

នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ចែងអំពីស្ថានភាពទូទៅនៃស្ថានទម្ងន់ ដែលយកមកប្រើប្រាស់ចំពោះគ្រប់បទល្មើស។ ស្ថានទម្ងន់ដែលមានចែងក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌ និងស្ថានភាពធ្ងន់ធ្ងរនៃបទល្មើស ទាំងនេះអាចយកមកពិចារណាផងដែរ៖

១. បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងធាតុផ្សំមានលក្ខណៈឆ្លងដែន ដូចជា ការដឹកជញ្ជូនផលិតផលឆ្លងព្រំដែនអន្តរជាតិ ដោយខុសច្បាប់ និង/ឬ ពាក់ព័ន្ធនឹងជនបរទេសដែលយើងមិនទាន់បានដឹង

២. បទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្ត ជាផ្នែកមួយរបស់ក្រុមចាត់តាំង

៣. បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងការបំភាន់ក្នុងកម្រិតខ្ពស់ ដូចជា ការលាក់បំបាំងនូវរបស់របរដែលត្រូវរឹបអូស ក្លែងលិខិត និងអាជ្ញាបណ្ណ និងការគេចបន្លំពីអ្នកដទៃ

៤. បទល្មើសត្រូវបានគិតទុកជាមុន និងត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយប្រុងប្រយ័ត្ន

៥. បទល្មើសដែលនាំឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់កេរ្តិ៍ឈ្មោះកិត្តិយសស្ថាប័នរដ្ឋ ឬ រដ្ឋាភិបាល

៦. បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងក្រុមការពារ តាមឧបសម្ព័ន្ធអនុសញ្ញាសាយតេស សូមមើលការណែនាំជាក់លាក់ អំពីប្រភេទសត្វបន្ថែមទៀតនៅខាងក្រោមនេះ ។

៧. បទល្មើសដែលបណ្តាលឱ្យមានការស្លាប់ប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងការការពារចំនួនច្រើន ឧ. ភ្លុកដំរីចំនួន ១០៥.៧២ តោន ដែលចាប់បាននៅប្រទេសវៀតណាមកាលពីឆ្នាំ២០០៤ ដែលស្មើនឹងការស្លាប់សត្វដំរី[២] ចំនួន ១៦,៧៧៩ ក្បាល នៅទូទាំងប្រទេសអាហ្វ្រិក ចំនួនសត្វដំរីត្រូវបានថយចុះមកត្រឹមតែចំនួន ៤១៥០០០ ក្បាល និងនៅមានប្រទេសជាច្រើនទៀត ដូចជា ប្រទេសម៉ូហ្សាំប៊ិក ដោយមានការទំនាក់ទំនងគ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងក្រុមហ៊ុនអាជីវកម្មរបស់ប្រទេសវៀតណាម ឃើញថាចំនួនសត្វដំរី[៣] បានថយចុះរហូតដល់ចំនួន ៥៣%

៨. ប្រសិនបើមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់រងរបួស ឬត្រូវគេសម្លាប់ក្នុងពេលអនុវត្តការងារបង្ក្រាបបទល្មើស

៩. បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងមន្ត្រីសាធារណៈ ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពាក់ព័ន្ធនឹងការការពារជីវចម្រុះនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬពាក់ព័ន្ធនឹងមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ ឬមន្ត្រីអាវុធហត្ថ ដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើស ឧ. បទរំលោភទំនុកចិត្ត

១០. បទល្មើសដែលមានតម្លៃហិរញ្ញវត្ថុខ្ពស់ នៅក្នុងទីផ្សារងងឹត/បទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងគោលបំណងពាណិជ្ជកម្ម

[២] https://eia-international.org/wp-content/uploads/EIA-report-Running-out-of-Time.pdf
[៣] https://www.worldwildlife.org/magazine/issues/winter-2018/articles/the-status-of-african-elephants

១១. អំពើល្មើសកើតឡើង ដោយសារការប្រព្រឹត្ត រួមមាន ការបិទបាំង/ការលាក់លាមភស្តុតាង ។ល។

១២. ផលប៉ះពាល់ដល់សហគមន៍/ផលប៉ះពាល់ធ្ងន់ធ្ងរ ឧ. ប្រសិនបើប្រភេទសត្វ គឺជាចលករពិសេស សម្រាប់គោលដៅទេសចរណ៍របស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឬជាប្រទេសដែលជាប្រភព នៃប្រភេទសត្វទាំងនោះ

១៣. បទល្មើសដែលបង្កឱ្យមានព្យសនកម្មធ្ងន់ធ្ងរដល់សង្គម និងបរិស្ថាន

១៤. បទល្មើសប្រព្រឹត្តឡើងដោយ មិនរាងចាល

១៥. បទល្មើសត្រូវបានប្រព្រឹត្តក្នុងខណៈដែលជនល្មើសមានអាជ្ញាបណ្ណ

១៦. ជនល្មើសស្ថិតក្រោមការពិនិត្យរបស់តុលាការផ្សេងទៀត

១៧. បទល្មើសពាក់ព័ន្ធនឹងការប្រើប្រាស់អាវុធ ឬគំរាមដោយអាវុធ។

ខ. ស្ថានសម្រាល

ក្រៅពីស្ថានសម្រាលដែលមានចែងក្នុង មាត្រា ៩៣ ដល់ មាត្រា ៩៥ និងមាត្រា៩៦ គោលការណ៍ឯកត្តកម្មនៃទោស នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា តុលាការគួរពិចារណាលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចខាងក្រោម ៖

១. គ្មានប្រវត្តិនៃការផ្តន្ទាទោសពីមុន និងមិនស្ថិតក្រោមការពិនិត្យរបស់តុលាការផ្សេងទៀត

២. ជនជាប់ចោទជាមនុស្សមានអត្តចរិត ឬ ចរិយាល្អ

៣. ជនជាប់ចោទបានបញ្ជាក់ពីមានការសោកស្តាយ ឬ វិប្បដិសារី

៤. រាយការណ៍ឬសារភាពពីអំពើល្មើសដោយខ្លួនឯង

៥. អំពើល្មើសតូចតាច ឬអំពើល្មើសដែលគ្មានផែនការ ឬ ឱកាសនិយម

៦. ជនល្មើសដើរតួជាចារីបន្ទាប់បន្សំ ប្រសិនបើប្រព្រឹត្តអំពើល្មើសជាមួយអ្នកដទៃ ឬបានប្រព្រឹត្តដោយការបង្ខិតបង្ខំ ការបំភិតបំភ័យ ឬការកេងប្រវ័ញ្ច

៧. អាយុ ឬមិនសូវមានភាពចាស់ទុំ

៨. ជាជនដែលមានការទទួលខុសត្រូវលើបន្ទុករបស់ក្រុមគ្រួសារ តែម្នាក់ឯង

៩. មានវិបល្លាសស្មារតី ឬមិនសូវចេះអក្សរ

១០. គ្មានចំណូល ឬមានចំណូលតិចតួច ឧ. ក្នុងករណីធ្វើការបរបាញ់គ្រាន់តែចិញ្ចឹមជីវិត។

ជំហានទី៣៖ គិតពីកត្តាពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្ដល់ជំនួយជាពិសេស ដល់ការផ្ដន្ទាទោស

នៅក្នុងយុត្តាធិការជាច្រើន មានការគិតគូរជាពិសេស ដល់ជនល្មើសដែលបានផ្ដល់ជំនួយជាពិសេសសម្រាប់ការចោទប្រកាន់។ នៅក្នុងស្ថានភាពបែបនេះ តុលាការអាចគិតគូរពីប្រភេទ និងអត្ថិភាពនៃជំនួយដែលជនល្មើសបានផ្ដល់ជូន ។ ចំណុចនេះ អាចពាក់ព័ន្ធនឹងការពិចារណាដល់ការចាប់អារម្មណ៍ពីសាធារណជន និងសុវត្ថិភាពរបស់ជនជាប់ចោទដែលបានផ្ដល់ព័ត៌មាន ហើយការផ្ដល់ព័ត៌មាន ត្រូវបានធ្វើជាសាធារណៈនៅតុលាការ ។ នៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ត្រូវមានការយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះជនល្មើស នៅពេលដែលមិនទាន់មាននីតិវិធីជាផ្លូវការនៅឡើយ ។

ជំហានទី៤៖ ការបន្ធូរបន្ថយទោសចំពោះការផ្ដល់ចម្លើយទទួលកំហុស

នៅក្នុងយុត្តាធិការជាច្រើន តុលាការពិតជាបន្ធូរបន្ថយទោសចំពោះជនល្មើស ដែលបានផ្ដល់ចម្លើយទទួលស្គាល់កំហុសរបស់ខ្លួន។ ចំណុចនេះ លើកទឹកចិត្តឱ្យជនល្មើសឆ្លើយទទួលកំហុសឱ្យបានឆាប់តាមដែលអាចធ្វើបាន។ ការទទួលកំហុសទាំងនោះ រួមមាន៖

- ជាធម្មតា ជួយកាត់បន្ថយផលប៉ះពាល់នៃអំពើល្មើសទៅលើជនរងគ្រោះ ឬសាក្សី
- ជួយជនរងគ្រោះ និងសាក្សី ដើម្បីឱ្យផ្ដល់សក្ខីកម្មបាន និង
- វាជាប្រយោជន៍សាធារណៈ ដែលវាជួយកាត់បន្ថយពេលវេលា សម្រាប់សេវាសាធារណៈ និងសន្សំសំចៃថវិកានៃការស៊ើបអង្កេត និងជំនុំជម្រះ។

បើជនល្មើសបានផ្ដល់ចម្លើយទទួលកំហុសឱ្យបានឆាប់តាំងពីដើមមក នោះការបន្ធូរបន្ថយទោសឱ្យបានច្រើនគួរតែធ្វើ (បើអាចធ្វើបាន)។ ការផ្ដល់ចម្លើយទទួលកំហុសពីដំបូងរបស់ជនល្មើស គួរតែពិចារណាឱ្យបានដាច់ដោយឡែកពីបញ្ហាណាមួយពាក់ព័ន្ធនឹងស្ថានសម្រាលផ្ទាល់របស់ជនល្មើស។

ជំហានទី៥៖ ការសរុបនៃការកាត់ទោសទាំងមូល

ក្នុងករណីបទល្មើសត្រួតគ្នា ការសម្រេចអំពីទោស អាស្រ័យលើការចោទប្រកាន់តែមួយ ឬការចោទប្រកាន់ដាច់ពីគ្នា មាត្រា ១៣៦ ដល់ ១៣៨ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ និងមាត្រា ៥០១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ ប្រសិនបើការកាត់ទោសជនល្មើសច្រើនជាងមួយបទល្មើស ឬថាជនល្មើសបានអនុវត្តទោសជាប់ពន្ធនាគារណាមួយរួចហើយ ត្រូវពិចារណាថាតើការកាត់ទោសទាំងមូលសមរម្យ ឬត្រឹមត្រូវ ចំពោះឥរិយាបទនៃអំពើល្មើសទាំងអស់ដែរឬយ៉ាងណា។

ជំហានទី៦៖ សំណង និងចំនុចសំខាន់ផ្សេងៗ

នៅក្នុងគ្រប់ករណីទាំងអស់ តុលាការគួរពិចារណាពីចំនុចផ្សេងៗទៀត ដើម្បីសរសេរបញ្ចូលក្នុងសាលក្រមរបស់ខ្លួន (ឧ. ការចំណាយផ្សេងៗ ការជួសជុលការខូចខាត ថ្លៃចំណាយលើការបញ្ជូនប្រភេទសត្វទៅប្រទេសប្រភពដើមវិញ និងការចំណាយជាច្រើនផ្សេងទៀត) ។ នៅក្នុងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងសត្វព្រៃ បញ្ញត្តិច្បាប់មួយចំនួន ដូចខាងក្រោមនេះ មានការពាក់ព័ន្ធគ្នា ជាពិសេស៖

ច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ៖ មាត្រា ៩៣ និងមាត្រា ៩៧ អនុញ្ញាតឱ្យភស្តុតាងទាំងអស់ដែលប្រើប្រាស់នៅក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសត្រូវរឹបអូសមកធ្វើជាសម្បត្តិរដ្ឋ ចំណែកកិច្ចព្រមព្រៀង អាជ្ញាបណ្ណ ឬលិខិតអនុញ្ញាត អាចត្រូវបានដកហូតទុក។ នៅក្នុងមាត្រា ៩៤ ប្រសិនបើមានការពាក់ព័ន្ធ គួរតែចេញដីកាលើការចំណាយឱ្យស្តារឡើងវិញ ឬការជួសជុលប្រព័ន្ធអេកូឡូហ្ស៊ីព្រៃឈើ។

អនុក្រឹត្យលេខ ៥៣៖ ការប្រើប្រាស់បញ្ញត្តិក្នុងការផ្តន្ទាទោសនៅក្នុងច្បាប់ពាក់ព័ន្ធណាមួយ ។ តាមអំណាចមាត្រា ២៣ ភស្តុតាងទាំងអស់ អាចត្រូវបានរឹបអូស ហើយអាជ្ញាបណ្ណ ឬលិខិតអនុញ្ញាតណាមួយត្រូវបានចេញតាមអនុញ្ញាសាយតេស អាចត្រូវបានដកហូតមកវិញ។ លើសពីនេះទៅទៀត ថ្លៃដើម និងការចំណាយផ្សេងៗ នៃការអនុវត្តច្បាប់ អាចត្រូវបានទទួលការទូទាត់មកវិញ ដែលវាអាចជាបញ្ហានៃតម្លៃថែទាំទំនិញ ការបញ្ជូនត្រឡប់ទៅវិញ ឬការដឹកជញ្ជូនប្រភេទសត្វ។ តាមមាត្រា ២៥ ជនល្មើសដែលមិនរាងចាលអាចត្រូវបានហាមឃាត់មិនឱ្យធ្វើពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិនៅក្នុងប្រភេទសត្វ នៃអនុសញ្ញាសាយតេស សម្រាប់ចន្លោះពេលពី បីឆ្នាំ ទៅ ប្រាំឆ្នាំ។

ច្បាប់ ស្តីពី គយ៖ មាត្រា ៧៥ អនុញ្ញាតឱ្យធ្វើការរឹបអូសទំនិញ និងរបស់របរផ្សេងៗទៀត ដែលបានប្រើប្រាស់ក្នុងការរត់ពន្ធទំនិញទាំងនោះ។ បញ្ញត្តិនេះអាចរាប់បញ្ចូលទាំងយានយន្ត និងនាវាផ្សេងៗទៀតផង។

ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមស៊ើបសួរ គួរតែត្រៀមខ្លួនជាស្រេចក្នុងការជួយកំណត់តម្លៃដើម ដែលបានចំណាយណាមួយ និងកំណត់នូវបញ្ញត្តិពាក់ព័ន្ធជូនតុលាការ។ តាមការអនុវត្តក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះ តុលាការនឹងចេញដីការឹបអូសផលិតផលសត្វព្រៃ បន្ទាប់មក ក្រសួងយុត្តិធម៌នឹងសម្របសម្រួលក្នុងការបញ្ជូនទំនិញ/ផលិតផលទាំងនោះ ទៅប្រទេសដើមវិញ ។

ជំហានទី៧៖ ហេតុផល និងផលប៉ះពាល់

តុលាការគួរផ្តល់ហេតុផលសម្រាប់ការកាត់ទោស និងពន្យល់ពីផលប៉ះពាល់ នៃការកាត់ទោស។

ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា នៅឯសវនាការ ស្តីពី អំពីប្រភេទសត្វជាក់លាក់

ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមស៊ើបសួរគួរគិតគូរធ្វើរបាយការណ៍ជាក់លាក់អំពីបញ្ហាប្រភេទសត្វ ជាពិសេសនៅពេលបញ្ជូនទៅចៅក្រមជំនុំជម្រះ ដែលអាចមិនស្គាល់បទល្មើសនៅក្នុងវិស័យនេះ។ សក្ខីកម្មរបស់អ្នកជំនាញមកពីមន្ត្រីរដ្ឋបាលព្រៃឈើដែលមានបទពិសោធន៍ ឬមកពីអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក្នុងស្រុក អាចជាមធ្យោបាយមួយក្នុងការធ្វើយ៉ាងណាឱ្យព័ត៌មាននេះ ត្រូវបានតុលាការទទួលយក។ ឧទាហរណ៍ ដូចខាងក្រោមនេះ អាចជួយព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបង្ហាញជូនចៅក្រមជំនុំជម្រះដែលជាអំណះអំណាងដ៏រឹងមាំ ។

អំពីសត្វពង្រូល

- សត្វពង្រូល គឺជាប្រភេទសត្វ[៤] ដែលត្រូវបានគេជួញដូរច្រើនជាងគេបំផុតនៅក្នុងពិភពលោក
- នៅក្នុងឆ្នាំ២០១ អនុសញ្ញាសាយតេសបានបញ្ចូលសត្វពង្រូលទៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះប្រភេទសត្វ ទាំងនេះ ទៅក្នុងឧបសម្ព័ន្ធ ១ - ដែលជាកម្រិតខ្ពស់បំផុត នៃការការពារជីវិតសត្វ
- ស្រកាពង្រូល គឺជាប្រភេទស្រកា ដែលគេឱ្យតម្លៃខ្ពស់ នៅតំបន់ភាគខាងកើតសម្រាប់មនុស្សបរិភោគសាច់របស់វា និងក្នុងគោលបំណងប្រើប្រាស់ស្រការបស់វាជាថ្នាំ ចំណែកឈាមរបស់វាត្រូវបានគេប្រើប្រាស់ជាថ្នាំប៉ូវកម្លាំង។ សាច់របស់វាអាចលក់ក្នុងតម្លៃ ៣៥០ ដុល្លារក្នុងមួយគីឡូ ជាទូទៅ សត្វនេះត្រូវបានគេស្រុះទាំងរស់ ដើម្បីដកយកស្រការបស់វាឱ្យបានស្រួល
- សត្វពង្រូលបង្កើតកូនតែម្តងគត់ក្នុងមួយឆ្នាំ ដែលធ្វើឱ្យប្រភេទសត្វនេះ ងាយរងគ្រោះរហូតដល់ថ្នាក់ស្ទើរដាច់ពូជ ពីព្រោះកំណើនរបស់មានឆ្លើយតបយឺតយ៉ាវ បើធៀបទៅនឹង សម្ពាធ នៃការបរបាញ់
- សត្វពង្រូល ជាប្រភេទសត្វចេះអៀនខ្លាំងណាស់ ជាសត្វរកស៊ីពេលយប់ និងជាសត្វដែលគេត្រូវការជំនាញ និងពេលវេលាក្នុងការបរបាញ់វា។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ស្រកាពង្រូល ចំនួន ១៤តោន ដែលក្នុងពេលថ្មីៗនេះ ត្រូវបានគេចាប់នៅប្រទេសសិង្ហបុរី ដែលស្មើនឹងសត្វពង្រូលចំនួន៣៦០០០ ក្បាលហើយដែលវាជាការចាប់សត្វប្រភេទ[៥] នេះធំជាងគេបំផុត។

  ចំនួនដ៏ច្រើននេះ គឺបង្ហាញពីកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងដ៏ខ្លាំងក្លាក្នុងការបរបាញ់ និងការប្រមូលនូវជំនាញទាំងនេះ ។

[៤] https://www.bbc.com/news/science-environment-47200816

[៥] https://www.washingtonpost.com/science/2019/04/10/pangolin-scales-trafficking-bust-singapore/?noredirect=on&utm_term=.284fc958fc62

Tim Lewthwaite © WCS

អំពីសត្វដំរី

- ចន្លោះឆ្នាំ២០០៧ និងឆ្នាំ២០១៤ សត្វដំរីសរុបចំនួន ១៤៤,០០០ ក្បាល ត្រូវបានគេសម្លាប់ ដោយខុសច្បាប់សម្រាប់យកភ្លុករបស់វាចំនួន (២០,០០០ក្បាល ក្នុងមួយឆ្នាំ) ចំនួននេះបង្ហាញពីការថយចុះចំនួនសត្វដំរីប្រហែល ៣០% នៅពាសពេញទ្វីបអាហ្វ្រិក[៦]។ របាយការណ៍នេះ ដាក់ជូនអាជ្ញាធរសាយតេសនៅក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ២០១៩ បង្ហាញថា ការបរបាញ់បន្តគំរាមកំហែងរយៈពេលយូរដល់ការរស់នៅរបស់សត្វដំរី[៧]

- ជាទូទៅ សត្វដំរីត្រូវបានគេចាប់តាមរយៈ ការចាក់នឹងលំពែង ឬបាញ់នឹងក្បាលគ្រាប់ ហើយភ្លុកដំរី ពេលខ្លះត្រូវបានគេកាត់យកទាំងក្បាលរបស់វា ក្នុងខណៈដែលសត្វដំរីនៅមានជីវិតនៅឡើយ។ អ្នកបរបាញ់ មិនចង់ខាតគ្រាប់របស់គេទេ ហើយគេក៏មិនចង់ជួបហានិភ័យ ដែលអាចបណ្តាលមកពីកងកម្លាំងការពារព្រៃឈើដែរ

- សត្វដំរីដើរតួយ៉ាងសំខាន់ចំពោះទេសភាព បង្កើតបានកន្លែងដែលមានទឹក ជួយបណ្តុះគ្រាប់ពូជ ធ្វើឱ្យដីមានជីវជាតិ ថែទាំវាលស្មៅ និងជួយទាំងស្រុងដល់ប្រព័ន្ធអេកូឡូហ្ស៊ី

- សត្វដំរីគឺជាចលករទាក់ទាញដ៏ធំសម្រាប់ទេសចរណ៍នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន ដែលជាសត្វមួយក្នុងចំណោម **“សត្វដ៏ធំទាំងប្រាំ”** ដែលរួមមាន សត្វរមាស តោ ក្របីព្រៃ និងខ្លារខិន។ ការសម្លាប់សត្វទាំងនេះគឺធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សេដ្ឋកិច្ចរបស់ប្រទេសទាំងនោះ

- សត្វដំរីត្រូវបានគេដឹងថាជាសត្វមានមនោសញ្ចេតនា ដែលរស់នៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធគ្រួសារចាក់ស្រេះយ៉ាងជិតស្និទ្ធ។ ពួកវាមើលថែទាំកូនចៅរបស់វា និងចេះកាន់ទុក្ខនៅពេលឃើញសត្វដំរីគ្នាវាងាប់។ សត្វដំរីមេមានកូនក្នុងរយៈពេលពីរឆ្នាំម្តង។ សត្វដំរីមានអាយុរស់នៅលើផែនដីបានរហូតដល់រយៈពេល៧០ឆ្នាំ។ សត្វដំរីចាស់ៗជាងគេ មានការចងចាំពីកន្លែងមានទឹក និងចាំផ្លូវដែលត្រូវផ្លាស់កន្លែងរស់នៅនៅពេលណាដែលដំរីចាស់ៗ ត្រូវបានពួកព្រានព្រៃធ្វើការបរបាញ់ ការចងចាំបែបនេះ ត្រូវបានបាត់បង់និងបង្កើននូវឱកាស នៃការប្រព្រឹត្តខុសរបស់សត្វដំរីក្មេងៗ ហើយបង្កើតបាននូវចិត្តថ្នាំងថ្នាក់ជាច្រើនជាមួយមនុស្សដោយពួកគេមិនដឹងថា នឹងទៅរស់នៅទីណា។ ជម្លោះរវាងមនុស្ស និងសត្វដំរី បង្កើតបានជាបញ្ហាដ៏ធំនៅក្នុងប្រទេស ដែលជាប្រភពមានសត្វដំរី។

---

[៦] ការស្រង់ស្ថិតិដ៏ធំអំពីសត្វដំរីក្នុងឆ្នាំ២០១៦ – ការស្ទង់មតិនៅគ្រប់ទ្វីបទាំងអស់ ។

[៧] https://www.cites.org/eng/news/new-report-highlights-continued-threat-to-african-elephants-from-poaching_10052019 (របាយការណ៍ ស្តីពី ការត្រួតពិនិត្យការសម្លាប់សត្វដំរីខុសច្បាប់ ហៅកាត់ថា (MIKE)) ។

Julie Larsen Maher © WCS

អំពីសត្វរមាស

- ការបរបាញ់សត្វរមាសនៅតែបន្ត គម្រាមកំហែងដល់ការរស់នៅរបស់សត្វគ្រប់ប្រភេទ[៨]
- តំបន់ព្រៃមួយនៅជិតកម្ពុជា ប្រទេសម៉ាឡេស៊ីបានបាត់បង់ពូជសត្វរមាសចុងក្រោយរបស់ខ្លួន នៅក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩[៩] ប្រទេសវៀតណាមបានបាត់បង់ពូជសត្វរមាសចុងក្រោយរបស់ខ្លួន ក្នុងឆ្នាំ២០១០[១០,១១]
- សត្វរមាសបានបាត់បង់ដោយសារការបរបាញ់ខុសច្បាប់ បង្ហាញពីការខាតប្រាក់ចំណូលយ៉ាងធំរបស់ប្រទេស ធ្វើឱ្យវិស័យឯកជន និងសហគមន៍អស់ទឹកចិត្តក្នុងការការពារសត្វរមាស
- កុយរមាសត្រូវបានគេយកទៅប្រើប្រាស់ក្នុងគោលបំណងផលិតជាថ្នាំ បើទោះបីជាសមាសធាតុ នៅក្នុងកុយរមាសមានសណ្ឋានដូចជាក្រចកមនុស្សក៏ដោយ
- សត្វរមាសបង្កើតកូនថៅយឺតណាស់ វាបង្កើតកូនបានតែម្តងគត់រៀងរាល់ពេល ៤ ឬ ៥ ឆ្នាំ និងក្នុងពេលមួយដងបង្កើតបានតែកូនមួយក្បាលប៉ុណ្ណោះ
- កុយរមាសអាចមានតម្លៃរហូតដល់ ៧៧,០០០ ដុល្លារអាមេរិកក្នុងមួយគីឡូក្រាម[១០] នៅក្នុងប្រទេសអ្នកប្រើប្រាស់កុយរមាសនៅក្នុងតំបន់ចុងបូព៌ា
- អាយុកាលធម្មតារបស់សត្វរមាស គឺអាចរស់នៅបាន ៥០ ឆ្នាំ។

[៨] https://www.iucn.org/content/iucn-reports-deepening-rhino-poaching-crisis-africa

[៩] https://www.indiatoday.in/education-today/gk-current-affairs/story/last-sumatran-rhino-dies-in-malaysia-smallest-rhino-species-now-extinct-in-malaysia-1622481-2019-11-25

[១០] របាយការណ៍ Brook et al., (ឆ្នាំ ២០១២) ។ វិធីសាស្ត្រស្ទង់មតិថ្មី និងបញ្ចូលគ្នាលើចំនួនសត្វរមាសបញ្ជាក់ពីការបាត់បង់សត្វរមាស sondaicus annamiticus ពីប្រទេសវៀតណាម ។ សៀវភៅអភិរក្សជីវចម្រុះលេខ ១៥៥, ៥៩-៦៧ ។ https://doi.org/10.1016/j.biocon.2012.06.008

[១១] របាយការណ៍ Brook et al., (ឆ្នាំ ២០១៤) បទពិសោធន៍ពីការបាត់បង់ប្រភេទសត្វសំខាន់ៗ: ការបាត់បង់សត្វរមាស Javan rhinoceros រមាស sondaicus annamiticus ពីប្រទេសវៀតណាម ។ សៀវភៅអភិរក្សជីវចម្រុះលេខ ១៧៤, ២១-២៩ ។ http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2014.03.014

[១២] "តំណឆ្លងដែនក្នុងការបរបាញ់ខុសច្បាប់ និងតម្លៃកុយរមាសនៅទីផ្សារងងឹត សរសេរដោយ Adrian A Lopes បោះពុម្ពផ្សាយដោយទស្សនាវដ្ដីអូស្ត្រាលីអំពីអនធានកសិកម្ម និងសេដ្ឋកិច្ច ក្នុងខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៨ https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8489.12286

Julie Larsen Maher © WCS (4)

អំពីសត្វរញ្ជៀប្រេះ

- សត្វរញ្ជៀប្រេះ ជាសត្វមានតម្លៃនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ដោយពួកគ្រូថ្នាំបុរាណខ្មែរ ដែលអះអាង ថាសត្វរញ្ជៀនេះ អាចព្យាបាលជម្ងឺ ១០០ មុខ។ អ្នកប្រើប្រាស់សត្វរញ្ជៀជាថ្នាំសំខាន់ជាងគេ គឺស្ត្រីដែលជាអ្នកប្រើប្រាស់ស្រាសផលិតពីអង្គរជាថ្នាំប៉ូវផ្សំជាមួយសត្វរញ្ជៀ បន្ទាប់ពីសម្រាលកូនរួច ប៉ុន្តែសត្វរញ្ជៀក៏ត្រូវបានប្រើប្រាស់ ដោយប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ និងក្រុមជនជាតិភាគតិច ជាយូរយារណាស់មកហើយ ក្នុងការព្យាបាលដំបៅ របួស ឆ្អឹងបាក់ និងព្យាបាលជម្ងឺកាមរោគ និងជម្ងឺហឺត។
- នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា សត្វរញ្ជៀស្ថិតក្នុងបញ្ជីប្រភេទសត្វក្នុងក្រុម **"មានដោយកម្រ"** និងជាសត្វត្រូវបានគេហាមឃាត់មិនឱ្យធ្វើការបរបាញ់ សម្លាប់ និងធ្វើពាណិជ្ជកម្មប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមមាន ដោយកម្រនេះ។
- ការធ្វើពាណិជ្ជកម្មក្រុមប្រភេទសត្វនេះក្នុងកម្រិតខ្ពស់បំផុត ត្រូវបានរាយការណ៍ ដោយប្រទេសឡាវ ប្រទេសកម្ពុជា និងប្រទេសថៃ បន្ទាប់មកក៏មានការបន្តរាយការណ៍ពីប្រទេសសិង្ហបុរី និងប្រទេសម៉ាឡេស៊ី។ ជាពិសេស ប្រទេសថៃ និងប្រទេសកម្ពុជា នាំចេញផលិតផលសត្វរញ្ជៀមួយផ្នែកធំ ដែលប្រទេសម៉ាឡេស៊ី និងប្រទេសសិង្ហបុរី ក៏ទំនងជានាំចេញតែប្រភេទសត្វនេះ ដែលនៅមានជីវិត ។
- ដោយសារតែមានតម្រូវការក្នុងការបញ្ជាទិញ សត្វរញ្ជៀពីឈ្មួញកណ្តាលសម្រាប់អ្នករស់នៅក្នុងទីក្រុងមានការកើនឡើង ដូច្នេះវាជាហេតុបណ្តាលឱ្យមានការចាប់សត្វរញ្ជៀ។
- អ្នកបរបាញ់សត្វរញ្ជៀពីមុនៗនៅខេត្តមណ្ឌលគិរី បានរាយការណ៍ថា ក្នុងពេលប្រមូលផលិតផលសត្វព្រៃផ្សេងទៀត ពួកគេបានឆ្លៀតឱកាសចាប់យកសត្វរញ្ជៀ នៅពេលបានឃើញសត្វរញ្ជៀ ដោយការអង្រួនដើមឈើ ឬចាប់វាដោយដៃ បន្ទាប់មក យកមែកឈើមកវាយវាឱ្យងាប់។ នៅពេលចាប់វាបានហើយព្រានព្រៃវះសត្វរញ្ជៀជាពីរ យកមែកឫស្សីដោតសត្វរញ្ជៀនោះ ហើយឆ្អើរវានឹងភ្លើងឱ្យស្ងួត។ អ្នកទិញរៀបចំផ្សំសត្វរញ្ជៀនៅតាមផ្ទះរបស់ពួកគេ ដោយធ្វើតាមការណែនាំរបស់គ្រូថ្នាំបុរាណ។

Julie Larsen Maher © WCS (2)

អំពីខ្លាឃ្មុំ

- ខ្លាឃ្មុំធំត្រូវបានគេចាត់ចូលចំណាត់ថ្នាក់ស្ថិតក្នុងក្រុម "ប្រភេទសត្វជិតផុតពូជ" នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ចំណែកឯខ្លាឃ្មុំតូចត្រូវបានគេចាត់ចូលចំណាត់ថ្នាក់ស្ថិតក្នុងក្រុម "ប្រភេទសត្វមានដោយកម្រ"។

- ការធ្វើពាណិជ្ជកម្មបំណែក នៃសត្វខ្លាឃ្មុំសម្រាប់ធ្វើថ្នាំ និងធ្វើជាចម្លាក់ គឺជាឧបសគ្គដ៏ធំក្នុងការធ្វើអភិរក្សសត្វនេះនៅពាសពេញបរទេស នៃទ្វីបអាស៊ី។ ចំនួនសត្វខ្លាឃ្មុំនេះ ត្រូវបានគេប៉ាន់ប្រមាណថា មានការធ្លាក់ចុះជាខ្លាំង ដោយសារតែការរីករាលដាលក្នុងការសម្លាប់ និងការធ្វើពាណិជ្ជកម្មបំណែក នៃសត្វខ្លាឃ្មុំដោយខុសច្បាប់ រួមទាំងការបាត់បង់ទីជម្រក[១៣] របស់វាទៀតផង។

- ការប្រើប្រាស់ផលិតផលសត្វសម្រាប់ធ្វើថ្នាំបុរាណ គឺជាចលករដ៏សំខាន់ នៃវិបត្តិជីវចម្រុះនៅលើពិភពលោក ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ផលិតផលសត្វព្រៃ ដែលប្រើប្រាស់ក្នុងគោលបំណងធ្វើថ្នាំនេះ មានប្រវត្តិនៃការប្រើប្រាស់ជាថ្នាំបែបនេះជាយូរលង់ណាស់មកហើយ និងនៅក្នុងករណីជាច្រើន វាគឺជាសមាសធាតុផ្សំរបស់វប្បធម៌មនុស្សយើង។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ក៏ដំណើររឿងនេះបញ្ជាក់ថា ជារឿងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ជាជម្រើសសម្រាប់ការយកទឹកប្រម៉ាត់ ជាជម្រើសក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាសម្រាប់[១៤] ខ្លាឃ្មុំមកសង្គ្រោះជីវិតមនុស្ស។

- កម្រិត នៃការធ្វើពាណិជ្ជកម្មបំណែកសត្វខ្លាឃ្មុំនៅតំបន់អាស៊ីក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះ មិនមានស្ថេរភាពទេ និងមានផលប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានដល់ចំនួនសត្វខ្លាឃ្មុំ។ វាជារឿងពិតខ្លាំងណាស់សម្រាប់ខ្លាឃ្មុំតូច (Helarctos malayanus) និងខ្លាឃ្មុំធំ (Ursus thibetanus)

- ការវាយតម្លៃក្នុងពេលថ្មីៗនេះ បង្ហាញចំនួនខ្លាឃ្មុំទាំងនេះ បានថយចុះប្រម៉ាណជា ៣០% បើធៀបទៅនឹងកាលពី ៣០ ឆ្នាំ[១៥] មុន។

[១៣] របាយការណ៍របស់ Davis EO, Crudge B, Lim T, O'Connor D, Roth V, Hunt M, et al. (ឆ្នាំ២០១៩) ការយល់ដឹងពីតួលេខទូទៅនៃការប្រើប្រាស់បំណែក នៃសត្វខ្លឃ្មុំ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាៈ របាយការណ៍ប្រៀបធៀបមួយបង្កើតឡើងតាមបច្ចេកទេស នៃការតាំងសំណួរជាគន្លឹះ តាមទម្រង់ PLoS ONE 14(2): e0211544 ។ https://doi.org/10.1371/journal.pone.0211544

[១៤] https://www.jcm.co.uk/news/asiatic-black-bear-alternatives-to-bear-bile/

[១៥] របាយការណ៍របស់ Scotson, L, Fredriksson, G, Augeri, D, Cheah, C, Ngoprasert, D, Wai-Ming, W. Helarctos malayanus. បញ្ជីក្រហម នៃក្រុមប្រភេទសត្វរងការគម្រាមកំហែងរបស់សហភាពអន្តរជាតិសម្រាប់ការអភិរក្សធម្មជាតិ (IUCN) ឆ្នាំ២០១៧: e.T9760A45033547 មាននៅក្នុងវេបសាយ http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-3.RLTS.T9760A45033547.en. វាត្រូវបានទាញយកកាលពីថ្ងៃទី០៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៩ ។ Garshelis, D, Steinmetz, R. Ursus thibetanus. (អត្ថបទនេះ ត្រូវបានបោះពុម្ពផ្សព្វផ្សាយនៅក្នុងឆ្នាំ២០១៧ ពីបញ្ជីពាក្យខុស) បញ្ជីក្រហម នៃក្រុមប្រភេទសត្វរងការគម្រាមកំហែងរបស់សហភាពអន្តរជាតិសម្រាប់ការអភិរក្សធម្មជាតិ (IUCN) ឆ្នាំ២០១៦: e.T22824A114252336. http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-3.RLTS.T22824A45034242.en

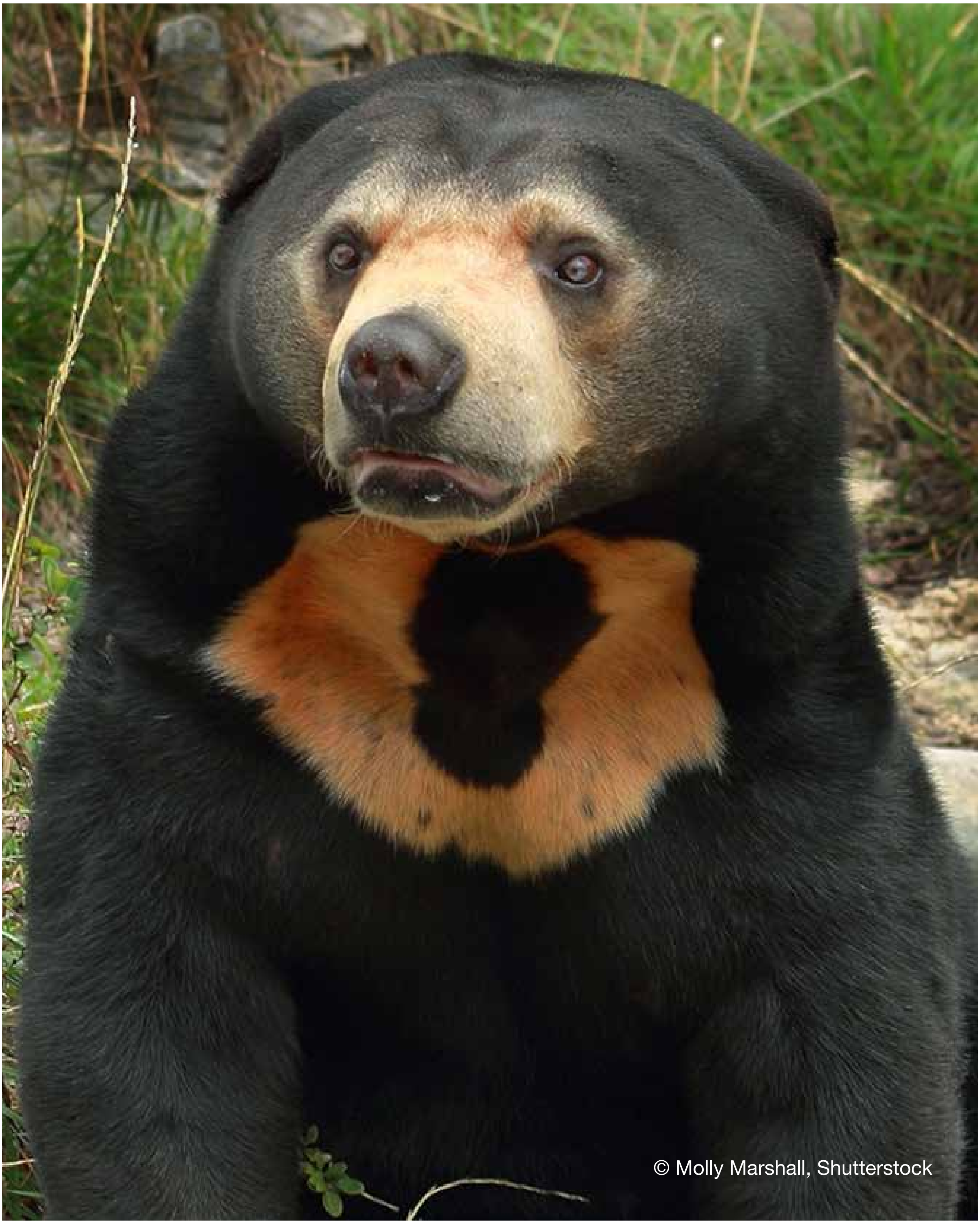
© Molly Marshall, Shutterstock

អំពីសត្វខ្លាដំបង

- សត្វខ្លា គឺជាចលករដ៏សំខាន់សម្រាប់គោលដៅទេសចរណ៍ និងចំណូលជាថវិកា ដែលត្រូវទទួលបានដោយសារវា

- នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានគេនិយាយថា ជាប្រទេសដែលមានចំនួនសត្វខ្លាច្រើនជាងគេបំផុតលេខពីរក្នុងពិភពលោកបើយោងតាមរបាយការណ៍អង្គការ Cat Action Treasury ដែលជាអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក

- នៅឆ្នាំ២០០៧ សត្វខ្លាត្រូវបានឈានទៅរកការវិនាសផុតពូជពីតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ភាគខាងកើតនៃតំបន់ទន្លេមេគង្គ និងមិនមានប្រភពព័ត៌មានបង្ហាញថា សត្វខ្លាមានវត្តមាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ប្រទេសវៀតណាម សាធារណៈរដ្ឋប្រជាមានិតឡាវ ឬប្រទេសចិន[១៦] ភាគខាងត្បូងនោះទេ

- ចំនួនសត្វខ្លាខ្មែរស្ទើរទើតែរលត់ផុតពូជទាំងស្រុង អ្វីដែលល្អបំផុតនោះ គឺនៅឃើញមានពីរបីក្បាលរស់នៅរាយប៉ាយតាមកន្លែងផ្សេងៗគ្នា

- គម្រោងផែនការការពារសត្វខ្លានៅកម្ពុជា (CTAP) បានកំណត់នូវតំបន់ទេសភាពអាទិភាពចំនួនពីរសម្រាប់ការប្រមូលមកវិញនូវសត្វខ្លា គឺតំបន់ទេសភាពខ្ពង់រាបភាគខាងកើត នៃខេត្តមណ្ឌលគិរី និងតំបន់ទេសភាពជួរភ្នំក្រវ៉ាញ នៃខេត្តកោះកុង។ សួនសត្វស្រែពក (SWS) ត្រូវបានកំណត់ថាជាតំបន់ជម្រកសត្វខ្លាជាអាទិភាពមួយនៅក្នុងគម្រោង CTAP។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ការអនុវត្តគម្រោងនាំមកនូវប្រភេទសត្វស៊ីសាច់ដ៏ធំនេះ ដោយមិនអាចធានាបានពីកម្រិត នៃប្រសិទ្ធភាពក្នុងការគ្រប់គ្រងតំបន់ការពារធម្មជាតិ និងការអនុវត្តច្បាប់ ក៏វាមិនទំនងជាអាចទទួលបានលទ្ធផលជោគជ័យទាំងស្រុងដែរ។ ការគ្រប់គ្រង និងការអនុវត្តច្បាប់ប្រភេទនេះ មិនទាន់កើតមាននៅឡើយ។ ចំនួនសត្វទន្សោង(Banteng populations) បានថយចុះចំនួន ៧០% ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១០ - ឆ្នាំ២០១១ ហើយនេះក៏ការប៉ាន់ប្រមាណពីចំនួនសត្វខ្លា ដែលរស់នៅជុំគ្នា នៃប្រភេទខ្លា ដំរី នៅសួនសត្វស្រែពក និងសួនសត្វភ្នំព្រិចនៅតំបន់ខ្ពង់រាបភាគខាងកើត

- ប្រទេសកម្ពុជាបានក្លាយជាប្រទេសដំបូងគេ ដែលទទួលស្គាល់ថាសត្វខ្លាត្រូវបានបំផ្លាញជាលក្ខណៈថ្នាក់ជាតិនៅក្នុងសតវត្សរ៍ទី២១ និងត្រូវរៀបចំដំណាក់កាលច្បាស់លាស់មួយ ដើម្បីស្ដារចំនួនសត្វខ្លាឡើងវិញ។ ការប្ដេជ្ញាចិត្តនេះ ត្រូវបានបញ្ជាក់ឡើងដោយ **សម្ដេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា នៅក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ២០១៧ នៅក្នុងវេទិកាជាតិទីពីរ ស្ដីពី ការការពារ និងអភិរក្សធនធានធម្មជាតិ

[១៦] ក្របខណ្ឌការងារសម្រាប់វាយតម្លៃពីការរៀបចំខ្លួនជាស្រេច ដើម្បីធ្វើការនាំចូលជាថ្មីនូវសត្វខ្លា Panthera tigris: នេះជាករណីពីភាគខាងកើត នៃប្រទេសកម្ពុជា ដោយ T. N. E. Gray, R. Crouthers, K. Ramesh, J. Vattakaven, J. Borah, M. K. S. Pasha, T. Lim, C. Phan, R. Singh, B. Long, សូមមើលរបាយការណ៍របស់ S. Chapman, et al អំពីជីវចម្រុះ និងការអភិរក្ស Vol 26 No. 10 ។ ការបោះពុម្ពផ្សព្វផ្សាយចុងក្រោយមាននៅតាមតំណភ្ជាប់ link.springer.com

- តំបន់ទេសភាពនេះ គឺមានចំនួន < ៥% នៃដង់ស៊ីតេសត្វរស់នៅជុំគ្នា បើប្រៀបធៀបនឹងតំបន់សត្វខ្លា រស់នៅប្រទេសថៃ។ ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវការពេលច្រើនជាងមួយទសវត្សរ៍ក្នុងការស្តាចំនួន សត្វខ្លាឡើងវិញដោយមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានការបរបាញ់ខុសច្បាប់ មុនពេលដែលតំបន់ទេសភាពនេះ អាចរក្សាថេរភាពបានចំនួនសត្វខ្លា[១៧] ។

[១៧] របាយការណ៍របស់ Groenenberg M., Crouthers, R. & Yoganand, K. (ឆ្នាំ២០២០) ។ ស្ថានភាព នៃចំនួនសត្វប្រភេទខ្លា ដំរីនៅតំបន់ទេសភាពខ្ពង់រាប ភាគខាងកើត សួនសត្វព្រៃស្រែពក និងសួនសត្វព្រៃភ្នំព្រិច ប្រទេសកម្ពុជា ។ របាយការណ៍បច្ចេកទេសរបស់អង្គការ WWF-Cambodia ប្រចាំនៅរាជធានីភ្នំពេញ ប្រទេសកម្ពុជា ។

អំពីសត្វខ្លារខិន

- នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ខ្លាពពកត្រូវបានគេចាត់ចូលចំណាត់ថ្នាក់ក្នុងក្រុម **"ប្រភេទសត្វជិតផុតពូជ"** ក្នុងខណៈដែលខ្លារខិនត្រូវបានគេចាត់ចូលចំណាត់ថ្នាក់ក្នុងក្រុម **"ប្រភេទសត្វមានដោយកម្រ"**
- នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ប្រភេទខ្លារខិនឥណ្ឌូចិនមានការថយចុះជាគំហុក ហើយឥឡូវនេះ មានការធ្លាក់ចុះគឺមានចំនួន ៨% តែប៉ុណ្ណោះនៅក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួននៅក្នុងប្រទេសនេះ
- ចំនួនសត្វ ដែលនៅតែមានការប្រែប្រួលខ្លាំងក្នុងប្រទេសនេះ គឺកើតមាននៅតំបន់ទេសភាពខ្ពង់រាបភាគខាងកើត
- ទោះជាយ៉ាណាក៏ដោយ ការកើនឡើងកម្រិតនៃការបរបាញ់ខុសច្បាប់ នាំឱ្យមានការថយចុះយ៉ាងខ្លាំងនូវចំនួនសត្វខ្លាដំបង និងខ្លារខិននៅពាសពេញតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍។ ដង់ស៊ីតេ នៃសត្វខ្លារខិននៅក្នុងសួនសត្វស្រែពក (SWS) គឺជាតំបន់មួយ ដែលមានដង់ស៊ីតេទាបជាងគេបំផុត ដែលត្រូវបានរាយការណ៍នៅតំបន់អាស៊ី
- មូលហេតុ នៃការធ្លាក់ចុះយ៉ាងលឿននូវចំនួនសត្វខ្លារខិននៅក្នុងសួនសត្វស្រែពក (SWS) តាំងពីឆ្នាំ២០០៩ ទំនងជាដោយសារតែការកើនឡើងចំនួន នៃការបរបាញ់ ដោយខុសច្បាប់ ជាពិសេសការធ្វើអន្ទាក់ដាក់សត្វ ដោយមិនរើសមុខ។ នៅក្នុងសួនសត្វស្រែពក (SWS) ការធ្វើអន្ទាក់ដាក់សត្វបង្ហាញឱ្យឃើញថា វាជាហេតុបណ្តាលឱ្យមានថយចុះជាលំដាប់ នៃចំនួនសត្វខ្លារខិន
- បំណែក នៃសត្វខ្លារខិន ត្រូវបានគេប្រើប្រាស់ជំនួសសត្វខ្លាដំបងសម្រាប់ធ្វើថ្នាំបុរាណនៅអាស៊ី ដែលគេអាចរកបាន ឬទទួលបាន ហេតុនេះហើយ ចំនួននៃតម្រូវការមានការកើនឡើង ហើយតម្លៃរបស់វាក៏ឡើងខ្ពស់ជាងមុនសម្រាប់គ្រឿង/បំណែក នៃសត្វខ្លារខិន ជាពិសេស នៅពេលដែលចំនួន នៃសត្វខ្លាដំបងមានការថយចុះ ។

Julie Larsen Maher © WCS

អំពីសត្វអណ្តើក

- អណ្តើក គឺជាសត្វមួយក្នុងចំណោមប្រភេទសត្វក្នុងក្រុមជិតផុតពូជបំផុតនៅក្នុងពិភពលោក ដែលមានចំនួនពាក់កណ្តាល នៃប្រភេទសត្វច្រើនជាង ៣០០ ប្រភេទ ត្រូវបានគំរាមកំហែងថានឹងជិតផុតពូជ[១៨] ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា អណ្តើកភាគច្រើនមិននៅក្នុងបញ្ជីប្រភេទសត្វស្ថិតក្នុងច្បាប់ស្តីពីព្រៃឈើ បើទោះជាសត្វខ្លះ ស្ថិតក្នុងច្បាប់ស្តីពីជលផលក៏ដោយ។ នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីជលផលមានចែងពីប្រភេទសត្វមួយចំនួន ដែលត្រូវបានរាយឈ្មោះនៅក្នុងប្រកាស និងអនុក្រឹត្យលេខ ១២៣។ នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីជលផល ការនាំចូល និងការនាំចេញប្រភេទសត្វបែបនេះ សម្រាប់ការធ្វើអាជីវកម្មត្រូវបានហាមឃាត់ សម្រាប់ការនាំចូល ឬនាំចេញនូវចំនួនសត្វណាមួយ ដែលមិនមានការអនុញ្ញាតពីសមត្ថកិច្ចសាយតេស ហើយលើសពីនេះទៅទៀត ការទិញ ការធ្វើសន្និធិ ការដឹកជញ្ជូន ការកែច្នៃ និងការលក់ដូរទាំងអស់ ក៏ត្រូវមានទោសផងដែរ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ទណ្ឌកម្មមានត្រឹមតែពី ពីរទៅបីដង នៃតម្លៃទីផ្សារ និងអាចត្រូវបានដាក់ទោសម្យ៉ាងទៀត គឺ**“ការពិន័យអន្តរការណ៍ជាប្រាក់”** ដោយសមត្ថកិច្ចរដ្ឋបាលជលផល[១៩] និងដោយមិនចាំបាច់បញ្ជូនទៅតុលាការទាល់តែសោះក៏បាន។ អណ្តើកក៏ជាទំនិញជាប់អាយ័ត/ត្រូវហាមឃាត់ នៅក្នុងច្បាប់ស្តីពីគយ ហេតុដូច្នេះ ទណ្ឌកម្ម ដែលត្រូវទទួល គឺពី ១ ឆ្នាំទៅ ៥ ឆ្នាំ និង/ឬពិន័យជាប្រាក់ពី ពីរទៅបីដង នៃតម្លៃទីផ្សាររបស់ទំនិញនោះ

- អណ្តើកត្រូវគេចាប់ ប្រមូល ធ្វើពាណិជ្ជកម្ម និងបរិភោគ ឬពុំនោះទេ ត្រូវបានយកទៅប្រើប្រាស់តាមតម្រូវការផ្សេងៗ ដែលមានចំនួនច្រើនលើសលប់។ សត្វអណ្តើកត្រូវបានគេយកទៅប្រើប្រាស់ ដើម្បីធ្វើជាម្ហូបជាសត្វចិញ្ចឹមលេង ជាថ្នាំបុរាណ ដូចជា ពង កូនអណ្តើក មេអណ្តើក និងស្នូកអណ្តើក ទាំងអស់នេះ ត្រូវបានគេយកទៅជួញដូរ ដោយមិនរើសមុខ ដោយមានការគិតគូរតិចតួចពីការរក្សានិរន្តរភាព នៃសត្វអណ្តើកនេះ

- នៅក្នុងគោលដៅនៃការបំផ្លាញសត្វអណ្តើក កន្លែងរស់នៅរបស់សត្វអណ្តើក ត្រូវបានគេរៀបចំរុះរើ កម្ទេច និងធ្វើឱ្យកខ្វក់កាន់តែច្រើនឡើងៗ។ ចំនួន នៃសត្វអណ្តើកមានការថយចុះស្ទើរតែគ្រប់ទីកន្លែង។ ប្រភេទសត្វជាច្រើននៅក្នុងពិភពលោកត្រូវបានរងការគំរាមកំហែង និងធ្វើឱ្យសត្វទាំងនោះរងគ្រោះសត្វប្រភេទនេះគឺស្ថិតក្នុងស្ថានភាព ដែលឈានទៅរកការជិតដាច់ពូជជាទីបំផុត

- អណ្តើកទឹក និងអណ្តើកគោក គឺជាសមាសភាគជីវចម្រុះភាគច្រើន នៃប្រព័ន្ធអេកូឡូហ្ស៊ី ពួកវារស់នៅជាទូទៅជាប្រភេទសត្វសំខាន់ ដែលប្រភេទសត្វ និងរុក្ខជាតិផ្សេងៗទៀតទទួលអត្ថប្រយោជន៍ពីវា។

---

[១៨] អណ្តើកទឹកនៅជាបញ្ហានៅឡើយៈ The World’s 25+ អណ្តើកទឹក គឺជាអណ្តើកក្នុងក្រុមប្រភេទសត្វជិតផុតពូជបំផុត និងអណ្តើកទឹកសាប- របាយការណ៍បឋម និងរបាយការណ៍សង្ខេបឆ្នាំ២០១១ រៀបចំឡើងដោយ ANDERS G.J. RHODIN, ANDREW D. WALDE, BRIAN D. HORNE, PETER PAUL VAN DIJK, TORSTEN BLANCK AND RICK HUDSON

[១៩] មាត្រា ២៣ ៦៦ ៦៧ និងមាត្រា ៩២ ច្បាប់ស្តីពី ជលផល

Sitha Som © WCS

មធ្យោបាយគ្រោះថ្នាក់ក្នុងការបរបាញ់ - ការប្រើប្រាស់អន្ទាក់

- អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ជាតំបន់ដែលគាំទ្រដល់ការគំរាមកំហែងប្រភេទសត្វជាច្រើនជាងតំបន់ណាៗទាំងអស់ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងទ្វីបដទៃ ហើយវាឈានដល់ចំណុចពាក់កណ្តាល នៃវិបត្តិសម្រាប់ការធ្វើអភិរក្សសត្វ
- ការបរបាញ់ បង្កើតបានជាការគំរាមកំហែងដ៏ធំបំផុតក្នុងពេលថ្មីៗនេះ ក្នុងការគំរាមកំហែងដល់សត្វដែលមានឆ្អឹងខ្នងនៅក្នុងតំបន់ និងបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីលទ្ធផលនៅក្នុងតំបន់ នៃការបាត់បង់ព្រៃជាច្រើន ដែលមិនទាន់ទទួលការខូចខាតជាខ្លាំងដល់ប្រភេទសត្វចម្រុះដែលរស់នៅមានឆ្អឹងខ្នងពីមុនមក និងការបោះបង់កន្លែងរស់នៅ ដែលបណ្តាលឱ្យមានតែ **"តំបន់ព្រៃគ្មានសត្វ"**
- ទោះជាវិធីបរបាញ់ជាច្រើនត្រូវបានប្រើប្រាស់ក៏ដោយ ក៏ការចាប់ ឬទាក់សត្វជាមួយនឹងអន្ទាក់ធ្វើនៅតាមផ្ទះ គឺជាចលករដ៏សំខាន់ នៃការវិនាសបាត់បង់ជីវិតសត្វ
- អន្ទាក់ គឺជាឧបករណ៍ដែលចំណាយលុយតិចក្នុងការធ្វើវា និងងាយដាក់ផងដែរ ប៉ុន្តែវាអាចមានការលំបាកក្នុងការស្វែងរកវាឃើញ ហើយវាជាឧបករណ៍ដែលធ្វើឱ្យខូចខាតខ្លាំងដល់ពពួកសត្វមានឆ្អឹងខ្នងដោយមិនរើសមុខ និងជាការខ្វះខ្នាយដល់ធម្មជាតិផងដែរ
- អន្ទាក់ធ្វើឱ្យសត្វមានការរងគ្រោះថ្នាក់ជាខ្លាំង ដោយសត្វនឹងស្លាប់បន្តិចម្តងៗ ហើយសត្វស្លាប់ដោយការឈឺចាប់ទៀតផង ព្រោះវាអាចស៊ីពេលជាច្រើនថ្ងៃ មុនពេលព្រានព្រៃត្រឡប់មកយកសត្វនោះ។ អន្ទាក់នេះជាប់សត្វមិនរើសមុខ ដែលព្រានព្រៃមិនសំដៅយកជាដំបូងតែសត្វណា ដែលខ្លួនចង់បាននោះទេ
- ដោយសារតែការធ្វើអន្ទាក់ថ្មីជំនួសអន្ទាក់ចាស់មានការចំណាយតិច ដូច្នេះ ការដកយកអន្ទាក់តែម្យ៉ាងមិនសូវមានប្រសិទ្ធភាពណាស់ណាទេ។ ការកែទម្រង់ច្បាប់ ក៏ត្រូវការធ្វើឡើងភ្លាមៗផងដែរ ដើម្បីដាក់ទោសព្រហ្មទណ្ឌចំពោះជនណាដែលមាន និងកាន់កាប់អន្ទាក់ និងឧបករណ៍ប្រើប្រាស់សម្រាប់ធ្វើអន្ទាក់របស់ខ្លួនទាំងនៅខាងក្នុង និងនៅក្បែរៗនឹងតំបន់ការពារធម្មជាតិ។ ការអនុវត្តច្បាប់ឱ្យស្របទៅនឹងច្បាប់ដែលបានកែទម្រង់នេះ គឺមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់[២០] ។

[២០] របាយការណ៍ស្តីពីវិបត្តិនៃការដាក់អន្ទាក់សត្វព្រៃ: ការគម្រាមកំហែងដោយការប្រើកលល្បិច និងការរាលដាល់ជីវចម្រុះនៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ក្នុងឆ្នាំ២០១៧ ។ ការបោះពុម្ពផ្សព្វផ្សាយចុងក្រោយមាននៅក្នុងតំណភ្ជាប់ link.springer.com. ចូលមើលឯកសារកាលពីថ្ងៃទី ០៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៩ ។

ទំនាក់ទំនង៖

លោកស្រី សារ៉ា ហ្វូមី

ប្រធានគម្រោងទប់ស្កាត់ការជួញដូរសត្វព្រៃ

អាសយដ្ឋាន៖ ផ្ទះលេខ២១ ផ្លូវលេខ ២១ សង្កាត់ទន្លេបាសាក់ ខណ្ឌចំការមន

រាជធានីភ្នំពេញ ប្រទេសកម្ពុជា

លេខទូរស័ព្ទដៃ៖ (+855) 016 956 937

លេខទូរស័ព្ទ៖ (+855) 23 217 205

សារអេឡិចត្រូនិក៖ sfumey@wcs.org

គេហទំព័រ៖ http://www.cambodia.wcs.org/

អង្គការសមាគមអភិរក្សសត្វព្រៃ កម្ពុជា(WCS)

WCS

ដោយមានកិច្ចគាំទ្រខាងផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុពី
ការិយាល័យកិច្ចការគ្រឿងញៀននិងការអនុវត្តិច្បាប់ជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ